

Ventspils Augstskola
Tulkošanas studiju fakultāte

Silga Sviķe

**SPECIĀLĀ LEKSIKA VISPĀRĪGAJĀS
DIVVALODU TULKOJOŠAJĀS VĀRDNĪCĀS:
AUGU NOSAUKUMI**

Promocijas darba kopsavilkums

filoloģijas doktora zinātniskā grāda iegūšanai valodniecības nozares
lietišķās valodniecības apakšnozarē

Darba zinātniskais vadītājs:
prof. *Dr. philol.* Juris Baldunčiks

Ventspils 2016

ISBN 978-9984-648-63-7

Sviķe, Silga. *Speciālā leksika vispārīgajās divvalodu tulkojošajās vārdnīcās: augu nosaukumi. Promocijas darba kopsavilkums / Special Lexis in General Bilingual Dictionaries: Plant Names. Summary of Promotional Paper*

Promocijas darba zinātniskais vadītājs: profesors *Dr. philol.* **Juris Baldunčiks**

Promocijas darba recenzenti:

Dr. habil. philol. **Dace Markus**

Dr. philol. **Liene Markus-Narvila**

Dr. habil. philol. **Andrejs Veisbergs**

Promocijas darba aizstāvēšana notiks Liepājas Universitātes Valodniecības nozares promocijas padomes atklātā sēdē **2016. gada 7. oktobrī plkst. 13.00** Ventspils Augstskolā, Ventspilī, Inženieru ielā 101A, D 407. auditorijā.

Ar promocijas darbu un tā kopsavilkumu var iepazīties Ventspils Augstskolas bibliotēkā (Inženieru ielā 101A, Ventspilī) un Liepājas Universitātes bibliotēkā (Lielajā ielā 14, Liepājā), kā arī VeA un LiepU mājaslapā (www.venta.lv un www.liepu.lv).

Liepājas Universitātes Valodniecības nozares promocijas padomes priekšsēdētāja
Dr. habil. philol. Ilga Jansone

Liepājas Universitātes Valodniecības nozares promocijas padomes sekretāre
Dr. philol. Ieva Ozola

Promocijas darbs izstrādāts Ventspils Augstskolas Tulkošanas studiju fakultātē no 2011. gada līdz 2016. gadam.

Promocijas darbs izstrādāts ar ESF projekta „Atbalsts doktora studiju programmu īstenošanai Ventspils Augstskolā” 2. kārtas atbalstu.

IEGULDĪJUMS TAVĀ NĀKOTNĒ!

© Ventspils Augstskola, 2016
© Silga Sviķe, 2016

SATURS CONTENT

Tabulu un attēlu rādītājs	4
Promocijas darba vispārīgs apraksts	5
Promocijas darba satura īss kopsavilkums	12
Nobeigums	40
Tēzes	43
Promocijas darba aprobācija	45
Tables and pictures	50
General Overview of the Promotional Paper	51
Summary of the Content of the Promotional Paper	59
Final Remarks	88
Theses	91
Approbation of the Promotional Paper	93
Promocijas darba kopsavilkumā citētie avoti un literatūra / List of Sources and Literature cited in the Summary of the Promotional Paper	94

Tabulu un attēlu rādītājs

Tabulas

1. tabula. Vārdnīcās ietvertu augu nosaukumu skaits procentos attiecībā pret vārdnīcās norādīto kopējo šķirķļa vārdu skaitu 20
2. tabula. Analizētajās vārdnīcās kopējais pārstāvēto augu skaits procentos salīdzinājumā ar izstrādāto pamatsarakstu 34
3. tabula. Divvalodu tulkojošajās vārdnīcās pārstāvēto augu grupu atbilstība izstrādātajam augu nosaukumu pamatsarakstam procentos 34
4. tabula. Analizētajās vārdnīcās pārstāvēto lakstaugu lielāko apakšgrupu atbilstība izstrādātajam augu nosaukumu pamatsarakstam procentos 35
5. tabula. Analizētajās vārdnīcās ietvertie sinonīmiskie angļiskie, krieviskie un vāciskie augu nosaukumi attiecībā pret vārdnīcā iekļauto kopējo augu nosaukumu skaitu 36

Attēli

1. attēls. Augu nosaukumu marķēšana vārdnīcā: grafiski simboli (lakstaugs, krūms, liāna, koki: lapu koks, skuju koks) (Neilande 2008) 16
2. attēls. Horizontāls augu nosaukumu dalījums grupās pēc apzīmēto augu dzīvesformas un izmantošanas 23

Promocijas darba vispārīgs apraksts

Speciālā leksika¹ ir būtiska vispārīgajās divvalodu tulkojošajās vārdnīcās ietvertās leksikas daļa. Speciālās leksikas atlasē, leksikogrāfiskajā apstrādē un mērķvalodas atbilstmju izvēlē nepieciešamas attiecīgās nozares zināšanas un nereti arī nozares speciālistu palīdzība. Stefans Politovs (Politov 2005, 164), analizējot vācu-bulgāru valodas vārdnīcas, uzsver, ka vārdnīcās nav pietiekami pārstāvēta dažādu nozaru leksika, un tāpēc vispārīgo tulkojošo vārdnīcu lietotājiem netiek sniegts nepieciešamais atbalsts nozartekstu tulkošanā.

Speciālās leksikas plašuma un daudzveidības dēļ leksikogrāfijas pētījuma ietvaros jāprobežojas ar kādu atsevišķu, vēlams pietiekami nozīmīgu un apjomīgu jomu. Speciālās leksikas nosacīts dalījums ir šāds: vienkāršāka (piemēram, ķīmijas jomas speciālā leksika, jo tā ir universāla) un sarežģītāka (piemēram, augu un dzīvnieku nosaukumi, jo tiem vismaz daļēji ir raksturīga reģionālā specifika). Botānikas speciālās leksikas apjoma un komplikētības dēļ šajā pētījumā nav aplūkota visa botānikas speciālā leksika, bet tās daļa – augu nosaukumi. Augi ir botānikas galvenā kategorija, un to optimāls atspoguļojums vispārīgajās divvalodu vārdnīcās sagādā vārdnīcu sastādītājam daudz problēmu. Tas saistāms ar augu lielo skaitu, plašo augu nosaukumu sinonīmiju, zinātniskajiem un tautā lietotajiem augu nosaukumiem un nosaukumu dažādību dialektos, kas reizēm neatbilst zinātniskās klasifikācijas viennozīmīguma principam, kur svarīgs precīzs auga nosaukuma lietojums. Specifiskais pētījums ir veikts vārdnīcu pētniecības problemātikas ietvaros, jo tēmas sarežģītību raksturo gan objektīvo, gan subjektīvo faktoru saplūdums un augu nosaukumu grupai raksturīgais iekšējais neviendabīgums.

Promocijas darbā galvenokārt aplūkots jautājums par augu nosaukumu atlasī vidēja apjoma vispārīgajai vārdnīcai. Vispārīgajās divvalodu tulkojošajās vārdnīcās apjoma regulēšanas dēļ ir iekļauta tikai daļa no plašā augu nosaukumu klāsta, tomēr tieši izlases princips ir viena no leksikogrāfu lielākajām problēmām (Baldunčiks 2012, 115; Brjuhovecka, Rozenberga 2015, 97; Denisov 1982, 89; Priedīte 1990, 63; Veisbergs 2015, 156). Jautājums par augu nosaukumu atlasī, konsekventu atspoguļošanu vārdnīcā, problemātisko aspektu konstatēšanu šo nosaukumu atlasē un leksikogrāfiskajā apstrādē, kā arī piedāvātie risinājumi un izstrādātais augu nosaukumu pamatsaraksts (augu optimāla izlase) vidēja apjoma vispārīgajai vārdnīcai būs noderīgs praktiskajā leksikogrāfijā, kas ir cieši saistīta ar tulkošanu, jo vārdnīcas ir viens no tulkotāja darba pamatinstrumentiem.

¹ *speciālā leksika* sīkāk aplūkota kopsavilkuma apakšnodaļā „Promocijas darba satura kopsavilkums” (sk. 13. lpp.)

Metaleksikogrāfiskajās diskusijās jautājums par speciālo leksiku vispārīgajā divvalodu tulkojošajā vārdnīcā, tās atlasēs principiem un leksikogrāfisko apstrādi vispārīgajās vārdnīcās netiek plaši iztirzāts. Savukārt vārdnīcu recenzijās viens no galvenajiem vārdnīcu pozitīva vai negatīva novērtējuma kritērijiem ir šķirkļa vārdu atlase. Henings Bergenholcs (Bergenholtz 2001, 12–14) analizējis 252 vārdnīcu recenzijas, kurās 22% visu izteikumu attiecas uz šķirkļa vārdu atlasī vārdnīcās. Viņš atzīst, ka nav izstrādātas teorētiskas un metodiskas pieejas, kas pamatotu dažādus risinājumus attiecībā uz atšķirīgu vārdnīcu tipu funkcijām, un izšķirama tā sauktā *ārējā* (šķirkļa vārdu) un *iekšējā* (informācijas) atlase. H. Bergenholcs uzsver, ka par ārējo jeb šķirkļa vārdu atlasī pētījumu ir pavisam maz, savukārt par iekšējo jeb informācijas atlasī pētījumu ir tik daudz, ka neviens leksikogrāfs nespētu ar tiem visiem iepazīties. Vims Honselārs (Honselaar 2003, 325) uzsver, ka īpaša uzmanība vārdnīcas makrostrukturā izstrādē jāvelta tematiski saistītām vārdu grupām. Par tematiski saistītiem uzskata vārdus, kas ir jēdzieniski saistīti un apzīmē kādu ar valodas līdzekļiem izteiktu pasaules daļu, piemēram, kosmosu, floru, faunu (Cyvin 1982, 116), un tie atlasāmi un apstrādājami īpaši.

Aktuāls ir arī jautājums par angļu, krievu un vācu augu nosaukumu izvēles un atspoguļošanas principiem latviešu valodā, lai vārdnīcas pēc to latvisko atbilstību ietvertās informācijas, marķējuma un formas kļūtu noderīgākas to lietotāju vajadzībām. Saistībā ar to leksikogrāfiskās apstrādes un leksiskajā aspektā ir raksturotas un analizētas latvisko augu nosaukumu izmaiņas un tendences pusgadsimta periodā pētījumam izraudzītajās vispārīgajās divvalodu tulkojošajās vārdnīcās.

Šis promocijas darbs ir pētījums valodniecības nozares lietišķās valodniecības apakšnozarē. Promocijas darbā tiek aplūkoti leksikogrāfijas, terminoloģijas un leksikoloģijas jautājumi. Darba teorētiskais pamats balstās uz leksikogrāfijas koncepcijām, kas saistītas ar vienvalodas un divvalodu vārdnīcām. Pētījuma teorētisko bāzi galvenokārt veido leksikogrāfu Berilas T. Sju Atkinsas (*Beryl T. Sue Atkins*), Jura Baldunčika, Inetas Balodes, Andreja Bankava, Heninga Bergenholca (*Henning Bergenholtz*), Valērija Berkova (*Валерий Берков*), Gintera Drozdovska (*Günther Drosdowski*), Reinharda Rūdolfa Karla Hartmana (*Reinhard Rudolf Karl Hartmann*), Reginas Heski (*Regina Hessky*), Hemina Juna (*Heming Yong*), Lauras Karpinskas, Sandro Nīlsena (*Sandro Nielsen*), Tamāša Magai (*Tamas Magay*), Joahima Mugdana (*Joachim Mugdan*), Džjina Pena (*Jing Peng*), Lienes Rozes, Heinriha Petermana (*Heinrich Petermann*), Alberta Sarkanā, Martina Starka (*Martin Stark*), Ļeva Ščerbas (*Лев Щербá*), Gotfrīda Špīsa (*Gottfried Spies*), Svena Tarpa (*Sven Tarp*), Māras Soikanē-Trapānes, Marijes Vahkovas (*Marie Vachková*), Andreja Veisberga, Herberta Ernsta Vīganda (*Herbert Ernst Wiegand*) un Ladislava

Zgustas (*Ladislav Zgusta*) pētījumos, monogrāfijās un zinātniskajos rakstos paustās atziņas. Darbā izmantoti arī Māra Baltiņa, Ineses Ēdelmanes, Ilgas Jansones, Benitas Laumanes, Lindas Pietes, Valentīnas Skujiņas u.c. valodnieku darbos minētie secinājumi. Pētījuma teorētiskajā daļā apkopota informācija, ko par vispārlietojamās un speciālās leksikas, tai skaitā botānikas leksikas un augu nosaukumu, atlases, leksikogrāfiskās apstrādes un atspoguļošanas principiem vispārīgajās divvalodu vārdnīcās raksta vadošie leksikogrāfi.

Praktiskā pētījuma daļa balstās valodas materiālā, kas ekscerpēts no vidēja apjoma vispārīgajām angļu-latviešu, krievu-latviešu un vācu-latviešu vārdnīcām. Ekscerptus no vārdnīcām veido angļiskie, krieviskie un vāciskie augu nosaukumi un to latviskās atbilstmes. Šis promocijas darbs ir pirmais pētījums, kurā aplūkots un analizēts speciālās leksikas daļas – augu nosaukumu – kopums no sešām vidēja apjoma divvalodu tulkojošajām vārdnīcām. Pētījumā noskaidrots, kā teorētiskās atziņas atbilst empīriskajiem rezultātiem, kas iegūti, analizējot pētāmo materiālu – augu nosaukumus.

Pētījuma iecere – izpētīt un noskaidrot, kāda ir botānikas speciālās leksikas daļa – augu nosaukumi, kas ir iekļauti mūsdienu vidēja apjoma vispārīgajās divvalodu vārdnīcās: kādi augu nosaukumi, kas apzīmē noteiktas dzīvesformas augus un augu grupas, ir ietverti vārdnīcās un kādas augu grupas nav pārstāvētas vārdnīcās, kā arī kāda ir augu nosaukumu proporcionālā daļa attiecībā pret analizētajās vārdnīcās norādīto iekļauto šķirklja vārdu skaitu. Ar šo pētījumu iecerēts pievērst uzmanību aktuālai, metaleksikogrāfiskajos pētījumos maz aplūkotai tēmai – speciālās leksikas atlasei. Tādēļ pētījumā apkopotas teorētiskās atziņas par vispārīgās un speciālās leksikas atlasī vispārīgajai divvalodu tulkojošajai vārdnīcai, kā arī apskatīts jautājums, kā veikta speciālās leksikas vienību leksikogrāfiskā apstrāde un kādi ir vārdnīcu sastādītāju latvisko atbilstmju izvēles principi.

Lai realizētu pētījuma ieceri, sadarbojoties ar botānikas jomas speciālistiem, izstrādāts optimāls augu nosaukumu pamatsaraksts (ar kuru jāsaprot augu kā botānikas nozares un floras pārstāvju optimāla izlase) vidēja apjoma vārdnīcai. Lai veiktu augu nosaukumu kopumu analīzi, kā arī salīdzinātu latvisko augu nosaukumu izmaiņas noteiktā laika posmā (1950–2000), pētījumam izvēlētas divas vidēja apjoma divvalodu tulkojošās vārdnīcas trīs lielāko latviešu valodas kontaktvalodu (angļu-latviešu, krievu-latviešu, vācu-latviešu) pāros sastatījumā ar latviešu valodu, kas izdotas aptuveni ar pusgadsimta starplaiku. Angļu-latviešu, krievu-latviešu un vācu-latviešu vārdnīcas izvēlētas, jo metaleksikogrāfiskajos pētījumos nereti tiek pausts viedoklis, ka šajās avotvalodās šķirklju kopums izstrādāts labāk nekā latviešu valodā. Šo aspektu vairākkārt uzsver A. Veisbergs

(2003, 169; 2007, 71; 2012, 105). Vārdnīcu pāru izvēle kalpo arī kā nodrošinājums pret gadījuma kļūdām vienā izdevumā, kā arī papildinājumu un atlasē koriģējumu fiksēšanai, jo vārdnīcas izdotas ar aptuveni pusgadsimta starplaiku. Pētījumam izraudzītos senākos vārdnīcu izdevumus (20. gs. 50. gadi) varētu uzskatīt par „1. paaudzes” vārdnīcām, bet jaunākās, ap 2000. gadu izdotās vārdnīcas, – par vidēja apjoma vārdnīcu „2. paaudzi”. 19. gs. un 20. gs. pirmās puses vārdnīcas pētījumā nav izmantotas dažādu iemeslu dēļ. Piemēram, šajā periodā tika veikta augu nosaukumu aktīva standartizācija, kas tika pabeigta līdz 20. gs. vidum. Ar 20. gs. 50. gadiem sākās vārdnīcu izdošana ar mūsdienu metodēm, ar to saprotot, ka vārdnīcu sastādīšanā darbojas autoru kolektīvs, redaktori, tiek piesaistīti konsultanti utt. Līdz ar to pētījumam izraudzītās vārdnīcas ir savstarpēji metodoloģiski salīdzināmas. Kā viens no iemesliem neizraudzīties latviešu-svešvalodas vārdnīcas minams liela un sabalansēta latviešu valodas korpusa un latviešu leksikas daļas trūkums, kas ir pamatproblēma, veidojot vārdnīcas arī šodien (Andronovs 2002, 206; Veisbergs 2012, 105; 2015, 149). Lai arī darbs pie moderna, mūsdienīga un līdzsvarota latviešu valodas korpusa tiek veikts, tomēr leksikogrāfiskā prakse liek veikt papildu korekcijas, pārskatot dažādas sistēmas un mikrosistēmas.

Angļu-latviešu vārdnīcu grupā izraudzīta autoru kolektīva M. Stradiņas redakcijā sastādītā, 1957. gadā izdotā „Angļu-latviešu vārdnīca” (ALV 1957), kurā ir 45 000 šķirkļa vārdu, un I. Birzvalkas vadībā sastādītā, 2000. gadā izdotā „Angļu-latviešu vārdnīca” (ALV 2000), kurā arī ir 45 000 šķirkļa vārdu.

Krievu-latviešu vārdnīcu grupā izvēlēta 1950. gada „Krievu-latviešu vārdnīca” (KLV 1950), kurā ir 42 000 šķirkļa vārdu, kas sastādīta pēc Ed. Ozoliņa un E. Ozoliņas manuskripta. Manuskriptu papildinājuši A. Feldhūns, A. Gūtmanis, I. Melbārde u.c. Izmantota 1997. gadā izdotā autoru kolektīva sastādītā „Krievu-latviešu vārdnīca” (KLV 1997), kurā ir 40 000 šķirkļa vārdu.

Vācu-latviešu vārdnīcu grupā izraudzīta K. Grantas un E. Pampes 1954. gadā izdotā „Vācu-latviešu vārdnīca” (VLV 1954), kurā ir 46 000 šķirkļa vārdu, un L. Vjateres sastādītā, 2002. gadā izdotā „Vācu-latviešu vārdnīca” (VLV 2002), kurā ir 42 000 šķirkļa vārdu.

No visām iepriekš uzskaitītajām un pētījumam atlasītajām vārdnīcām ekscerpēti angļiskie, krieviskie, vāciskie augu nosaukumi ar to latviskajām atbilstēm. Ekscerpētais materiāls sakārtots *Microsoft Word* tabulās, kas pievienotas promocijas darba 3. pielikumā.

Pētījuma novitāti un aktualitāti nosaka situācija latviešu leksikogrāfijā – līdz šim nav veikts detalizēts pētījums par speciālās leksikas atsevišķas sadaļas izstrādi vispārīgajās vārdnīcās. Pētījuma aktualitāti pamato arī

promocijas darbā izraudzītās un analizētās divvalodu vārdnīcas, kas ir mazāk pētītas nekā vienvalodas vārdnīcas (Hartmann 2001, 132). Šis ir pirmais pētījums par augu nosaukumiem kā speciālo leksiku vispārīgajās divvalodu tulkojošajās vārdnīcās; tajā apkopots un analizēts no sešām vidēja apjoma divvalodu tulkojošajām vārdnīcām ekscerpēts augu nosaukumu kopums. Balstoties uz augu nosaukumu atlasēs praktiskās izpētes faktiem, pētījumā doti priekšlikumi augu nosaukumu atlasēs un leksikogrāfiskās apstrādes pilnveidei.

Promocijas darba mērķis ir izpētīt speciālās leksikas atlasēs un leksikogrāfiskās apstrādes principus un optimālas, nozari reprezentējošas kopas izveides iespējas vidēja apjoma vispārīgajām divvalodu tulkojošajām vārdnīcām, par pētījuma pamatu ņemot vienu no speciālās leksikas lielajām daļām – augu nosaukumus.

Veicamie **uzdevumi** mērķa sasniegšanai

1. Apkopot un iztirzāt teorētiskās atziņas par speciālās leksikas atlasēs un mērķvalodas atbilstmju izraudzīšanās principiem un metodēm vispārīgajās divvalodu tulkojošajās vārdnīcās.

2. Sniegt īsu ieskatu botānikas terminoloģijas attīstībā, augu nosaukumu darināšanas vēsturē un nosaukumu sinonīmiskajā daudzveidībā.

3. Ekscerpēt augu nosaukumus no vidēja apjoma mūsdienu tulkojošajām angļu-latviešu, krievu-latviešu un vācu-latviešu vārdnīcām, kas izdotas ar aptuveni pusgadsimta intervālu (20. gs. 50. gados un ap 2000. gadu).

4. Analizēt ekscerpētā pētāmā materiāla atlasēs principus katra valodu pāra vārdnīcās, kā arī analizēt augu nosaukumu latviskās atbilstmes leksikogrāfiskajā un leksiskajā aspektā pārmaiņu procesā.

5. Apkopot promocijas darba nodaļās izklāstītā un analizētā materiāla rezultātus un sniegt ieteikumus augu nosaukumu atlasē un leksikogrāfiskajā apstrādē vispārīgajās vidēja apjoma divvalodu tulkojošajās vārdnīcās.

Pētījumā izmantotās metodes

Promocijas darbā izmantotas šādas datu ieguves metodes:

- **terminu ekscerpēšana** – lietota angļu, krievu, vācu un latvisko augu nosaukumu un to latvisko atbilstmju izrakstīšanai no pētījumam atlasītajām vārdnīcām (ekscerpētais materiāls apkopots tabulās promocijas darba 3. pielikumā);
- **intervija** – izmantota, lai apliecinātu informāciju A. Sarkanā vārdu atlasēs aprakstam (2.3. apakšnodaļā; skaņu ieraksta kompaktdisks pievienots promocijas darbam).

Teorētisko darba daļu veido galvenokārt promocijas darba 1. nodaļas 1.1.–1.3. apakšnodaļa, 2. un 3. nodaļa, kur teorētiskā materiāla izpētei izmantota **deskriptīvā metode** un **kontentanalīzes metode**. Deskriptīvā metode un kontentanalīzes metode izmantota arī pētījumam izraudzīto vārdnīcu ievaddaļās ietvertās informācijas izpētei (1.4. apakšnodaļa).

– Augu nosaukumu pamatsaraksta izstrādei lietota **kombinēta saraksta izveides metode**; tā izmantota galvenokārt augu nosaukumu ekscerpēšanai no speciālajā literatūrā apkopotajiem sarakstiem, pamatsaraksta papildināšanai, sadarbojoties ar nozares speciālistiem un veicot aktualizējošo kontekstu izpēti, kā arī augu nosaukumu pamatsaraksta papildināšanai, tulkojot augu nosaukumus no sarakstiem angļu, krievu un vācu valodās. Augu nosaukumu pamatsaraksts ir pievienots promocijas darba 2. pielikumā).

Ekscerpētā valodas materiāla analīzei izmantotas šādas metodes:

- **statistiskā metode** (4.1. un 4.4 apakšnodaļa);
- **salīdzināmā metode** – izmantota galvenokārt latvisko augu nosaukumu atlases un leksikogrāfiskās apstrādes analīzei pārmaiņu procesā ar aptuveni pusgadsimta intervālu (4.5., 4.6., 4.7. apakšnodaļa).

Pētījuma objekts ir speciālā leksika vispārīgajās vidēja apjoma divvalodu tulkojošajās vārdnīcās, bet **pētījuma priekšmets** ir augu nosaukumi vispārīgajās vidēja apjoma angļu-latviešu, krievu-latviešu un vācu-latviešu vārdnīcās. Ekscerpēto nosaukumu skaits no angļu-latviešu vārdnīcām (ALV) ir šāds: 453 angļiskie augu nosaukumi ar latviskajām atbilstēm no ALV 1957 un 579 angļiskie augu nosaukumi ar latviskajām atbilstēm no ALV 2000. No krievu-latviešu vārdnīcām (KLV) ekscerpēti 398 krieviskie augu nosaukumi ar latviskajām atbilstēm no KLV 1950 un 429 krieviskie augu nosaukumi ar latviskajām atbilstēm no KLV 1997. No vācu-latviešu vārdnīcām (VLV) ekscerpēti 436 vāciskie augu nosaukumi ar latviskajām atbilstēm no VLV 1954 un 408 vāciskie augu nosaukumi ar latviskajām atbilstēm no VLV 2002. No vārdnīcām ekscerpēti augu nosaukumi, kas vārdnīcā iekļauti gan kā šķirkļa vārdi jeb pamatvārdi, gan arī tie augu nosaukumi, kas vārdnīcās doti kā iekššķirkļa vārdi. Šajā pētījumā ar *iekššķirkļa vārdu* tiek saprasts vārdnīcas ligzdā ietvertais ar šķirkļa vārdu saistītais atsevišķais vārds vai vārdkopa (auga nosaukums).

Promocijas darba teorētiskā nozīme

Promocijas darbā apkopotās atziņas sniedz ieskatu metaleksikogrāfijā maz aplūkotā tēmā – speciālās leksikas atlasē un leksikogrāfiskajā apstrādē. Apkopotais teorētisko pētījumu materiāls papildina latviešu leksikogrāfijā veiktos pētījumus par speciālo leksiku vārdnīcās, īpaši par botānikas speciālo leksiku, pievēršoties tieši augu nosaukumu atlasei un

atspoguļošanai vispārīgajās divvalodu tulkojošajās vārdnīcās. Promocijas darbā izstrādāts optimāls augu nosaukumu pamatsaraksts, kas ir augu izlases pārstāvniecība un ir izmantojams augu nosaukumu atlasei vidēja apjoma vispārīgajām angļu-latviešu, krievu-latviešu un vācu-latviešu tulkojošajām vārdnīcām. Augu nosaukumu pamatsaraksta (augu optimālas izlases) izstrādes gaita aprakstīta promocijas darba 4.2. apakšnodaļā. Pētījumā aprakstītās leksikogrāfu pieejas un principi speciālās leksikas atlasē un leksikogrāfiskajā apstrādē ļauj tās salīdzināt ar pētījumam izraudzīto, Latvijā izdoto vārdnīcu sastādītāju tradīcijām un principiem leksikas atlasē un tās atspoguļošanā vispārīgajās vidēja apjoma divvalodu tulkojošajās vārdnīcās.

Pētījuma praktiskā nozīme

Analizētais botānikas leksikas materiāls atspoguļo konkrētu šīs leksikas daļu – augu nosaukumus – vispārīgajās divvalodu vārdnīcās. Promocijas darbā ir izstrādāts augu nosaukumu pamatsaraksts (augu optimāla pārstāvniecība) vidēja apjoma vispārīgajai vārdnīcai, un saraksta izstrādes aprakstu varētu izmantot par paraugu arī citu līdzīgu sarakstu, piemēram, dzīvnieku nosaukumu saraksta izstrādē. Pauls Kostera (Kostera 2001, 296) uzsver, ka, tikai praktiski izmantojot vārdnīcu tulkošanā, nereti atklājas, kādi vārdi vārdnīcā nav iekļauti. Tādēļ būtiska ir sistēmiska speciālās leksikas vienību atlase, un izstrādātais augu nosaukumu pamatsaraksts ir nozīmīgs augu nosaukumu atlases analīzei izraudzītajās sešās vidēja apjoma vispārīgajās divvalodu tulkojošajās vārdnīcās. Promocijas darba praktiskajā daļā (galvenokārt 4. nodaļa) iegūtie analizētā materiāla izpētes rezultāti un apkopotie secinājumi var kalpot par pamatu leksikogrāfu lēmumu pieņemšanai par augu nosaukumu iekļaušanu un leksikogrāfisko apstrādi vispārīgajās divvalodu tulkojošajās vārdnīcās. Aprakstītais un analizētais botānikas leksikas daļas – augu nosaukumu – materiāls ļauj izsekot vārdnīcās sniegto augu nosaukumu latvisko atbilstību izmaiņām un apstrādes principiem to attīstībā, jo analizētais ekscerpētais materiāls no vārdnīcām, kas izdotas ar aptuveni 50 gadu starplaiku.

Promocijas darba apjoms un struktūra

Promocijas darbam ir ievads, 4 pamatdaļas, nobeigums un secinājumi, promocijas darba aizstāvēšanai izvirzītās tēzes, avotu (kopā 107 vienības) un izmantotās literatūras (kopā 206 vienības) saraksti. Promocijas darbā ir 24 tabulas, 4 diagrammas un 7 attēli. Katras nodaļas beigās un atsevišķos gadījumos arī apakšnodaļu beigās sniegti īsi secinājumi par iztīrīto jautājumu. Pētījumam izvēlētās vārdnīcas un no tām ekscerpētais valodas materiāls analizēts alfabētiski pa valodu pāriem (galvenokārt 1. nodaļas 1.4. apakšnodaļa un 4. nodaļas 4.4. apakšnodaļa).

Promocijas darba satura īss kopsavilkums

Specifiskais pētījums izstrādāts vārdnīcu pētniecības kontekstā, un promocijas darba pirmajā nodaļā ir aplūkotas vārdnīcu pētniecības teorētiskās pamatnostādnes, sniegts ieskats jautājumā par vārdnīcu pētniecības aktualitāti un pētniecības virzieniem, kā arī daudzveidīgo vārdnīcu tipoloģiju. Šajā nodaļā precizēts apzīmējums *tulkojošā vārdnīca*, kas ir „vārdnīca, kurā doti kādas valodas vārdiem vai citām leksiskām vienībām atbilstoši ekvivalenti vienā vai vairākās citās valodās” (VPSV 2007, 411), un parasti ar *divvalodu vārdnīcu* saprot vārdnīcu divās valodās, kur avotvalodas vārdam tiek sniegta atbilde mērķvalodā (Kromann, Riiber, Rosbach 1991, 2712).

Pētījuma pirmajā nodaļā aplūkotas arī vispārīgās vārdnīcas pēc to iekārtojuma. Lielākā daļa esošo vispārīgo vārdnīcu ir sakārtotas pēc alfabētiskā principa, bet pretstatā alfabētiskajam vārdnīcu sakārtojumam vārdnīcu struktūra var tikt veidota arī pēc tematiskā vai sistēmiskā principa (Hartmann 2001, 58), ko dēvē arī par semantisko lauku principu (McArthur 1986, 145). „Semantisko pieeju” (Yong, Peng 2007 97–99) vārdnīcu sastādītāji arvien ir izmantojuši, lai sasniegtu to, kā pietrūkst alfabētiski sakārtotai vārdnīcai. Vārdnīcas apjoms ir viens no aspektiem, kas ietekmē šķirkļa vārdu atlasī attiecīgajai vārdnīcai, un pēc apjoma vārdnīcas nosacīti iedala trīs grupās: lielas (kurās ir vairāk nekā 80 000 šķirkļa vārdu), vidējas (kurās ir 20 000 līdz 80 000 šķirkļa vārdu) un mazas (kurās ir mazāk nekā 20 000 šķirkļa vārdu) vārdnīcas (Roze 1982, 94–95). Visas pētījumam atlasītās un analizētās vārdnīcas ir vidēja apjoma vārdnīcas.

Šajā nodaļā ir raksturota informācija, ko izraudzīto vārdnīcu sastādītāji par šķirkļa vārdu atlasī sniedz vārdnīcu ievaddaļās, un salīdzināšanas nolūkā aplūkotas arī dažas brīvi izraudzītu vārdnīcu ievaddaļas ārpus pētījuma pamatmateriāla. Lai noskaidrotu, kādi ir šim promocijas darbam atlasīto divvalodu vārdnīcu autoru deklarētie principi attiecībā uz vārdu atlasī vārdnīcā, aplūkota šāda vārdnīcu ievaddaļās sniegtā informācija: 1) sastādītāju sniegtās ziņas par vārdnīcu mērķauditoriju, kam vārdnīca paredzēta; 2) vārdu atlasē principu izklāsts un informācija, vai speciālās leksikas atlasē un apstrādē piesaistīti nozaru speciālisti; 3) vārdnīcu sastādīšanā izmantotie leksikogrāfiskie avoti; 4) norādes par vārdnīcā uzņemtās botānikas speciālās leksikas lietošanas jomu botānikā (*bot.*) esamība vai neesamība saīsinājumu sarakstā.

Apkopojot un izvērtējot informāciju par pētījumā analizēto vārdnīcu ievaddaļām, secināms, ka pētījumam izvēlētajās un analizētajās mūsdienu divvalodu vārdnīcās norādes par vārdnīcas mērķauditoriju jeb lietotāju ir samērā vispārīgas. Informācija par to, kā ir veikta vispārlietojamo vārdu un speciālnozaru vārdu atlasē, sešu pētījumam atlasīto un analizēto vārdnīcu ievaddaļās netiek sniegta. Tomēr nevienā no šīm vārdnīcām nav arī

norādīts, ka kāda iepriekš izdota vārdnīca ņemta par pamatu konkrētās vārdnīcas sastādīšanā. Tas nozīmē, ka visās vārdnīcās vārdnīcā iekļaujamo šķirkļa vārdu atlase ir veikta. Kā pozitīvs piemērs jāmin 2001. gadā izdevniecībā „Langenscheidt” izdotā liela apjoma vācu-krievu vārdnīca “Langenscheidts Grosswörterbuch Deutsch-Russisch” (LGDR 2001), kurā ir minēti vārdu atlases kritēriji un ar konkrētiem piemēriem raksturoti vārdnīcas sastādīšanas principi. No šīs vārdnīcas labās prakses piemēru varētu ņemt arī vidēja apjoma vispārīgo vārdnīcu sastādītāji. Pozitīvā ziņā īpaši jāatzīmē arī M. Soikanes-Trapānes vārdnīca “Latviešu valodas pamata un tematisks vārdu krājums” (Soikane-Trapāne 1985). Lai gan šī ir maza apjoma vārdnīca, tomēr tās ievaddaļā sniegta detalizēta informācija par šķirkļa vārdu atlasī. Vārdnīcas sastādīšanā leksikogrāfi vienmēr izmanto citas vārdnīcas vai vārdnīcu iepriekšējos izdevumus, ja vien netiek veidota pirmā kādas vienas valodas vai valodu pāra vārdnīca (Čermák 2003, 19), tādēļ informācija par vārdnīcas sastādīšanā izmantotajiem leksikogrāfiskajiem avotiem, kas sniegta vārdnīcas ievadā, ir īpaši noderīga turpmāko vārdnīcu izstrādē, papildināšanā un uzlabošanā. Informācija par vārdnīcas sastādīšanā izmantotajiem leksikogrāfiskajiem avotiem nav sniegta divās jaunākajās pētījumā analizētajās vārdnīcās – ALV 2000 un KLV 1997, kas iezīmē tendenci nenorādīt arī vārdnīcas sastādīšanā izmantotos leksikogrāfiskos avotus. Pozitīvā ziņā jāizceļ KLV 1950, kuras izstrādē piesaistīts botānikas jomas speciālists, tomēr plaša nozaru speciālistu piesaiste vārdnīcu izstrādē nav raksturīga. Nozaru apzīmējumu saīsinājumi norādīti visās izvēlētajās vārdnīcās. Vērojama tendence jaunākajās pētījumā analizētajās vārdnīcās iekļaut vairāk nozaru saīsinājumus, ar kuriem tiek marķēta vārdnīcās iekļautā speciālā leksika.

Otrajā nodaļā iztirzāts jautājums par vispārīgās un speciālās leksikas nošķiršanas problemātiku vispārīgajās vārdnīcās. Atbilstoši promocijas darba tēmai šajā nodaļā ir precizēti termini *speciālā leksika* un *vispārlietojamā leksika*. „Valodniecības pamatterminu skaidrojošajā vārdnīcā” (VPSV) dots šāds skaidrojums terminam *speciālā leksika*: „Ierobežota lietojuma vārdi, kas tematiski saistīti ar kādu zinātnes, tehnikas, mākslas vai tautsaimniecības nozari, ar cilvēku nodarbošanos kādā nozarē. Speciālajā leksikā ietilpst gan zinātniski termini, gan profesionālismi. Daļu no speciālās leksikas lieto vispārlietojamā valodā” (VPSV 2007, 370). Savukārt ar *vispārlietojamo leksiku* saprot "vārdus, ko lieto (var lietot) jebkurā funkcionālajā stilā atšķirībā no vārdiem, kurus lieto tikai atsevišķa funkcionālā stila robežās (..)” (VPSV 2007, 456). Starp vispārlietojamo un speciālo leksiku pastāv savstarpēja saikne un mijiedarbība. „Vispārlietojami vārdi var kļūt par terminiem, savukārt termini – par vispārlietojamiem vārdiem” (LPE9 1987, 606). Šajā nodaļā skatīts jautājums par augu

nosaukumi atbilstību speciālās leksikas pazīmēm. Augu nosaukumiem kā speciālās leksikas pārstāvjiem ir divējāda „daba”, jo saskaras vispārīgais un speciālais rakurss. Piemēram, vārdi *ābele*, *egle* un *roze* ir augu nosaukumi un arī sarunvalodā bieži lietoti vārdi, bet tie ir aplūkojami arī kā termini. Tādējādi redzams augu nosaukumu divdabīgums: vispārīgais aspekts, jo šie vārdi ir vispārzināmu augu nosaukumi, kurus lietojot, cilvēki nedomā botānikas taksonomijas kategorijās, un speciālais aspekts, jo šie vārdi pilda arī termina funkcijas botānikas zinātnes nozarē, un tie apzīmē augus ar noteiktām pazīmēm.

Šķirkļa vārdu atlasēs metožu izklāsts raksturots nelielā skaitā leksikogrāfisko pētījumu. Dažādu tautu leksikogrāfijā ir gan zināmas tradīcijas, gan arī daudz kā kopīga. Lai gūtu daudzpusīgu ieskatu, promocijas darba 2. nodaļā aprakstītas tādas metodes, kas pārstāv gan universālu pieeju, gan arī atšķirīgos aspektus.

Vārdnīcu izstrādē 21. gadsimtā valodās, kurām ir pieejams tekstu korpuss, priekšroka dodama uz šāda tekstu korpusa bāzes veidotai vārdnīcai (Atkins, Rundell 2008, 3). Ja vārdnīcas izstrādē nav pieejams tekstu korpuss, tad šķirkļa vārdu atlasēs pamatmetode divvalodu vārdnīcās parasti ir kāda iepriekš izdota vārdnīcas izdevuma izvēle (Bergenholtz 1992, 52; Landau 2001, 193; Цыренов 2013, 18), un šīs vārdnīcas šķirkļa vārdu krājumu papildina ar vārdu formām, vārdu veidošanas elementiem un arī ar korpusa materiālā neesošiem vārdiem no slēgtiem semantiskajiem laukiem (Bergenholtz 1992, 52–53; Hinton, Weigel 2002, 165; Mosel, 2004).

Attiecībā uz speciālās leksikas atlasī vispārīgajās divvalodu tulkojošajās vārdnīcās H. Bergenholcs iesaka izmantot biežuma kritēriju un speciālās leksikas vārdu sarakstus plašāk izplatītā mācību literatūrā (Bergenholtz 1992, 53). T. Magai (Magay 1984, 221–225) īpaši uzsver vēl kādu aspektu speciālās leksikas atlasē – tas ir nozares leksikas vienību nozīmīgums. Lai noteiktu speciālās leksikas vienību nozīmīgumu, T. Magai iesaka veikt nozares speciālistu aptaujas (Magay 1984, 221–225). Speciālās leksikas atlasē vidēja apjoma vispārīgajai vārdnīcai būtiska loma ir arī tā saucamajiem aktualizējošajiem kontekstiem: tie ir plašsaziņas līdzekļi, daiļliteratūra, aktuāla speciālā un mācību literatūra, reklāma u.tml. Leksikogrāfa uzdevums ir regulāri iepazīties ar tiem, sekot līdzī nozaru terminoloģijas pārmaiņām un ņemt vērā tās attīstības tendences, un pierakstīt no minētajiem informācijas avotiem vārdus, ar kuriem varētu papildināt vārdnīcā iekļaujamo šķirkļa vārdu sarakstu (Baldunčiks 2012, 134).

Šķirkļa vārdu atlasēs instrukciju vācu-madagaskariešu vārdnīcas izstrādei, kur izmantoti tekstu korpusa dati, apraksta H. Bergenholcs (1992, 49–59). Savukārt darba gaitu bez pieejas valodas korpusa materiālam apraksta R. Heski (Heski 1996, 5–20). R. Heski izklāsta vārdu atlasī vācu-

ungāru vārdnīcai, kuras pamatā tiek ņemta vispārīgā vienvalodas vārdnīca „Deutsches Universalwörterbuch”, kas pēc apjoma ir lielāka nekā izstrādājamā divvalodu vārdnīca, un tajā ietvertais valodas materiāls tiek atlasīts koncentriskos apļos virzienā no ārpusēs uz centru pēc hierarhiski izstrādātiem kritērijiem.

Jaunāko Latvijā izdoto vārdnīcu vidū īpaši atzīmējama 2011. gadā izdotā „Latviešu-poļu vārdnīca”, jo šajā vārdnīcā augu nosaukumiem pievienoti arī latīniskie nosaukumi. Lai salīdzinātu ārvalstu leksikogrāfu pieredzi ar Latvijas leksikogrāfu praksi, ierakstīta intervija ar A. Sarkanī (Sarkanis 2014 [intervija]), kurš ir vadījis jaunās, 2011. gadā izdotās „Latviešu-poļu vārdnīcas” sagatavošanu un izdošanu. A. Sarkanis norāda, ka augu nosaukumu apstrādei izmantotas liela apjoma poļu un latviešu valodas skaidrojošās vārdnīcas, augu noteicēji, enciklopēdijas latviešu un poļu valodā, kā arī I. Ēdelmanes un Ā. Ozolas darbs „Latviešu valodas augu nosaukumi” (LVAN 2003).

„Latviešu valodas pamata un tematiskais vārdu krājums” ir vārdnīca, kuru izstrādājusi M. Soikane-Trapāne. Viņa raksta, ka vārdnīcas sastādīšanā pamatā balstījusies uz Rietumvācijā izdotajām „Grund- und Aufbauwortschatz” vārdnīcu sērijām, bet viņas vārdnīcā tematu izvēle pielāgota latviešu sabiedrības vajadzībām (Soikane-Trapāne 1985, 389). M. Soikanes-Trapānes vārdnīcā pēc biežuma kritērija atlasīto vārdu tematiskās grupas papildinātas pēc loģiskā principa, un vispirms tematiskā šķirkļa vārdu sarakstā iekļauti tādi vārdi, kas raksturīgi tematiski saistītu vārdu centram, nevis perifērijai (Soikane-Trapāne 1985, 390–392).

Čehu valodniece M. Vahkova (Vachkova 2011, 31–33) apraksta šķirkļa vārdu atlasī lielajai akadēmiskajai vācu-čehu vārdnīcai „Großes Akademisches Wörterbuch Deutsch-Tschechisch”, ar to saprotot visu vārdnīcas datu bāzes izstrādi un tās aprīkojumu. M. Vahkova raksta, ka avotvārdnīca šīs vārdnīcas izstrādei ir universālā vācu valodas vārdnīca „Deutsches Universalwörterbuch”, no kuras iegūtais šķirkļa vārdu saraksts papildināts, izmantojot korpusa materiālu un internetā pieejamos resursus. Speciālās leksikas daļas – terminu – saraksti ir apstrādāti atsevišķi no kopējā vārdnīcai atlasīto vārdu kopuma, un to sakārtošanā un papildināšanā piesaistīti nozares speciālisti. Čehu ekvivalentu piemeklēšanā izmantots čehu valodas korpus, kā arī citas mūsdienu vācu-čehu vārdnīcas un citas tulkojošās vārdnīcas. Speciālās leksikas atlase balstās uz J. Filipeca izstrādāto centra un perifērijas teoriju, un leksikas atlasē pieaicināti arī nozaru speciālisti, kā arī ņemti talkā speciālās terminoloģijas avoti. M. Vahkova uzsver, ka speciālā leksika ir analizēta, vadoties pēc čehu adresāta redzējuma (Vachkova 2011, 90).

Apkopojot iepriekš aprakstītās vārdu atlases metodes, jāsecina, ka vispārlietojamās un speciālās leksikas atlase ir aktuāls jautājums, par kuru

nav daudz metaleksikogrāfisku pētījumu. Tāpat nav detalizētu pētījumu tieši par vispārlietojamās leksikas atlasī, kā arī par speciālās leksikas atlasī Latvijā izdotajās vispārīgajās divvalodu vārdnīcās. H. Bergenholca izstrādātās vārdnīcas vārdu atlasē izmantoti tekstu korpusi, no kuriem pēc biežuma kritērija atlasīts vārdnīcā iekļaujamo šķirkļa vārdu pamatmateriāls, kas papildināts ar nozaru terminiem no mācību grāmatām. R. Heski vārdu atlasē par pamatavotu izraugās vispārīgo vienvalodas vārdnīcu, no kuras atlasa vārdus mazāka apjoma vārdnīcai. Speciālās leksikas atlasē R. Heski izmanto speciālo literatūru un nozares speciālistu konsultācijas. Savukārt A. Sarkanis vārdnīcai atlasītajiem augu nosaukumiem pievieno latīniskos nosaukumus, kas, viņaprāt, ir būtiska informācija vārdnīcas lietotājam. M. Soikanen-Trapānes vārdu atlasē apraksts ir detalizēti izklāstīts pašā vārdnīcā. Būtisks ir M. Soikanen-Trapānes vārdnīcas sastādīšanā izmantotais tematiskais grupējums, kas pielāgots vārdnīcas lietotāja vajadzībām. M. Vahkova vārdu atlasē lielas akadēmiskās divvalodu vārdnīcas izstrādē izmanto tekstu korpusa datus, bet speciālo leksiku apstrādā atsevišķi no pārējā vārdnīcai atlasīto vārdu kopuma. M. Vahkova atzīmē, ka būtiska ir nozares speciālistu iesaiste vārdnīcas izstrādē, un uzsver, ka vārdu atlasē un apstrādē jāvadās pēc vārdnīcas lietotāja redzējuma. Jāuzsver speciālās leksikas sarakstu nozīme vārdnīcu izstrādē, no šādiem sarakstiem papildināms vārdnīcai atlasītais vispārlietojamās leksikas materiāls.

Promocijas darba 2. nodaļas 2.4. apakšnodaļā sniegts ieskats vārdnīcu mikrostrukturā, īpaši pievēršoties speciālās leksikas marķējuma jautājumam. Raugoties no vārdnīcas lietotāja perspektīvas, visai papildu informācijai, kas tiek sniegta pie šķirkļa vārda un tā atbilstes, ir būtiska nozīme, lai maksimāli saīsinātu nepieciešamās informācijas meklēšanas ceļu. Attiecībā uz augu nosaukumiem tie varētu būt latīniskie augu nosaukumi. Promocijas darba autore ierosina atjaunot grafiskos simbolus speciālās leksikas marķēšanai, kas bija populāri 20. gs. sākumā. Augu nosaukumu marķēšana vispārīgajās divvalodu tulkojošajās vārdnīcās varētu būt grafisku simbolu lakstauga, krūma, koka (skuju un lapu) vai liānas formā (sk. 1. attēlu).

1. attēls. **Augu nosaukumu marķēšana vārdnīcā: grafiski simboli (lakstaugs, krūms, liāna, koki: lapu koks, skuju koks) (Neilande 2008)**

Šādi simboli atvieglotu turpmāku datorizētu vārdnīcas materiāla apstrādi, papildināšanu un labošanu, jo viss augu nosaukumu kopums ir vieglāk pārskatāms pa mazākām grupām, kur grupēšana veikta pēc apzīmējamo augu dzīvesformas, kas ir „dzīvo organismu klasifikācijas

vienība, ko iegūst, grupējot organismus pēc to atsevišķām ārējām pazīmēm” (LPE2 1982, 716). Piedāvātais grupējums ir grupējums nozares iekšienē, un informācijas tehnoloģiju attīstības laikmetā 21. gadsimta jaunajai paaudzei grafiskie simboli varētu būt pievilcīgi un saprotami.

Trešajā nodaļā ir aplūkots jautājums par augu nosaukumiem kā botānikas speciālās leksikas daļu. Botānika ir viena no jomām, kurai vienmēr ir bijusi salīdzinoši liela loma sabiedrībā. Ar augu nosaukumiem strādā gan speciālisti, kuriem ir tieša saikne ar augu valsti, gan arī nespeciālisti botānikas jomā, piemēram, tulkotāji, veicot tulkojumus, vai vienkārši dabas draugi. Botānika ir augsti organizēta joma, un augu nosaukumi leksikogrāfijā ir apstrādājami, ņemot vērā plašo augu nosaukumu sinonīmiju, latīniskos nosaukumus, daudzveidīgās apzīmējamo augu izmantošanas iespējas un citus aspektus, kas iztirzāti šajā nodaļā. Šajā nodaļā sniegts arī neliels ieskats par to, kā tiek veikta augu nosaukumu standartizēšana latviešu valodā, kā arī precizēts jēdziens *auga nosaukums*. *Augs* ir „organisms, kas attīstās, parasti nemainot vietu, un barojas ar vielām, kuras uzņem no augsnes, gaisa, ūdens vai arī no citiem organismiem” (LVV 2006, 141). Pētījumā ar augiem tiek saprasti „paparžaugi un sēklaugi” (Priedītis 2009, 6). Jāpiebilst, ka latviešu valodā vārds *augs* ir atvasināts no verba *augt*, un tas ir Johana Heinriha Karla Kavala jaunvārds, ko popularizējis Atis Kronvalds (Karulis 2001, 86). Pēc J. H. K. Kavala darba „Dieva radījumi pasaulē”, kur vārds *augs* raksturots darba 2. daļā ar nosaukumu „Augu valsts” (Kavals 1860, 39–117), tas jau tiek iekļauts lielākajās publicētajās vārdnīcās. Savukārt ar *nosaukumu* pētījumā tiek saprasts „vārds, vārdkopa, garāks vārdu savienojums, kādā priekšmets, parādība vai cits objekts ir nosaukts, lai to atšķirtu no līdzīgiem” (VPSV 2007, 261).

Augu un dzīvnieku nosaukumu problemātiku vispārīgajās vārdnīcās pētījis G. Špīss (Spies 1982, 221–235), kurš uzsver, ka augu nosaukumiem speciālās leksikas kopumā ir „īpašs statuss”, kas jāņem vērā leksikogrāfijā, un šie īpašā statusa aspekti ir raksturoti turpmāk.

1. Augu nosaukumi avotvalodās kā salikto termini un to latviskās atbilstes. Runājot par augu nosaukumiem vācu valodā, G. Špīss norāda, ka šeit nedarbojas tas pats princips kā citās zinātnēs, kur no relatīvi pārskatāma vienību kopuma var tikt veidoti salikteni un nepieciešamas vienīgi vārddarināšanas pamatprincipu zināšanas. Pēc šāda principa nedrīkst rīkoties ar augu un dzīvnieku t.s. tautā lietotajiem nosaukumiem vācu valodā, kas veidoti pēc binārās nomenklatūras parauga, jo tie var būt maldinoši, turklāt, pēc šo tautā lietoto nosaukumu pamatvārda ne vienmēr ir iespējams noteikt apzīmēto denotātu.

2. Plašā augu nosaukumu daudzveidība, sinonīmija un paralēlformas. Plašā augu nosaukumu sinonīmija ir raksturīga gan latviskajiem, gan citu valodu augu nosaukumiem, turklāt sinonīmiski augu nosaukumi raksturīgi ne tikai terminoloģiskajiem un t.s. tautā lietotajiem augu nosaukumiem, bet arī latīniskajiem nosaukumiem. Īpaši plašas augu nosaukumu sinonīmijas apstrādes un apkopošanas pamatā kā pamatnosaukums būtu jāizvēlas oficiālais termins un jānorāda arī auga latīniskais nosaukums.

3. Taksonomiskās kategorijas. Leksikogrāfam jāņem vērā taksonomiskās kategorijas, kas šajā pētījumā ir augu nosaukumu vertikālā dalījuma pamatā. Ja auga nosaukuma attiecīgajā mērķvalodā nav, tad risinājums būtu visā vārdnīcā konsekventa apraksta veidu kombinēšana, attiecīgi meklējot nākamo augstāko atbilstošās sistēmas taksonomisko vienību (piemēram, ģinti vai dzimtu), kuras nosaukums ir mērķvalodā (Spies 1982, 228).

4. Augu nosaukumi kā divu komponentu vārdkopas, kas darinātas pēc binārās nomenklatūras principa. Lielākā daļa terminoloģisko augu sugu nosaukumu tiek veidoti pēc tā saucamā binārās nomenklatūras principa, kur auga nosaukumu veido divi vārdi, viens no kuriem norāda ģinti, bet otrs ir sugas nosaukums, kas tuvāk raksturo attiecīgo augu. Šis aspekts jāņem vērā gadījumos, ja vārdnīcā kā avotvalodas šķirklis tiek iekļauts auga nosaukums, kura terminoloģisko nosaukumu veido divi vārdi, piemēram, KLV 1950 ietverts auga nosaukums *василёк*, kura latviskais apzīmējums ir *dzelzenes* (lat. *Centaurea*), bet *синий василёк* savukārt ir dzelzeņu ģints suga – *parastā rudzupuķe*.

5. Pārdomāta augu nosaukumu izvēle mērķvalodā (šajā pētījumā – latviešu valodā). Leksikogrāfam latviskās atbilstmes, kas ir neterminoloģiskie jeb t.s. tautā lietotie augu nosaukumi, ir jāpievieno pārdomāti un, ja iespējams, ar papildu norādēm. Nereti augus dažādos reģionos sauc atšķirīgi un ar vienu un to pašu tautā lietoto nosaukumu var apzīmēt divus dažādus augus. Tā kā viena no neterminoloģisko augu nosaukumu īpatnībām ir neviennozīmīgums, tad kompromisa variants vārdnīcā būtu specificējošas norādes (piemēram, *apvidvārds*) pievienošana pie šādām atbilstmēm.

Šiem aspektiem, ko savā „Ķīniešu-vācu vārdnīcā” iekļauto augu nosaukumu analīzē minējis G. Špīss, pievienojami arī turpmāk minētie.

6. Auga nosaukums var apzīmēt vairākus augus vai augu grupas. Reizēm auga terminoloģiskais nosaukums vārdnīcas avotvalodā var apzīmēt divus vai vairākus dažādus augus, piemēram, ALV 2000 ietvertais angļu valodas auga nosaukums *marigold* saskaņā ar Roberta Candra (*Robert Zander*) augu nosaukumu rokasgrāmatā „Handwörterbuch der Pflanzennamen” (Zander 2008) minēto informāciju var apzīmēt *kliņģerītes*, kuru latīniskais nosaukums ir *Calendula* (Zander 2008, 2009) un *samtenes*,

kuru latīniskais nosaukums ir *Tagetes* (Zander 2008, 788). Tās ir divas dažādas augu ģintis. Šādos gadījumos vārdnīcā noteikti būtu jāiekļauj augu latīniskie nosaukumi.

7. Līdzīgu augu izšķiršanas problemātika. Plašajā augu kopumā ir arī tādi augi, kuri izskatās līdzīgi, un to atšķiršana grūtības rada pat speciālistiem, piemēram, *balandas* un *balodenes*, turklāt arī t.s. tautā lietotie nosaukumi šādiem augiem bieži vien ir vienādi (LVAN 2003, X–XI). Šādos gadījumos leksikogrāfam palīdzēt var vienīgi konsultācija ar nozares speciālistu, kā arī risinājums varētu būt skaidrojumi un apraksti attiecīgajos jaunākajos speciālajos augu noteicējos abās darba valodās, kas izmantojami augu nosaukumu apstrādē vārdnīcā.

8. Tulkotāja viltusdraugi. Jāņem vērā, ka starp avotvalodas un mērķvalodas augu nosaukumiem ir arī tā saucamie viltusdraugi, kas, vadoties pēc oficiālajos augu noteicējos dotā latīniskā nosaukuma, apzīmē pavisam citu augu nekā mērķvalodas latviskā atbilsme, kas ir burtisks, tiešs avotvalodas auga nosaukuma tulkojums. Šāds piemērs ir VLV 1954 un VLV 2002 iekļautais vāciskais auga nosaukums *Nachtviole*, kura latīniskais nosaukums ir *Hesperis* (Zander 2008, 451), bet latviskā atbilsme ir *vakarenes*, turpretī vārdnīcās dotā latviskā atbilsme – *naktsvijole* – ir pavisam cits augs, kura latīniskais nosaukums ir *Platanthera*, kas apliecina, ka nepieciešamas papildu konkretizējošas norādes un pievienojami augu latīniskie nosaukumi.

9. „Nepareizie” jeb „neīstie” augu nosaukumi. Atsevišķi analizējami arī tādi tā dēvētie tautā lietotie nosaukumi, kurus varētu uzskatīt par „nepareizajiem” jeb „neīstajiem” nosaukumiem un kuru terminoloģiskie nosaukumi ir atšķirīgi. Piemēram, augam, kura terminoloģiskais nosaukums ir *filadelfs* (lat. *Philadelphus*), kā otrs nosaukums oficiālajos augu noteicējos tiek norādīts *neīstais jasmīns*, ko tautā sauc vienkārši par *jasmīnu*, nevis par *neīsto jasmīnu* vai *filadelfu*. Šajā gadījumā vārdnīcā iekļautajam auga nosaukumam jāsniedz papildu paskaidrojumi un norādes par terminoloģisko un neterminoloģisko lietojumu, lai izvairītos no pārpratumiem.

Iepriekš aprakstītajos punktos no dažādiem aspektiem sniegts ieskats augu nosaukumu apstrādes problemātikā leksikogrāfijā, bet vienā promocijas darbā nav iespējams detalizēti visus šos problemātiskos jautājumus atrisināt. Augu nosaukumus dažādās valodās raksturo arī īpaša attiecīgās valodas specifika, un nopietnāka iedziļināšanās tajos būtu plašs lauks turpmākajiem pētījumiem.

Promocijas darba ceturtajā nodaļā sniegts no vārdnīcām ekscerpēto augu nosaukumu kvantitatīvs raksturojums (sk. 1. tabulu).

Vārdnīcās ietvertu augu nosaukumu skaits procentos attiecībā pret vārdnīcās norādīto kopējo šķirkļa vārdu skaitu

Vārdnīca	Augu nosaukumu skaits no kopējā vārdnīcā uzrādītā iekļauto šķirkļa vārdu skaita	Augu nosaukumu skaits no kopējā vārdnīcā uzrādītā šķirkļa vārdu skaita %
ALV 1957	453 no 45000	1%
ALV 2000	579 no 45000	1,29%
KLV 1950	398 no 42000	0,95%
KLV 1997	429 no 40000	1,06%
VLV 1954	436 no 46000	0,95%
VLV 2002	408 no 42000	0,97%

Tabulā procentuāli attēlots vārdnīcās iekļauto augu nosaukumu skaits attiecībā pret vārdnīcās norādīto kopējo ietvertu šķirkļa vārdu skaitu. Procentuāli vislielākais augu nosaukumu skaits no visām pētījumā analizētajām vārdnīcām ietverts ALV 2000, bet vismazākais – KLV 1950. Ņemot vērā informāciju par vairākām pētījumam izraudzītajām vispārīgajām divvalodu tulkojošajām vārdnīcām, vidēja apjoma vārdnīcā būtu iekļaujami 450 līdz 500 augu nosaukumi.

Augu nosaukumu pamatsaraksta (augu optimālas izlases) izstrādes gaita šajā promocijas darba kopsavilkumā ir raksturota īsā pārstāstā, bet detalizēts pamatsaraksta izstrādes apraksts sniegts promocijas darba 4.2. apakšnodaļā. Augu nosaukumu atlasē ir jārikojas līdzīgi kā izstrādājot vispārīgās leksikas pamata vārdu krājumu, un jāorientējas pēc tā, kādi varētu būt vispārzināmi augu nosaukumi, kurus lieto un zina lielākā daļa valodas lietotāju (Spies 1982, 229). Izstrādājot augu nosaukumu pamatsarakstu, izmantots H. Bergenholca (Bergenholtz 1992, 53) ieteiktais biežuma kritērijs un saraksti speciālajā literatūrā, kā arī T. Magai (Magay 1984, 221–225) ieteiktā nozares speciālistu aptauja. Ar biežumu pamatsaraksta izstrādē tiek saprasts augu izmantošanas, lietošanas un sastopamības biežums, tādējādi pieņemot, ka arī auga nosaukums tiek lietots bieži. Promocijas darbā augu nosaukumu pamatsaraksta izstrādei izmantota kombinēta saraksta izstrādes metode un tā saucamais enciklopēdiskais princips: vispārzināmu un nozīmīgāko augu nosaukumu ekscerpēšana no sarakstiem enciklopēdijās, vārdnīcās, speciālajā literatūrā, mācību grāmatās, internetā pieejamajos resursos, kā arī aptaujājot nozares speciālistus (Baldunčiks 1982, 98).

Leksikogrāfiskajā praksē augu kā botānikas speciālās leksikas pārstāvju un to nosaukumu atlasī divvalodu vārdnīcai veido trīspakāpju struktūra:

- 1) augu (referentu²) kopas atlase,
- 2) referentiem atbilstīgu avotvalodas augu nosaukumu atlase un
- 3) mērķvalodas augu nosaukumu atlase.

Pamatsaraksta izstrādē atlase galvenokārt veikta bez tiešas piesaistes konkrētai valodai, tādēļ tā nosacīti dalāma 2 darbībās: 1) atlase augu pārstāvniecībai optimālajā kopā un 2) atlase vārdnīcas labajā pusē, orientējoties uz augu nosaukumiem latviešu valodā, kas galvenokārt ir augu terminoloģiskie nosaukumi. Primāra ir augu pārstāvniecība, bet sekundāra ir pārstāvniecību ilustrējošā latvisko atbilstmju atlase.

Par augu nosaukumu atlases pamatavotu ņemts dzīvās dabas taksonu latvisko nosaukumu rādītājs (turpmāk tekstā – TNR 1998) no enciklopēdijas „Latvijas daba” 6. sējuma (LD6 1998). Pamatsarakstam atlasīti augu ģinšu un sugu nosaukumi, un augu ģinšu latviskie nosaukumi tradicionāli rakstīti daudzskaitlī, bet sugu nosaukumi – vienskaitlī. Pamatsarakstam atlasīti to augu nosaukumi, kurus plašāk izmanto farmācijā, kuru augļus, sēklas, riekstus un citas auga daļas vai pašus augus iespējams iegādāties lielveikalos vai no kuriem izstrādātus produktus cilvēks lieto ikdienā. Sākotnēji ekscerpēti vispārzināmu augu nosaukumi, pēc tam TNR 1998 caurskatīts vēlreiz un ekscerpēti arī mazāk pazīstamu augu nosaukumi.

Saraksta papildināšanai ar augu nosaukumiem no dārzenkopības, augļkopības, daiļdārzniecības, pļavkopības nozarēm caurskatīta 1973. gadā izdotā „Agronomijas terminu vārdnīca” (Term9 1973), no kuras iepriekš izveidotajam augu nosaukumu sarakstam pievienoti vēl tādu augu nosaukumi, kurus kultivē mazdārziņos, audzē pilsētu apstādījumos, parkos, skvēros, kā arī kurus pašus vai to augļus, sēklas vai ogas izmanto pārtikā. No Term9 1973 ekscerpēti arī graudaugu nosaukumi, piemēram, *rīsi*, *lēcas*, kā arī dārzeņu un ķirbjaugu nosaukumi. Ekscerpēti arī vairāku telpās audzējamu augu nosaukumi. Atlases kritērijs no šī avota ir augu nozīmīgums saimnieciski būtiskās jomās: no tiem izgatavo saimniecības preces un citas ikdienā nepieciešamas lietas, piemēram, korķi, sorgo slotiņas, džutas auklas. Augu nosaukumu atlases gaitā izmantota vides izpētes metode un sarakstā ierakstīti vēl vairāki augu nosaukumi, kuri sākotnēji nebija ietverti sarakstā. Tie ir tādu augu nosaukumi, kuru augļi, sēklas, citas augu daļas vai visi augi nopērkami pārtikas tirdzniecības lielveikalos, piemēram, apelsīni, greipfrūti un mandarīni, kuri gan uzskatāmi par eksotiskiem augļiem, tomēr jau sen ir pazīstami. Pamatsaraksta papildināšanai izmantota periodika (Blūma-Kauliņa, Grava, Zītara 2011; Langenfelds, Ozoliņa, Ābele 1973; Nereta 2007; Nereta 2013; Purne 2012; Rožkalne 2003; Rukšāns 2011; Strautiņa 2005; Zītara 2012),

² referenta definīcija sniegta kopsavilkuma sadaļā par promocijas darba 4.4. apakšnodaļu (sk. 25. lpp.)

un svešzemju augu nosaukumu atlasei izmantota Normunda Priediša enciklopēdija „Augu ģeogrāfija un daudzveidība” (Priedītis 2009).

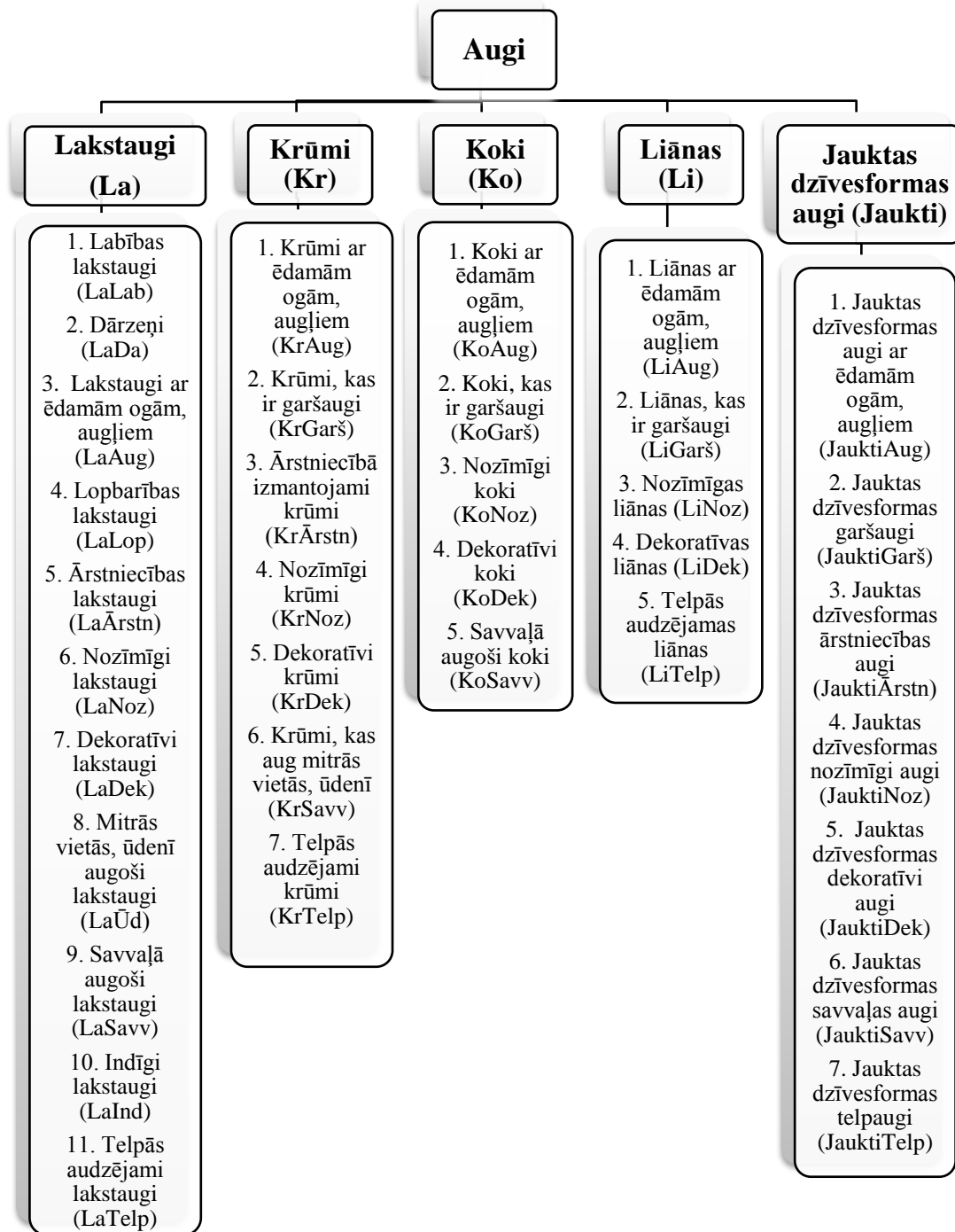
Ideālā variantā leksikogrāfam būtu jāsadarbojas arī ar speciālistiem, kuriem dzimtā valoda ir angļu, krievu un vācu, tādēļ pamatsaraksta izstrādē izmantoti augu nosaukumu saraksti angļu, krievu un vācu valodā, lai no tiem papildinātu atlasīto augu nosaukumu pamatmateriālu. Atlasītais augu nosaukumu materiāls salīdzināts ar augu nosaukumu sarakstiem minētajās valodās. No Franča Dornzeifa (Dornseiff 2004, 15–16) vācu valodā apkopotā biežāk lietoto augu nosaukumu saraksta pievienoti vairāku augu nosaukumi. Izmantots arī alfabētisks krievisko augu nosaukumu rādītājs dārzkopības, puķkopības un ainavu dizaina portālā krievu valodā www.greeninfo.ru (AKANR_e) un P. M. Rožē „Thesaurus of English words and Phrases” (Roget’s Thesaurus 1992, 215–216); no tiem pamatsarakstam pievienoti vēl dažu augu nosaukumi, kas sākotnēji nebija iekļauti pamatsarakstā. Vēl pamatsarakstam pievienoti arī šādu augu dzimtu nosaukumi: *kaktusi*, *orhidejas* un *palmas*, kā arī nosaukums *papardes*, kas taksonomiski ir paparžaugu nodalījums (lat. *Polypodiophyta*). Pie šīm taksonomiskajām kategorijām sakārtojamas kaktusu, orhideju un palmu ģintis, kā arī paparžaugi.

Izstrādātais optimālais augu nosaukumu pamatsaraksts pievienots promocijas darba 2. pielikumā. Pamatsarakstā augu nosaukumi jāsaprot kā jēdzienu apzīmētāji. Līdz ar to valodisko vienību, kas ir latviskie augu nosaukumi, pamatsarakstā ir vairāk nekā apzīmējamo reāliju – taksonu pazīmju kopu. Latviskajiem augu nosaukumiem pamatsarakstā pievienoti to latīniskie nosaukumi, jo tie nodrošina iespēju ar izstrādāto pamatsarakstu strādāt ne tikai latviešu valodā, un ir iespējama apzīmētā auga nepārprotama identificēšana. Izveidotais augu nosaukumu pamatsaraksts nepieciešamības gadījumā ir papildināms (piemēram, ar augu sugu un šķirņu nosaukumiem), ja veidojamās vārdnīcas apjoms to atļauj.

Izstrādātais pamatsaraksts, kurā izmantoti arī augu nosaukumu saraksti angļu, krievu un vācu valodā, ir optimāla augu pārstāvniecība, un tas ir izmantojams arī vārdnīcu apvēršanas gadījumā (domājams, neņemot vērā mainīgo perifērisko daļu). Pamatsaraksta mainīgo daļu veido galvenokārt specifisku floras pārstāvju un savvaļā augošu augu nosaukumi, kā arī zināma daļa dekoratīvo augu nosaukumu, kas saistāms ar komercdārzkopības attīstības dinamiku. Pamatsaraksta mainīgumu ietekmē arī laikmeta aspekts, jo var būt atšķirīga speciālās nozares attīstība un aktualizējošo kontekstu saturs.

Turpmāk pētījumā aprakstīts darbs ar izstrādāto pamatsarakstu. Viens no terminoloģiskā darba posmiem ir terminu grupēšana (angliski *mapping*) un attiecīgās nozares terminu jēdzieniskās struktūras aprakstīšana, kur izmanto onomasioloģisko pieeju (Bowker 2003, 155). Promocijas darba

4.3. apakšnodalā veikts augu nosaukumu vertikāls un horizontāls dalījums grupās. Vertikālā dalījuma pamatā ir augu taksonomija: nodalījums, klase, rinda, dzimta, ģints, suga, bet horizontāls dalījums redzams 2. attēlā.

2. attēls. Horizontāls augu nosaukumu dalījums grupās pēc apzīmēto augu dzīvesformas un izmantošanas

Dalījums mazākās grupās atvieglo pārskatu, palielina analīzes datu precizitātes līmeni, kā arī dod iespēju salīdzināt apkopoto materiālu nelielās grupās. Horizontāls dalījums nepieciešams, lai pēc definētiem kritērijiem atsevišķi izdalītu noteiktas augu grupas un veiktu augu nosaukumu kopumu

atlases analīzi izraudzītajās vārdnīcās; tas veikts pēc principa – „apzīmējamais augs un tā dzīvesforma”. Visi pamatsarakstā pārstāvētie augi iedalīti piecās grupās: lakstaugi, krūmi, koki, liānas un jauktas dzīvesformas augi. Lakstaugu grupā (La) ietilpst lielākā daļa – 320 jeb 63% pamatsarakstam atlasīto augu resp. referentu. Krūmu (Kr) grupā ierindoti 54 jeb 11% pamatsarakstam atlasīto augu resp. referentu. Koku grupā (Ko) kopā ir 72 vienības jeb 14%, bet liānu grupā (Li) – 15 jeb 3% pamatsarakstam atlasīto augu resp. referentu. Jauktas dzīvesformas grupā (Jaukti) ierindotas 43 vienības jeb 8% pamatsarakstam atlasīto augu resp. referentu.

Otra dalījuma līmeņa pamatā, kas redzams 2. attēlā, ir pārstāvēto augu daudzveidīgais izmantojums pārtikā, dekoratīviem nolūkiem, lopbarībai, ārstniecībā, kā garšaugus, telpaugus vai citādi. Šis dalījums ir būtisks auga nozīmīguma novērtēšanā. Visās piecās pēc augu dzīvesformas izveidotajās grupās izdalīti 26 telpaugi. Lakstaugu grupā visvairāk ir dārzenus, kā arī ārstniecības, dekoratīvo un galvenokārt savvaļā augošu augu. Šīs ir četras lielākās lakstaugu apakšgrupas, kurās ietverti 17 līdz 23% no visām šajā grupā apkopotajām vienībām.

Nākamais posms darbā ar izstrādāto pamatsarakstu ir dalījums pēc centra un perifērijas teorijas. Šo teoriju apraksta čehu valodnieks J. Filipecs, kurš leksikas vienību centra un perifērijas dalījumā izšķir 5 grupas: centru, pārejas posma grupu, perifēriju, attiecīgās sistēmas iekšējo robežu un ārpus sistēmas grupu, kurā jau ir citas sistēmas (Filipec 1996, 23–42; sk. arī Filipec 1966, 81–95 un Daneš 1982, 132–173). Promocijas darbā pamatsaraksta vienību centra un perifērijas dalījuma pamatā ir onomasioloģiskā pieeja, kur valodas vienību leksiskā nozīme tiek pētīta „virzienā no reālijas uz tās nosaukumu” (VPSV 2007, 269), sasaistot apzīmējamo augu, ko raksturo tā apraksts un pazīmju kopa, kas atspoguļota tā latīniskajā nosaukumā, ar tā latvisko nosaukumu. Augu nosaukumi dalīti tikai 3 grupās: centrs, pārejas posms un perifērija. Katrs auga nosaukums tiek izvērtēts, piešķirot tam koeficientu no 1 līdz 3; pēc tā attiecīgi augu nosaukumi tiek iedalīti grupās: centrs, pārejas posms un perifērija. Lai arī centra un perifērijas dalījuma pamatā nav izslēgts subjektīvais redzējums, tomēr tas veikts pēc promocijas darba autores pieņēmuma – kādi augi un to nosaukumi varētu būt vispārzināmi lielākajai daļai cilvēku.

Koeficientu 1 iegūst un centra grupā ierindoti augu nosaukumi, ar kuriem apzīmē vispārzināmus vai biežāk ikdienas pārtikā vai citādi izmantojamus augus (piemēram, *sīpoli*, *dilles*, *bietes*, *kāposti*). Vēl koeficientu 1 iegūst plašāk zināmu savvaļas, ārstniecības un lopbarības augu, kā arī nezāļu nosaukumi (piemēram, *gaiļbiksītes*, *āboliņi*, *gārsas*). Koeficientu 2 – savukārt mazāk pazīstamu augu nosaukumi, kuri atrodas tā saucamajā pārejas posma grupā, piemēram, *kaņepes*, *mežvītenī*, *vēlziedes*.

Pārejas posma grupas augu nosaukumiem vārdnīcā pievienojama norāde par piederību botānikas speciālajai leksikai. Koeficientu 3 iegūst perifērijā esošie, tikai šaurākam lietotāju lokam zināmi augi un to nosaukumi, kuriem noteikti jāpievieno norāde par piederību botānikas jomai. Šajā grupā ietverti galvenokārt tādu augu nosaukumi, kas apzīmē svešzemju floras pārstāvjus, palmu dzimtas augus, mazpazīstamus augus, piemēram, *batāte*, *santalkoks*, *tulpjukoks*, *vistērijas*.

Ar koeficientu 1 marķēti un centra grupā ierindoti tādi augu nosaukumi, kas apzīmē 160 jeb 32% pamatsarakstam atlasīto augu. Ar koeficientu 2 savukārt – augu nosaukumi, kas apzīmē 288 jeb 57% izstrādātajam pamatsarakstam atlasīto augu, kas veido vislielāko grupu. Perifērijā esošie, mazāk pazīstamie un ar koeficientu 3 ir marķēti augu nosaukumi, kas apzīmē 56 pamatsarakstam atlasītos augus jeb 11% no izstrādātajā pamatsarakstā pārstāvētajiem augiem.

Promocijas darba 4.4. apakšpunktā veikta no vārdnīcām ekscerpēto augu nosaukumu kopumu atlases analīze. Tā kā izstrādātajā augu nosaukumu pamatsarakstā augu dzimtu, ģinšu un sugu nosaukumiem ir pievienoti arī speciālajā literatūrā minētie latīniskie nosaukumi, tad arī ekscerpēto augu nosaukumu sarakstos augu ģinšu un sugu nosaukumiem ir pievienoti latīniskie nosaukumi. Pēc latīniskā auga nosaukuma, kas definē pazīmju kopu auga sugas vai ģints pirmaprakstā, promocijas darba 6. pielikuma tabulā atzīmēts, vai attiecīgais augs, resp. referents („konkrētā reālija, ko konkrētajā lietojumā nosauc valodas vienība” (VPSV 2007, 321)), kura nosaukums ir iekļauts izstrādātajā pamatsarakstā, ir pārstāvēts vārdnīcā. Latīniskie augu nosaukumi, augu apraksti un skaidrojumi augu nosaukumu atbilstmju salīdzināšanā ir *tertium comparationis* jeb metavaloda, kas „ir starpniece starp avotvalodu un mērķvalodu (...)” (VPSV 2007, 402) un kas palīdz noteikt angliskā, krieviskā un vāciskā auga nosaukuma atbilstmi latviešu valodā. No vārdnīcām ekscerpētais augu nosaukumu materiāls analizēts pārmaiņu procesā aptuveni 50 gadu posmā starp viena valodu pāra izdotajām vārdnīcām. Promocijas darba 4.4.1., 4.4.2. un 4.4.3. punktos un kopsavilkuma turpmākajā sadaļā skaitļa gramatiskās formas saskaņošanai sastatītajās valodās augu (ģinšu, sugu un citu taksonomisko kategoriju) nosaukumi lietoti vienskaitlī.

Angļu-latviešu vārdnīcās (ALV) ietvertu augu nosaukumu kopumu atlases analīze

ALV 1957 no kopējā izstrādātā augu nosaukumu pamatsaraksta ir pārstāvēti 63%, bet ALV 2000 – 72%. ALV 2000 pārstāvēto augu ir par 9% vairāk, kas izskaidrojams ar to, ka arī kopējais iekļauto augu nosaukumu skaits ALV 2000 ir lielāks. Lakstaugu apakšgrupā pamatsarakstam ir atlasīti 320 augi, resp. referenti, no kuriem ALV 1957 ir pārstāvēti 59%, bet

ALV 2000 – 67%. Gandrīz pilnībā pārstāvēta labības lakstaugu grupa, citādi nozīmīgu lakstaugu grupa un tādu lakstaugu grupa, kuru ogas vai augļus izmanto pārtikā. Ja ALV 1957 no šīm apakšgrupām vārdnīcās nebija pievienots viena auga nosaukums, tad ALV 2000 tās ir pārstāvētas pilnībā. Gandrīz visās lakstaugu apakšgrupās ALV 2000 pārstāvēto augu skaits ir palielinājies salīdzinājumā ar ALV 1957. No 13 pamatsarakstā pārstāvētajiem garšaugiem ALV 1957 ir pārstāvēti tikai 5, bet ALV 2000 – 10. Tas varētu būt saistīts ar to, ka aktuālos kontekstos par ēdienu gatavošanu, piemēram, periodiskajos izdevumos un televīzijas pārraidēs daudz tiek minēti dažādi garšaugi, un to nosaukumi tiek iekļauti vārdnīcās. Nevienā no analizētajām ALV nav pārstāvēti tādi garšaugi kā *mārrutks* (angliski *horseradish*³), kas iekļauts arī COED 1990, un *rutks* (angliski *Spanish black radish*), ar kuru angļiskajiem nosaukumiem varētu papildināt turpmāk izstrādājamās ALV.

Dārzeņu apakšgrupa nav pilnībā pārstāvēta ne ALV 1957, ne arī visvairāk augu nosaukumus ietverošajā ALV 2000. Nevienā no vārdnīcām nav pārstāvēti, piemēram, *spargēļu kāposts* jeb *brokolis* (angliski *broccoli*), *Briseles kāposts* (angliski *Brussels sprouts*), *kabacis* (angliski *courgette*, arī *vegetable marrow*) un *patisons* (angliski *pattypan squash*, arī *custard marrow*), kas ir uzskatāmi par vispārzināmiem un ikdienā pārtikā izmantojamiem dārzeņiem (*brokoļa*, *Briseles kāposta*, *kabača* angļiskie nosaukumi ir iekļauti COED 1990 un Roget's Thesaurus 1992 (180–181)). Šo augu angļisko nosaukumu iekļaušanu varēja apsvērt ALV 2000 sagatavošanā. Abās ALV nav ņemti vērā lapu dārzeņi *lapu biete* jeb *mangolds* (angliski *Swiss chard*) un *kressalāts* jeb *dārza cietķērsa* (angliski *garden cress*).

Abās ALV vismazāk ir pārstāvēta telpās audzējama lakstaugu, kā arī dekoratīvo un galvenokārt savvaļā augošu lakstaugu grupa. Ja ALV 1957 pārstāvēti tikai 2 no pamatsarakstā iekļautajiem telpaugiem, tad ALV 2000 telpās audzējama lakstaugu grupa ir papildināta, tomēr šī grupa varētu būt pārstāvēta plašāk, iekļaujot arī, piemēram, *spatifilu* (angliski *peace lily*) un *grezno eiforbiju* jeb *puansētiju* (angliski *poinsettia*).

Dekoratīvo lakstaugu apakšgrupā no 73 pamatsarakstā iekļautajiem lakstaugiem ALV 1957 ir pārstāvēts 41, bet ALV 2000 – 54. Pozitīvā ziņā jāatzīmē, ka ALV 2000 šķirkļa vārdu sarakstā ir iekļauti vairāku dekoratīvo lakstaugu angļiskie nosaukumi, kuru nav ALV 1957. Tomēr nevienā no analizētajām ALV nav pārstāvēta, piemēram, *gleznā ģipsene* jeb *plīvurpuķe* (angliski *baby's breath*), kas ir zināma arī kā augs, kuru tirgo griezto ziedu tirdzniecības vietās, un ar šī auga angļisko nosaukumu varētu papildināt turpmāk izstrādājamās ALV. Abās ALV nav pārstāvēta arī daļa savvaļas lakstaugu, kas saistāms ar floras atšķirībām, tomēr turpmāk izstrādājamās

³ angļiskie augu nosaukumi ALV analīzes daļā galvenokārt ņemti no Zander 2008

ALV varētu iekļaut, piemēram, *kamolzāli* (angliski *cocksfoot*) un *kosu* (angliski *horsetail*).

Krūmu grupu pamatsarakstā pārstāv 54 augi, no tiem ALV 1957 ir pārstāvēti 33 jeb 61%, bet ALV 2000 – 41 jeb 76%. Salīdzinot materiālu pa šīs grupas apakšgrupām pēc apzīmējamo augu izmantošanas, redzams, ka trīs apakšgrupās – garšaugu, dekoratīvo krūmu un telpās audzējamu krūmu – ALV 2000 pārstāvēto augu skaits resp. šķirņu saraksts ir papildināts. Tomēr krūmu grupā nevienā no ALV nav iekļauti tādu krūmu, kuru ogas izmanto pārtikā, angļiskie nosaukumi: *aronija* (angliski *chokeberry*, iekļauts COED 1990) un *smiltsērķšķis* (angliski *sea buckthorn*, iekļauts COED 1990). Abās ALV nav ietverts arī garšauga *ārstniecības izops* angļiskais nosaukums *hyssop*, ar ko varētu papildināt turpmāk izstrādājamās ALV.

Koku grupu izstrādātajā pamatsarakstā pārstāv 72 augi jeb referenti, no kuriem ALV 1957 ir pārstāvēti 55 jeb 76%, bet ALV – 61 jeb 85%. Jāatzīmē pozitīva tendence, ka salīdzinājumā ar ALV 1957 pārstāvēto koku skaits ALV 2000 ir palielinājies. Tomēr koki, kas nav pārstāvēti nevienā no analizētajām ALV, ir *hurma* (angliski *persimmon*), *duglāzija* (angliski *douglas fir*), *korķozols* (angliski *cork oak*) un *sudrabegle* (angliski *blue spruce*), un ar to angļiskajiem nosaukumiem varētu papildināt turpmāk izstrādājamās ALV.

Liānu grupā izstrādātajā pamatsarakstā kopā ir 15 pārstāvji, no kuriem ALV 1957 pārstāvēti 8 jeb 53%, bet ALV 2000 – 10 jeb 67%. Abās ALV nav ņemta vērā *Ķīnas aktinīdijas* šķirne – *kivi* (angliski *Chinese gooseberry*, arī *kiwi fruit*), kā arī nav pārstāvēta neviena no telpās audzējamām liānām. Turpmāk veidojamajās ALV varētu papildināt, piemēram, ar telpās audzējamu liānu *filodendra* un *tīkamās monstera* angļiskajiem nosaukumiem *philodendron* un *Swiss cheese plant*.

Jauktas dzīvesformas augu grupā kopā izstrādātajā augu nosaukumu pamatsarakstā ir pārstāvēti 43 augi, kuri izraudzīti arī ALV 1957, iekļaujot tajā 30 jeb 70%, bet ALV 2000 – 37 jeb 86% no pamatsaraksta materiāla. ALV 2000 pārstāvēto augu skaits salīdzinājumā ar ALV 1957 ir palielinājies, tomēr nevienā no analizētajām ALV nav pārstāvēta, piemēram, *papaija* jeb *melonkoks* (angliski *papaya*), *pomerance* (angliski *bigarade*) un telpās audzējams augs *dracēna* (angliski *dracaena*).

Aplūkojot no angļu-latviešu vārdnīcām ekscerpēto materiālu pa centra un perifērijas teorijas dalījuma grupām, redzams, ka centra grupa ALV 1957 ir pārstāvēta, iekļaujot 83%, bet ALV 2000 – 85% no šajā grupā ierindotā materiāla. Pārejas posma grupa ALV 1957 pārstāvēta, iekļaujot 49%, bet ALV 2000 iekļaujot 67% šīs grupas pārstāvju angļiskos nosaukumus. Perifērijas grupa abās ALV ir pārstāvēta, ALV 1957 iekļaujot

50%, bet ALV 2000 – 68% no šajā grupā pamatsarakstā pārstāvēto augu angļisko nosaukumu.

Promocijas darba 3. pielikuma 3.1.3. un 3.1.4. tabulā apkopoti no abām angļu-latviešu vārdnīcām ekscerpētie augu nosaukumi, ar kuriem apzīmētie augi nav pārstāvēti izstrādātajā pamatsarakstā. No ALV 1957 šādi augu nosaukumi ir 9, bet no ALV 2000 – 31. Liela daļa šajās tabulās apkopoto nosaukumu apzīmē lakstaugus, kas katrā no vārdnīcām parādās vienu reizi. Ir arī tādi augu nosaukumi, kas ir iekļauti abās ALV, bet ar šiem nosaukumiem apzīmētais augs nav pārstāvēts pamatsarakstā. No šīs grupas jāatzīmē Bībelē minēts augs *mirre* (angliski *myrrh*), kas Latvijā apskatāms vien Latvijas Universitātes Botāniskajā dārzā. Attiecībā uz šo auga jāņem vērā laikmeta faktors, jo, izstrādājot augu nosaukumu pamatsarakstu, galvenokārt izmantota mūsdienu speciālā literatūra, tomēr augu nosaukumu pamatsarakstu varētu papildināt ar šī auga nosaukumu. ALV 2000 iekļauti arī ļoti specifisku augu *avenes un kazenes hibrīda* (angliski *loganberry*), *mandarīna un greipfrūta hibrīda* (angliski *tangelo*), *kartupeļu un tomātu hibrīda* (angliski *potato*) angļiskie nosaukumi, kuri pēc promocijas darbā veiktā centra un perifērijas dalījuma būtu ierindojami perifērijas grupā.

No iepriekš analizētā secināms, ka ALV 2000 ir pārstāvēta liela daļa augu, kuru nosaukumi ir iekļauti pamatsarakstā, un tas skaidrojams ar to, ka vārdnīcā iekļauts vairāk augu nosaukumu, un, iespējams, to vārdnīcā ir proporcionāli vairāk nekā citu jomu leksikas. Šīs vārdnīcas sastādīšanā un augu nosaukumu atlasē varētu būt izvērtēts aktualizējošo kontekstu saturs. Tomēr izmantotie avoti šīs vārdnīcas ievaddaļā nav norādīti, bet tā būtu būtiska informācija par vārdnīcā iekļautā materiāla atlasī. Lai arī ALV 2000 iekļauts plašs augu nosaukumu kopums, tomēr tika konstatētas augu grupas, kuru pārstāvniecību vārdnīcā varētu papildināt (piemēram, dārzeņi, telpās audzējami lakstaugi).

Krievu-latviešu vārdnīcās (KLV) ietvertu augu nosaukumu kopumu atlasē analīze

KLV 1950 ir pārstāvēts 61%, bet KLV 1997 – 65% no izstrādātajā pamatsarakstā atlasītajiem augiem. KLV 1950 ir pārstāvēti 182 lakstaugi jeb 57%, bet KLV 1997– 197 lakstaugi jeb 62% pamatsaraksta materiāla. Dārzeņu apakšgrupā KLV 1997 ir pārstāvēts par 3 augiem vairāk nekā KLV 1950, bet nevienā KLV nav ņemti vērā, piemēram, sīpolaugi *maurloks* (krieviski *лук-скорода*⁴) un *laksis* jeb *mežloks* (krieviski *медвежий лук*). Abās analizētajās KLV nav pārstāvēts arī *sparģeļu kāposts* jeb *brokolis* (krieviski *спаржевая капуста*, iekļauts KVV 1978), *lapu biete* jeb *mangolds* (krieviski *листовая свекла*) un *topinambūrs* (krieviski

⁴ krieviskie augu nosaukumi KLV analīzes daļā galvenokārt ņemti no AKANR_e un Term9 1973

топинамбур). Šos augus varēja ņemt vērā abu KLV sastādīšanā. Abās KLV nav ņemti vērā arī garšaugi, piemēram, *fenhelis* (krieviski *фенхель*) un *estragons* (krieviski *эстрагон*), un šo augu krieviskos nosaukumus varētu iekļaut turpmāk izstrādājamās KLV, jo šie augi tiek lietoti kulinārijā (arī medicīnā), un to nosaukumi sastopami, piemēram, ēdienu receptēs.

KLV 1997 saskatāma tendence iekļaut vairāk ārstniecībā izmantojamu, dekoratīvu un pārsvarā savvaļā augošu lakstaugu nosaukumu salīdzinājumā ar KLV 1950. Maz augu nosaukumu iekļauts no telpaugu un indīgu lakstaugu apakšgrupām, kuras pamatsarakstā pārstāv 13 un 8 augi, no kuriem krievu-latviešu vārdnīcās ir pārstāvēti vien 3 augi, resp. referenti, kas ir 23% telpaugu apakšgrupā, bet 4 augi, resp. referenti jeb 50% indīgu lakstaugu apakšgrupā. Turpmāk izstrādājamās KLV varētu papildināt, piemēram, ar telpaugu *klīvijas* (krieviski *кливия*) un *patīšlapu dižmeldra* (krieviski *очередолистная сьть*) krieviskajiem nosaukumiem. Nevienā no KLV nav pārstāvēti tādi nozīmīgi lakstaugi kā, piemēram, *rasaskrēsliņš* (krieviski *манжетка*), *kliņģerīte* (krieviski *календула*), *ehinācija* (krieviski *эхинацея*), *raudene* (krieviski *душица*), *naktssvece* (krieviski *ослиник*), *deviņvīrgusprēks* (krieviski *коровяк*), kas šajā promocijas darbā iekļauti ārstniecības augu apakšgrupā. Abās KLV daļa šo augu krievisko nosaukumu jau varēja būt iekļauta, jo to nosaukumi ir medikamentu sastāvdaļu aprakstos, un ir nepieciešami to tulkojumi.

Dekoratīvo lakstaugu apakšgrupā abās KLV nav pārstāvēta *frēzija* (krieviski *фрезия*) un *kurpīte* (krieviski *аконит*). Abās KLV nav pārstāvēti, piemēram, savvaļas lakstaugi *gārsa* (krieviski *сныть*) un *smilga* (krieviski *полевица*), kas varētu būt skaidrojams ar kultūrspecifisko aspektu. Krieviem smilga ir zināms augs, bet auga krieviskajam nosaukumam *полевица* nav tādas funkcionālās slodzes kā latviešu *smilgai*.

Krūmu grupā no 54 pamatsarakstā pārstāvētajiem krūmiem KLV 1950 ir pārstāvēti 35, iekļaujot 65%, bet KLV 1997 – 38, iekļaujot 70% šīs grupas materiāla. KLV 1997 iekļauti visu pamatsarakstā pārstāvēto krūmu ar ēdamām ogām krieviskie nosaukumi, bet nevienā no analizētajām KLV nav pārstāvēts *ārstniecības izops* (krieviski *лекарственный иссон*). Turpmāk izstrādājamās KLV varētu papildināt, piemēram, ar *zeltlieta* (krieviski *золотой дождь*), *mahonijas* (krieviski *магония*) un *forsītijas* (krieviski *форсиция*) nosaukumiem. Abās KLV nav pārstāvēts telpās audzējams krūms *Ķīnas hibisks* (krieviski *китайский хибискус*, arī *китайская роза*) un *istabas acālija* (krieviski *азалия*, iekļauts KVV 1978).

Koku grupu izstrādātajā pamatsarakstā pārstāv 72 augi. KLV 1950 un KLV 1997 ir pārstāvēts 51 augs jeb 71% šīs grupas materiāla. Nav ņemta vērā koku grupa, kuru augļus izmanto uzturā, jo abās KLV nav, piemēram, *avokado* (krieviski *авокадо*, arī *персея*) un *nektarīna* (krieviski *нектарин*) krieviskā nosaukuma, tomēr jaunākajā analizētajā KLV varēja apsvērt šo

nosaukumu iekļaušanu. Abās KLV nav ņemti vērā kokaugi: *ginks* (krieviski *гинкго*), *duglāzija* (krieviski *лжетсуга*), *sudrabegle* (krieviski *колючая ель*) un *Sibīrijas ciedrupriede* (krieviski *сибирская кедровая сосна*); ar šiem nosaukumiem varētu papildināt turpmāk izstrādājamās KLV.

No 15 pamatsarakstam atlasītajām liānām KLV 1950 ir pārstāvētas 7 jeb 47% un KLV 1997 – 10 jeb 67%. Jaunākajā KLV ir palielinājies pārstāvēto liānu skaits. No abās vārdnīcās nepārstāvētajām liānām zināmākās ir *mežvītenis* (krieviski *ломонос*), *vaskaruķe* (krieviski *мясистая хойя*) un *tīkamā monstera* (krieviski *привлекательная монстера*), un turpmākajās KLV varētu iekļaut šo augu krieviskos nosaukumus.

Abās KLV ir pārstāvēti 32 jeb 74% no pamatsarakstam atlasītajiem 43 jauktas dzīvesformas augiem. Tomēr abās KLV nav ņemta vērā, piemēram, *henomele* (krieviski *хеномелес*). Nav izskaidrojuma jauktas dzīvesformas auga – *akmeņozols* (krieviski *остролист*, arī *падуб*, iekļauts KVV 1978) krieviskā nosaukuma neuzņemšanai KLV 1997, lai gan KLV 1950 šis augs ir pārstāvēts.

Aplūkojot krievu-latviešu vārdnīcās iekļauto augu nosaukumu kopumus pēc centra un perifērijas teorijas, jāsecina, ka KLV 1950 ir pārstāvēts 81%, bet KLV 1997 – 86% no centra grupas materiāla. Šajā valodu pāri jaunākajā pētījumā analizētajā vārdnīcā KLV 1997 no centra grupas nepārstāvēto augu skaits ir samazinājies, tomēr vārdnīcās nepārstāvētais centra grupas materiāls nav vienāds. Pārejas posma grupa pārstāvēta, KLV 1950 iekļaujot 52%, bet KLV 1997 – 57% šīs grupas materiāla. Aplūkojot perifērijas grupas augu nosaukumus, redzams, ka šīs grupas augi abās KLV ir pārstāvēti, iekļaujot tajās 46% perifērijas grupas materiāla. Centra grupa salīdzinājumā ar perifēriju ir primāra, un šīs grupas materiāls vārdnīcā būtu jāiekļauj vispirms.

Promocijas darba 3. pielikuma 3.2.3. un 3.2.4. tabulā apkopoti no krievu-latviešu vārdnīcām ekscerpētie augu nosaukumi, ar kuriem apzīmētie augi nav pārstāvēti izstrādātajā pamatsarakstā. KLV 1950 tādi ir 10, bet KLV 1997 – 9. Tabulās ietvertais materiāls liecina, ka daļa no šiem apkopotajiem augu nosaukumiem ir tikai vienā no krievu-latviešu vārdnīcām. Ir arī tādi augu nosaukumi, kas ir iekļauti abās KLV, bet ar šiem nosaukumiem apzīmētie augi nav pārstāvēti pamatsarakstā, piemēram, *adenofora* (krieviski *бубенчик*), *mirre* (krieviski *мирра*) un *sālskoks* (krieviski *саксаул*). Daļu šo augu nosaukumu autore ierindotu perifērijas grupā, kas liecina, ka vārdnīcās iekļautie augu nosaukumi tiek ņemti no perifērijas, kamēr centra grupas augu nosaukumi nav apzināti un iekļauti vārdnīcā.

Vācu-latviešu vārdnīcās (VLV) ietvertu augu nosaukumu kopumu atlases analīze

VLV 1954 pārstāvēti 60%, bet VLV 2002 – 59% no pamatsarakstā iekļautajiem augiem. Jaunākajā VLV pārstāvēto augu ir par 1% mazāk nekā VLV 1954, līdz ar to vācu-latviešu valodu grupā salīdzinājumā ar iepriekš analizētajām angļu-latviešu un krievu-latviešu vārdnīcām nav plašāks pārstāvēto augu materiāls jaunākajā šī valodu pāra vārdnīcā salīdzinājumā ar izstrādāto augu nosaukumu pamatsarakstu.

No lakstaugu grupas vācu-latviešu vārdnīcās pārstāvēti 56% (VLV 1954) līdz 58% (VLV 2002). Izstrādātajā pamatsarakstā ir pārstāvēti 67 dārzeni, un abās VLV ir iekļauti 47 šīs grupas augu, resp. referentu, vāciskie nosaukumi. No dārzeņu apakšgrupas nevienā no analizētajām VLV nav pārstāvēts *kabacis* (vāciski *Gemüse Kürbis*⁵), *patisons* (vāciski *Patisson*), *pastinaks* (vāciski *Pastinak*) un *topinambūrs* (vāciski *Erdbirne*, arī *Topinambur*), kā arī *spargēļu kāposts* jeb *brokolis* (vāciski *Brokkoli*) un *savojas kāposts* jeb *virziņkāposts* (vāciski *Welschkohl*, arī *Wirsing*), kas ir pazīstami dārzeni un kurus iekļauj ikdienas pārtikas grozā.

Vismazāk pārstāvētā dārzeņu apakšgrupa abās VLV ir garšaugi. Izstrādātajā sarakstā ir atlasīti 13 garšaugi, no kuriem VLV 1954 ir pārstāvēti 5, bet VLV 2002 – tikai 4. Nevienā no pētījumā analizētajām VLV nav ņemti vērā šādi samērā bieži kulinārijā lietoti garšaugi: *estragons* (vāciski *Estragon*) *baziliks* (vāciski *Basilikum*, iekļauts Dornseiff 2004, 15–16), *anīss* (vāciski *Anis*, iekļauts Dornseiff 2004, 15–16), *kardamonaugs* (vāciski *Kardamom*) un *sējas koriandrs* (vāciski *Koriander*, iekļauts Dornseiff 2004, 15–16). VLV 2002 nav arī pārstāvēts *fenhelis* (vāciski *Fenchel*, iekļauts IVKV 2004, Welle 1994), *artišoks* (vāciski *Artischocke*), kā arī nav tāda ikdienā plaši lietota un populāra garšauga kā *dilles* vāciskā nosaukuma *Dill*, kas saskaņā ar centra un perifērijas teoriju ierindots centra grupā un kuram noteikti jābūt vidēja apjoma vārdnīcā. Analīzes dati ļauj secināt, ka garšaugu nosaukumu apakšgrupa abās VLV nav tikusi caurskatīta un papildināta. VLV 2002 nav pārstāvēts arī *banāns* (vāciski *Banane*), jo, iespējams, šīs vārdnīcas sastādītāja uzskatījusi, ka šī auga vāciskais nosaukums neradīs tulkošanas problēmas.

Atsevišķi aplūkojami tie lakstaugi, kas nav pārstāvēti nevienā no analizētajām VLV. Abās VLV nav atrodams *lācenes* vāciskais nosaukums *Moltebeere*, kas ir nozīmīgs lakstaugš, kura ogas lieto pārtikā. VLV nav ņemti vērā ārstniecībā izmantojami lakstaugi *rasaskrēsliņš* (vāciski *Frauenmantel*), *ehinācija* (vāciski *Igelkopf*), *vīgrieze* (vāciski *Mädesüß*), *asinszāle* (vāciski *Johanniskraut*) un *naktssvece* (vāciski *Nachtkerze*). No savvaļas lakstaugu grupas abās VLV nav pārstāvēta, piemēram, *gārša*

⁵ vāciskie augu nosaukumi VLV analīzes daļā galvenokārt ņemti no BW 2000 un Zander 2008

(vāciski *Giersch*) un *sunburkšķis* (vāciski *Kerbel*), turklāt šo augu vāciskie nosaukumi ir vieni no biežāk lietotajiem augu nosaukumiem vācu valodā (Dornseiff 2004, 15–16). Lai gan vācisko augu nosaukumu saraksts publicēts tikai 2004. gadā un VLV 2002 sastādītāja to vēl nevarēja izmantot, tomēr šie augi ir pazīstami, un to nosaukumi ir zināmi jau sen.

Vācu-latviešu vārdnīcās vismazāk ir pārstāvēti dekoratīvie un galvenokārt savvaļā augošie lakstaugi. Dekoratīvo lakstaugu nosaukumi abās VLV, domājams, ir atlasīti pēc nejaušības principa, jo atsevišķi dekoratīvie lakstaugi ir pārstāvēti vai nu vienā, vai otrā vārdnīcā, piemēram, *dālijas* vāciskais nosaukums *Dahlie* ir iekļauts VLV 1954, bet nav VLV 2002, vai, piemēram, *rudbekija* nav pārstāvēta VLV 1954, bet šī auga vāciskais nosaukums *Sonnenhut* ir iekļauts VLV 2002. Turklāt abu šo lakstaugu nosaukumi ir biežāk lietoto vācisko augu nosaukumu sarakstā (Dornseiff 2004, 15–16). Nevienā no VLV nav pārstāvēti tādi dekoratīvie lakstaugi kā *begonija* (vāciski *Begonie* vai *Schiefblatt*, iekļauts IVKV 2004), *cinerārija* (vāciski *Zinerarie*), *puķzirnītis* (vāciski *duftende Platterbse*), *frēzija* (vāciski *Freesia*) un *gleznā ģipsene* jeb *plīvurpuķe* (vāciski *Gipskraut*, arī *Schleierkraut*, iekļauts Dornseiff 2004, 15–16). Līdzīgi kā iepriekš analizētajās angļu-latviešu un krievu-latviešu vārdnīcās maz pārstāvēta telpās audzējama lakstaugu grupa.

Krūmu grupā no izstrādātajā pamatsarakstā pārstāvētajiem 54 augiem VLV 1954 ir 35 jeb 65%, bet VLV 2002 – 32 jeb 59% šīs grupas materiāla. Abās VLV nav pilnībā pārstāvēti krūmi ar ēdamām ogām un augļiem, jo nav iekļauti *korintes* (vāciski *Felsenbirne*) un *aronijas* (vāciski *Apfelbeere*) vāciskie nosaukumi. Abās VLV nav pārstāvēts arī *kapers* (vāciski *Kapernstrauch*) un *ārstniecības izops* (vāciski *gewöhnlicher Ysop*, iekļauts IVKV 2004).

Maz pārstāvēta ir arī dekoratīvo krūmu grupa: VLV 1954 ir pārstāvēti kopumā 10, bet VLV 2002 – tikai 7 no visiem izstrādātajā pamatsarakstā atlasītajiem dekoratīvajiem krūmiem. Nav izskaidrojuma *kazenes* (vāciski *Brombeere*, iekļauts Welle 1994), *parastās miltenes* (vāciski *echte Bärentraube*, iekļauts Welle 1994) un *dievkociņa* (vāciski *Eberraute*) vācisko nosaukumu neiekļaušanai VLV 2000, jo VLV 1950 šie augi ir pārstāvēti. Iespējams, ka šo augu nosaukumus izkonkurējis citas speciālās leksikas materiāls.

Koku nosaukumu grupā no pamatsarakstā esošajiem 72 kokiem VLV 1954 ir pārstāvēti 44 jeb 61%, bet VLV 2002 – 50 jeb 69%. Koku grupā VLV 2002 ir nedaudz palielinājies pārstāvēto augu, resp. referentu, skaits salīdzinājumā ar VLV 1954. Tomēr abās VLV nav pārstāvēti koki, kuru augļus izmanto pārtikā, piemēram, *avokado* (vāciski *Avocado*), *greipfrūts* (vāciski *Grapefruit*), *hurma* (vāciski *Lotuspflaume*), *pampelmūze* jeb *pomelo* (vāciski *Pampelmuse*, iekļauts IVKV 2004), *laims* (vāciski

Römische Limette). Ja VLV 1954 sastādīšanas laikā, iespējams, šie augi varēja vēl nebūt aktuāli, tad VLV 2002 to vācisko nosaukumu iekļaušanu jau varēja apsvērt. Abās VLV nav ņemta vērā arī *duglāzija* (vāciski *Douglasie*) un *sudrabegle* (vāciski *Blaufichte*), un ar šo koku vāciskajiem nosaukumiem varētu papildināt turpmāk izstrādājamās vācu-latviešu vārdnīcas, jo šo augu vāciskie nosaukumi ir iekļauti biežāk lietoto augu nosaukumu sarakstā (Dornseiff 2004, 15–16).

Liānas izstrādātajā pamatsarakstā ir 15, no kurām katrā no analizētajām VLV ir pārstāvētas 8 jeb 53%. Nevienā no analizētajām VLV nav pārstāvētas liānas *kivi* (vāciski *Chinesische Stachelbeere*, arī *Kiwipflanze*) un *pasiflora* (vāciski *Passionsblume*). Šie augi varbūt nebija aktuāli senākās analizētās VLV sastādīšanas laikā, tomēr jaunākajā vārdnīcā to vācisko nosaukumu iekļaušanu varēja apsvērt.

Jauktas dzīvesformas augi, kuru nosaukumi ir iekļauti izstrādātajā pamatsarakstā, kopā ir 43. VLV 1954 no tiem ir pārstāvēti 33 jeb 77%, kas ir lielākais kopējais pārstāvēto augu skaits VLV grupā, bet VLV 2002 – 20 jeb 47% no šīs grupas materiāla. No šīs grupas vācu-latviešu vārdnīcās vismazāk ir pārstāvēti tādi 9 pamatsarakstam atlasītie augi, kuru augļus izmanto pārtikā, no kuriem VLV 1954 ir pārstāvēti 5, bet VLV 2002 – tikai 2. Nevienā no VLV nav iekļauts *henomeles* jeb *krūmcidonijas* vāciskais nosaukums *Scheinquitte*. VLV 2002 būtu bijusi apsverama *kizila* (vāciski *Hartriegel*, iekļauts Welle 1994), kā arī *īstās datelpalmas* (vāciski *Dattelpalme*, iekļauts IVKV 2004) un *ērķšņu plūmes* jeb *dzelonplūmes* (*gewöhnliche Schlehe*, iekļauts IVKV 2004) vāciskā nosaukuma iekļaušana. Jauktas dzīvesformas grupā atlasītais materiāls liecina, ka atlase nav veikta sistēmiski, jo *ciprese* (vāciski *Zypresse*) un *akmeņozols* (vāciski *Stechpalme*) ir iekļauti VLV 1954, bet VLV 2002 šo augu vācisko nosaukumu nav, turklāt abu šo augu nosaukumi ir iekļauti biežāk lietoto vācisko augu nosaukumu sarakstā (Dornseiff 2004, 15–16).

Aplūkojot augu nosaukumu kopumus pēc dalījuma saskaņā ar centra un perifērijas teoriju, jāsecina, ka centra grupa VLV 1954 ir pārstāvēta, iekļaujot 86% šīs grupas augu vācisko nosaukumu, bet VLV 2002 iekļauti 89% šīs grupas materiāla, tomēr nepārstāvētie augi abās vārdnīcās nav vienādi. Pārejas posma grupa abās VLV pārstāvēta, iekļaujot tajās 49% (VLV 1954) un 48% (VLV 2002) šīs grupas augu vācisko nosaukumu. Perifērijas grupa VLV ir pārstāvēta, iekļaujot VLV 1954 38%, bet VLV 2002 – 30% šīs grupas materiāla. Centra grupas valodas materiālam vārdnīcā noteikti jābūt pārstāvētam, un nevajadzētu atteikties no tajā esošajiem augu nosaukumiem par labu kādam perifērijā esošam auga nosaukumam, pieņemot, ka centra grupā esošais auga nosaukums vārdnīcas lietotājam varētu būt zināms. Vārdnīcas lietotājs var būt arī, piemēram,

skolēns vai cilvēks, kuram svešvalodas priekšzināšanu nav, un tieši centra grupas materiāls ir būtisks.

Promocijas darba 3. pielikuma 3.3.3. un 3.3.4. tabulā apkopoti augu nosaukumi, kuri ir iekļauti kādā no pētījumā analizētajām vācu-latviešu vārdnīcām, bet šie augi nav pārstāvēti izstrādātajā augu nosaukumu pamatsarakstā. VLV 1954 šādi augu nosaukumi ir 4, bet VLV 2002 – 10. Acīmredzot vārdnīcu sastādītājiem bijuši savi apsvērumi, kāpēc šo augu nosaukumi iekļauti vārdnīcās, jo biežāk lietoto augu nosaukumu sarakstā vācu valodā (Dornseiff 2004, 15–16) šo augu vācisko nosaukumu nav.

Rezultāti un secinājumi

2. tabulā apkopoti dati par to, cik procentu no pamatsarakstā iekļautā materiāla ir pārstāvēti katrā vārdnīcā.

2. tabula

Analizētajās vārdnīcās kopējo pārstāvēto augu skaits procentos salīdzinājumā ar izstrādāto pamatsarakstu

Vārdnīca	Pārstāvētie augi (%) salīdzinājumā ar pamatsarakstu
ALV 1957	63%
ALV 2000	72%
KLV 1950	61%
KLV 1997	65%
VLV 1954	60%
VLV 2002	59%

Visvairāk augu, resp. referentu, ir pārstāvēts ALV 2000 (72%), savukārt vismazākā atbilstība pamatsarakstā pārstāvēto augu kopumam konstatēta VLV 2002 (59%). Jaunākajā no katra pāra analizētajām vārdnīcām atbilstība izstrādātajam augu nosaukumu sarakstā iekļautajam materiālam procentuāli ir palielinājusies ALV un KLV, bet pretēja tendence ir VLV pāri.

Statistikas dati par horizontālā dalījuma grupām visās sešās analizētajās vārdnīcās apkopoti 3. tabulā.

3. tabula

Divvalodu tulkojošajās vārdnīcās pārstāvēto augu grupu atbilstība izstrādātajam augu nosaukumu pamatsarakstam procentos

Vārdnīca	Lakstaugi	Krūmi	Koki	Liānas	Jaukti
ALV 1957	59%	61%	76%	53%	70%
ALV 2000	68%	76%	85%	67%	86%
KLV 1950	57%	65%	71%	47%	74%
KLV 1997	62%	70%	71%	67%	74%
VLV 1954	56%	65%	61%	53%	77%
VLV 2002	58%	59%	69%	53%	47%

Lakstaugu, koku un liānu apakšgrupā visu trīs valodu pāru vārdnīcās pārstāvētais augu, resp. referentu, skaits jaunākajā analizētajā valodu pāru vārdnīcā ir vai nu vienāds, vai palielinājies. Krūmu un jauktas dzīvesformas augu grupās procentuālie dati liecina, ka vācu-latviešu vārdnīcu grupā jaunākajā VLV 2002 pārstāvēto augu skaits ir ievērojami mazāks. ALV 2000 ir pārstāvēts visvairāk horizontālā dalījuma grupu augu, resp. referentu, jo šajā vārdnīcā ir visplašākais augu nosaukumu skaits salīdzinājumā ar pārējām analizētajām vārdnīcām. No 3. tabulā apkopotajiem datiem secināms, ka katrā atsevišķā vārdnīcā ietvertais augu nosaukumu kopums ir atšķirīgs un aptuveni vienāda apjoma vārdnīcas satura ziņā var būtiski atšķirties.

Turpmāk aplūkotas lielākās lakstaugu apakšgrupas pēc apzīmējamo augu izmantošanas katrā no analizētajām vārdnīcām: dekoratīvo (LaDek), galvenokārt savvaļā augošo (LaSavv), dārzeņu (LaDa) un galvenokārt ārstniecībā izmantojamo lakstaugu (LaĀrstn) apakšgrupā (sk. 4. tabulu). Pamatsarakstā pārstāvēti 73 dekoratīvie lakstaugi, 67 dārzeņi, 58 galvenokārt savvaļā augoši un 55 ārstniecībā izmantojami lakstaugi.

4. tabula

Analizētajās vārdnīcās pārstāvēto lakstaugu lielāko apakšgrupu atbilstība izstrādātajam augu nosaukumu pamatsarakstam procentos

Lakstaugu dalījums apakšgrupās	ALV 1957	ALV 2000	KLV 1950	KLV 1997	VLV 1954	VLV 2002
LaDek	56%	74%	49%	62%	55%	53%
LaDa	66%	70%	66%	70%	69%	69%
LaSavv	43%	52%	40%	48%	41%	53%
LaĀrstn	56%	65%	65%	55%	51%	53%

Tabulā apkopotie dati rāda, ka vismazāk pārstāvēto augu, resp. referentu, ir savvaļas lakstaugu grupā, kas skaidrojams ar floras atšķirībām. Lai gan jaunākajās analizētajās vārdnīcās pārstāvēto dārzeņu skaits salīdzinājumā ar senākajām vārdnīcām attiecīgajā valodu pāri pārsvarā nav mainījies (VLV) vai ir palielinājies (ALV un KLV), tomēr turpmākajās vārdnīcās būtu vēlams iekļaut vairāk šīs grupas augu atbilstošo angļu, krievu un vācu nosaukumu. Jāuzsver dekoratīvo lakstaugu grupas nozīmīgums, jo tie pārstāv komercdārzkopībā piedāvāto klāstu, kas strauji izplatās tirgū, līdz ar to ir nepieciešami šo augu nosaukumu tulkojumi latviešu valodā. Arī savvaļā augošu un ārstniecībā izmantojamu lakstaugu grupa ir būtiska, jo arī šo augu nosaukumi sastopami tulkošanas praksē, piemēram, aprakstos par graudaugu barību mājdzīvniekiem.

Secināms, ka visās promocijas darbā analizētajās vārdnīcās maz iekļauti telpās audzējami augu nosaukumi. Tā izskaidrojums varētu būt

nesistemātiskums augu nosaukumu atlasē, jo nav izvērtēta ar šiem nosaukumiem apzīmējamo augu izmantošana. Pilnībā nav pārstāvētas arī pārējās horizontālā dalījuma grupas. Tas saistāms ar nesistemātisko pieeju augu nosaukumu atlasē, floras atšķirībām, atšķirīgu leksikogrāfisko avotu izmantošanu, kā arī ar subjektīvo faktoru augu nosaukumu atlasē. Īpaši nozīmīgas ir tādu augu grupas, kurus pašus vai to augļus, sēklas vai ogas izmanto pārtikā, vai arī šie augi ir citādā ziņā nozīmīgi.

Viena no turpmāku pētījumu jomām ir vārdnīcās ietvertu sinonīmisko angļu, krievu, vācu un latvisko augu nosaukumu izpēte (sk. 5. tabulu).

5. tabula

Analizētajās vārdnīcās ietvertie sinonīmiskie angļu, krievu un vācu augu nosaukumi attiecībā pret vārdnīcās iekļauto kopējo augu nosaukumu skaitu

Vārdnīca	Kopējais vārdnīcā iekļauto augu nosaukumu skaits	Sinonīmisku (arī identisku vairākas reizes vārdnīcā iekļauto) augu nosaukumu skaits attiecībā pret kopējo augu nosaukumu skaitu vārdnīcā
ALV 1957	453	203 jeb 45%
ALV 2000	579	259 jeb 45%
KLV 1950	398	110 jeb 28%
KLV 1997	429	105 jeb 24%
VLV 1954	436	187 jeb 43%
VLV 2002	408	123 jeb 30%

Vismazāk sinonīmisku krievu augu nosaukumu, kas veido 24% visu vārdnīcā iekļauto avotvalodas augu nosaukumu, iekļauts KLV 1997. Savukārt visvairāk sinonīmisko avotvalodas (attiecīgi angļu un vācu) augu nosaukumu iekļauts abās ALV – 45%, kā arī VLV 1954, kurā tie ir 43% no kopējo augu nosaukumu skaita. Plašā augu nosaukumu sinonīmija saistāma ar angļu, krievu un vācu valodas plašo izplatību, jo visas ir desmit izplatītāko valodu sarakstā saskaņā ar statistikas portāla (sk. Statista.e) datiem, kur līdera pozīciju ieņem angļu valoda. Līdz ar to vienus un tos pašus augus dažādās vietās apzīmē ar dažādiem nosaukumiem, un šie nosaukumi tiek iekļauti vārdnīcās. Turpmāk būtu jāturpina pētījumi arī vertikālā dalījuma līmeņos salīdzinājumā ar pamatsarakstā ietvertu materiālu; vārdnīcās iekļauti augu sugu nosaukumi, ja pamatsarakstā ir pārstāvēta attiecīgā ģints.

Pētāmā materiāla dati liecina, ka ne vienmēr ir ņemts vērā promocijas darbā veiktais dalījums pēc centra un perifērijas teorijas. Lai arī perifērijas un centra dalījumā jāņem vērā laikmeta aspekts, kas ļauj pieņemt, ka daudzi centra grupā ierindotie augu nosaukumi ap 1950. gadu izdotajās vārdnīcās nevarēja būt centrā, tomēr pēc centra un perifērijas teorijas veiktā dalījuma

grupu materiāla analīze ļauj secināt, ka šāds atlasē princips vārdnīcās ir ņemts vērā tikai daļēji.

No horizontālā dalījuma grupām atsevišķi aplūkojami tie augi, kuru attiecīgie angļiskie, krieviskie, vāciskie un latviskie nosaukumi nav iekļauti nevienā no sešām analizētajām vārdnīcām. Tādi kopā ir 43, kas pārstāv 11 augu grupas pēc to izmantošanas veida. Promocijas darba 3. pielikuma 3.4.2. tabulā apkopoti šo augu nosaukumu angļiskie, krieviskie un vāciskie ekvivalenti; aiz tiem iekavās ir šo nosaukumu biežuma dati pārlūkprogrammā *Google*. Pārlūkprogrammas dati ir viens no veidiem, kas palīdz leksikogrāfam lēmuma pieņemšanā par attiecīgā auga nosaukuma iekļaušanu vārdnīcā. Tomēr tikai uz šādiem biežuma datiem pašauties nevajadzētu, jo meklētie vārdi var apzīmēt arī citus objektus, ne tikai augus. Atšķirīga ir arī katrā valodā runājošo zemju kultūrspecifika attieksmē pret apzīmēto augu, jo augs var būt zināms attiecīgajā kultūrā, tomēr tā nosaukuma lietošanas izplatība nav plaša. Turpmāko pētījumu temats ir iepriekš minēto augu angļisko, krievisko un vācisko nosaukumu izpēte, jo katrai valodai raksturīga sava specifika. Šajā pētījumā galvenokārt raksturotas augu grupas kā optimāla augu pārstāvniecība vārdnīcā, veicot pārstāvēto augu analīzi bez tiešas piesaistes konkrētai valodai.

Augu nosaukumu neiekļaušana vārdnīcās saistāma ar metodoloģisko, kultūrspecifisko un valodisko aspektu, un kā iemesli augu nosaukumu neiekļaušanai vārdnīcā minami šādi:

- 1) vārdnīcu sastādītāji nav apzināti veidojuši optimālu augu nosaukumu sarakstu (nav apzinājuši potenciāli atlasāmās vienības), un augu nosaukumu kopums nav pārbaudīts atsevišķi no pārējiem šķirķļa vārdiem (nav veikta tematiski saistītas vārdu kopas pārbaude, un nav izvērtēts auga utilitārais nozīmīgums, tā izmantošana (maz iekļauts dārzeņu, telpaugu, garšaugu nosaukumu));
- 2) atlasē nav izmantoti aktualizējošie konteksti;
- 3) plašais vārdnīcā uzņemto viena auga sinonīmisko augu nosaukumu skaits liedz uzņemt vairāk dažādu atšķirīgu augu ģinšu vai sugu nosaukumus;
- 4) floras atšķirības angļu, krievu un vācu valodā runājošajās zemēs, piemēram, savvaļā augošo augu grupā;
- 5) augu nosaukumus vārdnīcā izkonkurējis citas speciālās leksikas materiāls;
- 6) auga nosaukums katrā valodā atšķiras morfoloģiski (piemēram, tas var būt veidots kā divu vārdu vārdkopa vai saliktenis, un tā mērķvalodas atbilde ir atsevišķo tā daļu tulkojums), un vārdnīcas sastādītājam nav šķitis, ka šī nosaukuma tulkojums radīs problēmas tulkojot;

- 7) auga nosaukums uzskatāms par internacionālismu, kas identiskas formas dēļ nerada problēmas tulkošanā;
- 8) vārdnīcu sastādītāju subjektīvais viedoklis augu nosaukumu atlasē;
- 9) laikmeta faktors, jo katrā vārdnīcu izstrādes laikā ir atšķirīga nozares attīstības specifika, kas ietekmē aktualizējošo kontekstu saturu, piemēram, mainīgums dekoratīvo augu grupā senākajos un jaunākajos vārdnīcu izdevumos;
- 10) mainīgums botānikas nozares augu sistemātikā (piemēram, pasugu un varietāšu augu nosaukumi nereti netiek iekļauti vidēja apjoma vārdnīcā);
- 11) citi aspekti: atšķirīgie valodu kontakti (piemēram, dominējošās kontaktvalodas maiņa), lingvistiskās un kultūras tradīcijas.

Augu nosaukumu materiāls, kas ietverts promocijas darba 3. pielikuma 3.1.3., 3.1.4., 3.2.3., 3.2.4., 3.3.3. un 3.3.4. tabulā liecina, ka tādi augu nosaukumi, kuri ir iekļauti analizētajās vārdnīcās, bet ar šiem nosaukumiem apzīmētie augi nav pārstāvēti izstrādātajā augu nosaukumu pamatsarakstā, ir 4 līdz 10, vienīgi ALV 2000 šādu augu nosaukumu skaits ir 31, kas izskaidrojams ar to, ka šajā vārdnīcā ir vislielākais vārdnīcā ietvērto augu nosaukumu skaits salīdzinājumā ar pārējām analizētajām vārdnīcām. Tāds augs, kas nav pārstāvēts izstrādātajā pamatsarakstā, bet kura atbilstošais angļu vai krievu nosaukums ir ietverts četrās no analizētajām vārdnīcām ir *mirre* (abās ALV un KLV). Ar šī auga nosaukumu papildināms izstrādātais pamatsaraksts. Augs *koksagīzs* ir pārstāvēts trijās no analizētajām vārdnīcām – VLV 1954, KLV 1997 un ALV 1957 –, bet tā nosaukums nav iekļauts pamatsarakstā. Koksagīzi tika plaši kultivēti pēc Otrā pasaules kara, no to saknēm izgatavoja gumiju, tomēr ap 2000. gadu izdotajās vārdnīcās šī augs un līdz ar to tā nosaukuma aktualitāte ir zudusi. Pārējie šī pielikuma tabulās apkopotie augu nosaukumi ir iekļauti vienā vai divās no visām sešām pētījumam izraudzītajām un analizētajām vārdnīcām.

Analizētais materiāls apliecina, ka no pētījumā izraudzītajām vārdnīcām ekscerpētos augu nosaukumu sarakstus var salīdzināt ar izstrādāto augu nosaukumu pamatsarakstu un caurskatīt pa horizontālā dalījuma grupām, kā arī saskaņā ar dalījumu pēc centra un perifērijas teorijas. Šādā veidā var vienkāršāk papildināt augu nosaukumu sarakstus pa nelielām grupām salīdzinājumā ar alfabētiskā secībā sakārtotu materiālu. Vienas speciālās leksikas daļas, kāda ir augu nosaukumi, ietveršanas iespējas vidēja apjoma vārdnīcā nav neierobežotas, un katra atsevišķa speciālās leksikas daļa jebkurā gadījumā vidēja apjoma vārdnīcā ir izlase, kas veikta vairāk vai mazāk veiksmīgi, tomēr atlase veicama sistēmiski.

Promocijas darba 4.5. apakšnodaļā aplūkots jautājums par angļu, krievu un vācu augu nosaukumu latvisko atbilstību izraudzīšanos

pētījumā analizētajās angļu-latviešu, krievu-latviešu un vācu-latviešu vārdnīcās. Lai analizētu latviskās augu nosaukumu atbilstes visās pētījumam izraudzītajās vārdnīcās, šim nolūkam izveidotas divas tabulas (katrā 10 brīvi izvēlēti vispārzināmu un 10 mazāk pazīstamu augu nosaukumi), kas pievienotas promocijas darba 4. pielikumā. Latviskie augu nosaukumi aplūkoti, salīdzinot tos visu analizēto valodu pāru senākajās vārdnīcās ar jaunākajās visu valodu pāru vārdnīcās dotajām latviskajām atbilstēm. Analizētais vispārzināmu augu nosaukumu materiāls liecina, ka katrā atsevišķajā vārdnīcā augu nosaukumu atspoguļojums ir atšķirīgs. Vērojama tendence jaunākajās vārdnīcās vispārzināmiem augu nosaukumiem nepievienot norādi par vārda lietojuma jomu. Papildu norādes, kas raksturo vai specifificē svešvalodas augu nosaukumu, pievienotas abās krievu-latviešu un angļu-latviešu vārdnīcās. Analizētais mazāk pazīstamu augu nosaukumu materiāls liecina, ka nav saskatāmas noteiktas vadlīnijas, pēc kurām vārdnīcu sastādītāji ir vadījušies, pievienojot papildu norādi par lietojuma jomu botānikā. Daļai angļu, krievu un vācu augu nosaukumu vārdnīcu sastādītāji piedāvā divus vai vairākus latvisko atbilstmju paralēlos nosaukumus, kas apliecina plašu augu nosaukumu sinonīmiju latviešu valodā. Atsevišķos gadījumos, dodot divas latviskās atbilstes, papildu norāžu pievienošana būtu ļoti vēlama. Vairāki iepriekš analizētie piemēri ļauj secināt, ka vārdnīcās ietvertie augu nosaukumu kopumi nav rediģēti atsevišķi no visa pārējā vārdnīcā iekļautā leksikas materiāla, jo pat vienas vārdnīcas ietvaros konstatēts latvisko atbilstmju nekonekvents atspoguļojums.

Viens no leksikogrāfa uzdevumiem ir fiksēt un atspoguļot valodas pārmaiņas, un pētījuma 4.6. apakšnodaļā sniegts pārskats par latvisko augu nosaukumu izmaiņām vārddarināšanas aspektā. Visās analizētajās vārdnīcās vērojama tendence vārdkopu (senākajās vārdnīcās) apvienot saliktenī (jaunākajās vārdnīcās). Promocijas darba 4.7. apakšnodaļā sniegts pārskats par latvisko augu nosaukumu ortogrāfiskajām izmaiņām, kas ir saistītas ar Latvijas PSR Ministru padomes 1957. gada 26. decembra pieņemto lēmumu par latviešu valodas pareizrakstības noteikumu daļēju grozīšanu (sk. LPSR MP Lēmums Nr. 602 1957). No vārdnīcām ekscerpētajā valodas materiālā visu valodu pāru vārdnīcās novērota īso patskaņu (senākajā vārdnīcā) aizstāšana ar garajiem patskaņiem (jaunākajā vārdnīcā).

Nobeigums

Pētījumā ir apkopota leksikogrāfu pieredze par speciālās leksikas atlasī vispārīgajām vārdnīcām, kas ir viens no sarežģītākajiem jautājumiem leksikogrāfijā. Tā kā pētījumu par šādu tēmu nav daudz, darba teorētiskā nozīme ir svarīga ne tikai latviešu, bet arī citu valodu leksikogrāfijā. Pētījumam izraudzīti augu nosaukumi, kas veido sarežģītāko speciālās leksikas daļu, kurai bez vispārzināmās daļas piemīt arī reģionālā savdabība. Lai izpētītu speciālās leksikas atlasē praksi 50 gadu posmā, pētījumā analizētas 6 vārdnīcas angļu-latviešu, krievu-latviešu un vācu-latviešu valodu pāros.

Teorētiskā materiāla izpētē secināts, ka būtiska ir pēc alfabētiskā principa sakārtotu šķirkļa vārdu sarakstu papildināšana ar tematisko (semantisko) lauku vienībām. Leksikogrāfam vārdnīcas izstrādes laikā ir jāveido speciālās leksikas vienību saraksti, kuru izstrādē būtiska ir aktualizējošo kontekstu izpēte: izstrādātie saraksti jāaktualizē un jāsalīdzina ar jaunākajiem dotumiem speciālajā literatūrā, vārdnīcās un periodiskajos izdevumos, kā arī jākonsultējas ar nozaru speciālistiem. Vārdnīcu sastādītājam ir nepieciešami vairāki tematiski saistītu leksikas vienību saraksti, ar kuriem papildināms vārdnīcai atlasītais vispārlietojamās leksikas materiāls.

Raksturojot pētījumam izraudzītās vārdnīcas, secināts, ka nav izveidojusies tradīcija vārdnīcu ievaddaļās dot norādes par vārdu atlasī vārdnīcā, taču šāda informācija būtu nozīmīga ne tikai vārdnīcas lietotājiem, bet arī turpmākajiem metaleksikogrāfiskajiem pētījumiem.

Promocijas darba 3. nodaļā ir apkopoti tie aspekti, kas leksikogrāfam jāņem vērā darbā ar augu nosaukumiem vārdnīcā. Secināts, ka, neņemot vērā iepriekš minētos aspektus attiecībā uz augu nosaukumiem, vārdnīcas lietotājs ne vienmēr var saņemt korektu risinājumu mērķvalodā.

Pētījumā ir noteikts sešu pētījumam atlasīto vārdnīcu augu nosaukumu kopumu apjoms, kas ir 0,95 līdz 1,29% no vārdnīcās uzrādīto šķirkļa vārdu skaita. Sadarbojoties ar botānikas nozares zinātnieku un botānikas skolotāju, izstrādāts augu nosaukumu pamatsaraksts, kā arī pētījumā ir aprakstīta optimāla augu nosaukumu pamatsaraksta izstrādes gaita vidēja apjoma vispārīgajai vārdnīcai. Izstrādātais augu nosaukumu pamatsaraksts ir nozari reprezentējošu augu izlase bez piesaistes konkrētai valodai. Latviskie un latīniskie augu nosaukumi pamatsarakstā ir jāsaprot kā botānisko jēdzienu apzīmētāji. No vārdnīcām ekscerpēto augu nosaukumu saraksti salīdzināti ar izstrādāto augu nosaukumu sarakstu, vadoties pēc noteiktajiem latīniskajiem augu nosaukumiem. Ar šādu promocijas darbā izmantoto augu nosaukumu kopumu analīzes metodi iespējams veikt atlasē analīzi vārdnīcās, kur latviešu valoda ir mērķvaloda. Augu nosaukumu pamatsaraksts ir veidots pēc t.s. enciklopēdiskā principa, izmantojot

kombinētu saraksta sastādīšanas metodi: augu nosaukumu ekscerpēšanu no enciklopēdijām, speciālās literatūras, vārdnīcām, periodikas un mācību grāmatām; augu nosaukumu tulkošanu no sarakstiem angļu, krievu un vācu valodā, kas pētījuma praktiskajā daļā analizētajās 6 vārdnīcās ir avotvaloda; augu nosaukumu pierakstīšanu, veicot aktualizējošo kontekstu izpēti; augu nosaukumu nozīmīguma noteikšanu pēc apzīmējamo augu izmantošanas; lēmumu pieņemšanu par augu nosaukumu iekļaušanu pamatsarakstā, piesaistot nozares speciālistu un konsultējoties ar botānikas skolotāju. Pamatsaraksta izstrāde ir ļoti darbietilpīgs process, tomēr šāds izstrādāts saraksts atvieglo katra nākamā vārdnīcas izdevuma sastādīšanu un papildināšanu. Lielākā daļa augu nosaukumu pamatsarakstā iekļautā materiāla ir kopīga visās analizētajās vārdnīcās, tomēr ir arī tā saucamā specifiskā augu kopuma daļa, kas ir raksturīga katrā valodā pārstāvēto kultūru florai. Floras atšķirības veido pamatsaraksta mainīgo daļu, ko galvenokārt pārstāv savvaļas augi un daļēji arī dekoratīvie augi.

Izstrādātajā augu nosaukumu pamatsarakstā ietvertais materiāls grupēts, piedāvājot vertikālu dalījumu (pēc augu taksonomiskajām kategorijām), horizontālu dalījumu (pēc apzīmēto augu dzīvesformas: lakstaugi, koki, krūmi, liānas un jauktas dzīvesformas augi) un dalījumu pēc centra un perifērijas teorijas (centra grupa, pārejas posma grupa un perifērijas grupa). Leksikogrāfam ir jāņem vērā visi šie iepriekš uzskaitītie dalījumi, jo īpaši, papildinot un aktualizējot izstrādāto pamatsarakstu.

No sešām pētījumam izraudzītajām vārdnīcām ekscerpētais augu nosaukumu materiāls analizēts, salīdzinot to ar izstrādāto pamatsarakstu. Pētījuma analītiskajā daļā raksturotie dati liecina, ka līdzīga apjoma vārdnīcas var saturiski atšķirties un ietvertais augu nosaukumu kopums tajās nav vienāds, kas izskaidrojams ar floras atšķirībām vietās, kur runā visu analizēto valodu pāru vārdnīcu avotvalodās, t.s. leksikogrāfiskās pārrakstīšanas tradīciju vārdnīcu sastādīšanā, no šī pētījuma atšķirīgu leksikogrāfisko avotu izmantošanu, vārdnīcu sastādītāju nesistemātisko pieeju un leksikogrāfu subjektīvo viedokli augu nosaukumu atlasē. ALV un KLV vērojama tendence jaunākajos vārdnīcu izdevumos iekļaut vairāk tādu augu nosaukumus, kuri ir pārstāvēti izstrādātajā pamatsarakstā, taču VLV šī tendence nav vērojama.

Analizētais ekscerpētais materiāls ļauj secināt, ka pētījumam atlasīto vārdnīcu izstrādes gaitā darbā ar augu nosaukumu sarakstiem, apstrādājot tos atsevišķi no visa kopējā vārdnīcai atlasīto vārdu kopuma, ar nozares speciālistiem nekonsultējās visos jautājumos. Šo secinājumu pamato analīzes rezultāti, kuros redzams, ka viens un tas pats augs vienas vārdnīcas ietvaros atspoguļots atšķirīgi. Nav saskatāma vienota un konsekventa sistēma, kā vārdnīcu sastādītāji pievienojuši atlasītajiem augu nosaukumiem norādi par to lietošanu botānikā.

Pētījuma analītiskajā daļā konstatēts, ka visās vārdnīcās ietverto augu nosaukumu kopums ir atšķirīgs, kas atsevišķos gadījumos neļāva izsekot latvisko augu nosaukumu izmaiņām konkrētajā laika periodā. Iezīmējas tendence vārdnīcās dotās latviskās atbildes, kas senākajos vārdnīcu izdevumos bijušas divu vārdu vārdkopas, jaunākajos vārdnīcu izdevumos apvienot salikteņos. Visu valodu pāru vārdnīcās konstatētas latvisko augu nosaukumu pārmaiņas ortogrāfiskajā aspektā, kas izskaidrojamas ar 1957. gada 26. decembrī Latvijas PSR Ministru padomē pieņemto lēmumu par latviešu valodas pareizrakstības noteikumu daļēju grozīšanu.

Lai gan vārdnīcā ietveramo vārdu atlases kritēriji nav vienkārši un zināmā mērā atkarīgi arī no vārdnīcu sastādītāju subjektīvā viedokļa, pētījuma autore uzskata, ka vairāk uzmanības vajadzētu veltīt šķirkļa vārdu atlases principiem un kritērijiem. Ņemot vērā analizēto vārdnīcu *de facto* stāvokli, rodas pārdomas, vai iespiesto divvalodu tulkojošo vārdnīcu nopietnākais konkurents nākotnē nebūs līdzīgas elektroniskās vārdnīcas, kuru papildināšana ar aktuāliem augu nosaukumiem ir paveicama ātrāk. Jau darbā apkopotais teorētiski metodoloģiskais materiāls apliecina pētījuma pamatjautājuma komplicētību. Vienā promocijas darbā nav iespējams detalizēti atrisināt visas problēmas, tādēļ šis darbs ir solis atlases jautājuma risināšanā.

Tēzes

Promocijas darbā izpētītais un secinātais ļauj izvirzīt aizstāvēšanai turpmāk minētās tēzes.

1. **Metodoloģiskais jautājums par speciālās leksikas atlasī nav pietiekami izpētīts un ir viena no centrālajām problēmām leksikogrāfijā.** Šajā promocijas darbā tiek tālākvirzīta un apzināta speciālās leksikas atlasī jautājuma teorētiskā doma, kam ir tieša saikne ar leksikogrāfijas praksi, nākamo vārdnīcu sastādīšanu. Augu nosaukumu analīze promocijas darbā uzskatāma par speciālās leksikas atlasī ilustrējošu izstrādni; tā var kalpot par metodoloģisku paraugu citu lielu speciālās leksikas grupu atlasī.
2. **Speciālās leksikas daļas – augu nosaukumu – uzņemšanas iespējas vidēja apjoma vārdnīcā ir ierobežotas, tāpēc veiksmīgai izlasei jābalstās uz zinātniski pamatotiem principiem, kas izmantoti augu nosaukumu pamatsaraksta izstrādē.** Promocijas darbā, sadarbojoties ar nozares speciālistiem, izstrādāts optimāls augu nosaukumu pamatsaraksts vidēja apjoma angļu-latviešu, krievu-latviešu un vācu-latviešu vārdnīcām, kas jāsaprot kā augu kopuma izlases pārstāvība. Izstrādātajā pamatsarakstā pārstāvēto augu vairākums ir kopīgs visās vārdnīcās, tomēr zināma daļa ir specifiska, kas saistīta ar attiecīgo valodu pāru kultūru un floras atšķirībām. Šīs atšķirības pamatsarakstā veido tā saucamo mainīgo daļu, kas jāņem vērā, strādājot ar valodas materiālu sastatītajās valodās. Izstrādātais pamatsaraksts ir būtisks augu nosaukumu pārbaudē un turpmākā to leksikogrāfiskajā apstrādē. Pamatsarakstā iekļautie augu nosaukumi grupēti vertikāli pēc apzīmējamo augu taksonomiskajām kategorijām, horizontāli pēc apzīmējamo augu dzīvesformas, kā arī pēc centra un perifērijas teorijas. Visi šie grupējumi ir būtiski, un vārdnīcu sastādītājiem tie ir jāņem vērā.
3. **Nav izveidojusies tradīcija vārdnīcu ievaddaļās sniegt informāciju par vispārlietojamās un speciālās leksikas atlasī principiem un proporcijām.** To apliecina pētījumam atlasīto vārdnīcu ievaddaļu satura analīze. Izplatīta ir prakse, ka informācija gan par vispārlietojamās, gan speciālās leksikas atlasī ievaddaļās ir nekonkrēta. Tomēr tā nav pārdomāta pieeja, un nepieciešams nopietns to satura izvērtējums, jo vārdnīcu ievaddaļās sniegtā informācija ir būtiska ne tikai vārdnīcu lietotājiem, lai novērtētu vārdnīcas izmantojamību tulkošanā, bet arī turpmākajiem leksikogrāfiskajiem pētījumiem un vārdnīcu sastādītājiem, kas izmanto esošās vārdnīcas jaunu vārdnīcu sastādīšanā. Tā kā jautājums par speciālās leksikas atlasī ir sarežģīts, ir saprotama leksikogrāfu nostāja vārdnīcu ievados to neizklāstīt.
4. **Analītiskie dati par augu nosaukumu atlasī liecina, ka vārdnīcu sastādītāju principi attiecībā uz vienas jomas speciālās leksikas**

atlasī nav sistēmiski. Vārdnīcu speciālās leksikas atlasē un apstrādē nozaru speciālistu iesaiste nav raksturīga vai ar nozares pārstāvjiem nav bijušas konsultācijas visos jautājumos, tomēr pieaicināto nozaru pārstāvju konsultācijas ir būtiskas. To apliecina pētījumā analizētais, no vārdnīcām ekscerpētais augu nosaukumu materiāls.

5. Anglisko, krievisko un vācisko augu nosaukumu latvisko atbilstmju analīzes dati liecina, ka **nav saskatāmas noteiktas vadlīnijas, pēc kurām vārdnīcu sastādītāji ir vadījušies, izvēloties angļiskajiem, krieviskajiem un vāciskajiem augu nosaukumiem latviskās atbilstmes.** Arī vienas vārdnīcas ietvaros konstatēta latvisko atbilstmju nekonsekventa atspoguļošana un latvisko atbilstmju piedāvājums, tās nepārbaudot speciālajā literatūrā.
6. Pētītais materiāls rāda, ka viena no problēmām ir sinonīmiskie augu nosaukumi gan latviešu valodā, gan arī angļu, krievu un vācu valodā. Vārdnīcu sastādītājiem jārisina jautājums, kuru no latviskajiem augu nosaukumiem kā mērķvalodas atbilstmi vārdnīcā piedāvāt kā pirmo. Šādos gadījumos lēmums reizēm jāpieņem katrā gadījumā individuāli, turklāt dodot papildu norādes, kas palīdzētu vārdnīcas lietotājam izšķirties par vienu vai otru piedāvāto latvisko atbilstmi. **Perspektīvā būtu nepieciešams pētīt sinonīmiskos augu nosaukumus gan latviešu valodā, gan arī angļu, krievu un vācu valodā. Neizpētīts palicis arī citu nozaru speciālās leksikas procentuālais sadalījums vidēja apjoma vārdnīcās, kas būtu nepieciešams līdzsvarotas vārdnīcas izstrādē.** Turpmākajos leksikogrāfiskajos pētījumos būtiska būtu atgriezeniskā saikne ar vārdnīcu sastādītājiem par šajā promocijas darbā izstrādātā pamatsaraksta izmantošanu vārdnīcu izstrādē, augu nosaukumu kopumu pārbaudē un papildināšanā vārdnīcās.

Promocijas darba aprobācija

Par promocijas darba tematiku ir nolasīti 12 referāti vietēja un starptautiska mēroga zinātniskajās konferencēs.

1. „Augu nosaukumu atlases analīze mūsdienu vispārīgajās divvalodu vārdnīcās”. Ekonomikas un kultūras augstskolas, Alberta koledžas un Volšas koledžas organizētā starptautiskā zinātniskā konference *Kopīgas vērtības radīšana zināšanu sabiedrībā: pieredze, inovācijas un pēctecība*. Rīgā, Ekonomikas un kultūras augstskolā 2015. gada 16.–17. aprīlī.
2. „Speciālā leksika vispārīgajās divvalodu tulkojošajās vārdnīcās: augu nosaukumi”. Ventspils Augstskolas organizētā *Ziemassvētku konference* Ventspilī, Ventspils Augstskolā 2014. gada 18. decembrī.
3. „Augu nosaukumi vispārīgajās divvalodu tulkojošajās vārdnīcās: atlase”. Latvijas Universitātes Humanitāro zinātņu fakultātes, Ventspils Augstskolas Tulkošanas studiju fakultātes un Valsts valodas komisijas rīkotā starptautiskā zinātniskā konference *Latviešu leksikogrāfija: mantojums un nākotnes redzējums* Rīgā, Latvijas Universitātes Humanitāro zinātņu fakultātē 2014. gada 27. oktobrī.
4. „Selection of Plant Names for an Average Size Bilingual Dictionary”.
2. Baltijas valstu studentu starptautiskā zinātniskā konference *Bridges in the Baltics* Rīgā, Latvijas Universitātē 2014. gada 3.–4. oktobrī.
5. „General Bilingual Dictionaries as the Reflecting Mirror of Language Contacts and Language Shift” Tartu Universitātes organizētā starptautiskā zinātniskā konference *Baltic Languages and White Nights* Tartu, Tartu Universitātē 2014. gada 13.–14. jūnijā.
6. „Botānikas speciālā leksika vispārīgajās divvalodu tulkojošajās vārdnīcās: no teorijas uz praksi”. Ekonomikas un kultūras augstskolas organizētā starptautiskā zinātniskā konference *Pārmaiņas un iespējas: pētīt sasaisti starp teoriju un praksi* Rīgā, Ekonomikas un kultūras augstskolā 2014. gada 10. aprīlī.
7. „Comparison of Informative Content of Introductions to the Bilingual Dictionaries of Latvian, Lithuanian and Estonian”. Tartu Universitātes organizētā Baltijas valstu studentu starptautiskā zinātniskā konference *Bridges in the Baltics* Tartu, Tartu Universitātē 2013. gada 27.–28. septembrī.

8. „Botānikas terminu skaitļa kategorija divvalodu tulkojošajās vārdnīcās”. Ekonomikas un kultūras augstskolas organizētā starptautiskā zinātniskā konference *Uzņēmējdarbības un kultūras ilgtspējīgas attīstības vadība* Rīgā, Ekonomikas un kultūras augstskolā 2013. gada 11.–12. aprīlī.

9. „Botānisko nosaukumu salikteni mūsdienu vācu-latviešu vārdnīcās”. Ventspils Augstskolas un Liepājas Universitātes organizētā 2. starptautiskā jauno lingvistu konference *VIA SCIENTIARUM II* Liepājā, Liepājas Universitātē 2013. gada 7.–8. martā.

10. „Pašcilmes un aizgūtie latviešu botānikas termini vācu-latviešu vārdnīcās”. Latvijas Zinātņu akadēmijas organizētā E. Drezena (1892–1937) 120 gadu piemiņai veltītā 3. starptautiskā zinātniskā konference *Aktuālās tendences terminoloģijas teorijā un praksē* Rīgā, Latvijas Zinātņu akadēmijā 2012. gada 25.–26. oktobrī.

11. „Divvalodu vārdnīcu ievaddaļu informatīvā vērtība: Latvijas prakse”. Ekonomikas un kultūras augstskolas organizētā starptautiskā zinātniskā konference *Uzņēmējdarbības un kultūras ilgtspējīgas attīstības vadība* Rīgā, Ekonomikas un kultūras augstskolā 2012. gada 29. martā.

12. „Iespiesto vārdnīcu un interneta resursu izmantošanas iespējas speciālā lietojuma (botānikas) leksikas tulkošanā no vācu valodas latviešu valodā”. Konference *Latvijas skolu i-Tehnoloģiju Ekspozīcija (LatSTE'2011)* Ventspilī, Ventspils 1. ģimnāzijā 2011. gada 27.–28. oktobrī.

Promocijas darba izstrādes gaitā iegūtie secinājumi un atziņas ir apkopotas 10 publikācijās un 1 konferences tēžu un anotāciju krājumā.

1. Sviķe, S. Latvian Equivalents of Foreign Plant Names in Modern Bilingual Dictionaries. *Economics and Culture*. 2015, Vol. 11. Eds. in chief S. Keišs, V. Vēvere. Rīga : Ekonomikas un kultūras augstskola, 2015, 131.–140. lpp.

2. Sviķe, S. Augu nosaukumu atlase vidēja apjoma vispārīgajai vārdnīcai. *Vārdnīcas un valoda*. Valsts valodas komisijas raksti. 7. sēj. Red. J. Baldunčiks, A. Veisbergs. Rīga : Zinātne, 2015, 100.–121. lpp.

3. Sviķe, S. Botānisko nosaukumu salikteņi mūsdienu vācu-latviešu vārdnīcās. *Starptautiskā jauno lingvistu konference „Via Scientiarum”*: rakstu krājums II. Sast. S. Sviķe, Z. Veidenberga. Ventspils, Liepāja : Ventspils Augstskola, Liepājas Universitāte, 2014, 159.–168. lpp.
4. Sviķe, S. Special Botanical Lexicon in General Bilingual Dictionaries: from Theory to Practice. *Economics and Culture. 2014, Vol. 10*. Eds. in chief S. Keišs, V. Vēvere. Rīga : Ekonomikas un kultūras augstskola, 2014, 7.–14. lpp.
5. Sviķe, S. Botānikas jomas speciālā leksika divvalodu tulkojošajās vārdnīcās: Latvijas prakse. *Multidisciplinary Translation: From Science to Arts*. Ed. K. Užule. Rīga : Baltic International Academy, 2014, 142.–152. lpp.
6. Sviķe, S. Botānikas termini vācu-latviešu vārdnīcās. *Aktuālās tendences terminoloģijas teorijā un praksē*: rakstu krājums. Rīga : LU Latviešu valodas institūts, 2013, 93.–107. lpp.
7. Sviķe, S. Botanical Terms in German-Latvian Dictionaries: Grammatical Category of Number. *Economics and Culture. 2013, Vol. 8*. Eds. in chief S. Keišs, V. Vēvere. Rīga : Ekonomikas un kultūras augstskola, 2013, 125.–133. lpp.
8. Sviķe, S. Informative Value of Introductions to Bilingual Dictionaries: Latvian Practice. *Economics and Culture. Vol. 6*. Eds. in chief S. Keišs, V. Vēvere. Rīga : Ekonomikas un kultūras augstskola, 2012, 269.–279. lpp.
9. Sviķe, S. Leksikogrāfiskie avoti botānikas terminu tulkošanai no svešvalodas uz latviešu valodu. *LatSTE'2012 rakstu krājums. Latvijas Skolu informācijas tehnoloģiju ekspozīcija 2012. gada 1.–2. novembris, Pļaviņas*. Red. kol. A. Bērce, A. Cunska, D. Kūma u. c. Rīga : Latvijas Universitāte, 2012, 39.–45. lpp.
10. Sviķe, S. Iespiesto vārdnīcu un interneta resursu izmantošanas iespējas speciālā lietojuma (botānikas) leksikas tulkošanā no vācu valodas latviešu valodā. *LatSTE'2011 rakstu apkopojums*. Red. kol. A. Bērce, D. Bonka, A. Cunska u. c. Rīga : LU, 2011, 70.–79. lpp.

Tēzes un anotācijas

Sviķe, S. Pašcilmes un aizgūtie latviešu botānikas termini vācu-latviešu vārdnīcās. *E. Drezena (1892–1937) piemiņai veltītās 3. starptautiskās terminoloģijas konferences „Aktuālās tendences terminoloģijas teorijā un praksē” (2012. gada 25.–26. oktobrī) referātu anotācijas*. Rīga : LZA, LU LaVI, 25.–26.10.2012., 37.–38. lpp.

Pateicības

Promocijas darba autore izsaka sirsnīgu pateicību

– darba zinātniskajam vadītājam Ventspils Augstskolas Tulkošanas studiju fakultātes profesoram *Dr. philol. Jurim Baldunčikam* par atbalstu un atsaucību visā promocijas darba tapšanas laikā;

– promocijas darba recenzentiem *Dr. habil. philol. Dacei Markui, Dr. philol. Lienei Markus-Narvilai, Dr. habil. philol. Andrejam Veisbergam;*

– *Dr. philol. Albertam Sarkanim* par atsaucību un sniegto interviju;

– *Dr. biol. Edgaram Vimbam* par ieinteresētību, atsaucību, palīdzību un konsultācijām augu nosaukumu pamatsaraksta sastādīšanā;

– botānikas skolotājai *Ārijai Hrustaļovai* par sarunu un konsultācijām augu nosaukumu pamatsaraksta sastādīšanā un grupēšanā;

– par ieteikumiem un palīdzību pētījuma izstrādes procesā – *Dr. philol. Guntaram Dreijeram, Dr. philol. Agnesei Dubovai, Dr. habil. philol. Ilgai Jansonei, Dr. paed. Diānai Laiveniecei, Dr. philol. Dzintrai Lelei-Rozentālei* un *Dr. philol. Ievai Ozolai*.

**Ventspils University College
Faculty of Translation Studies**

Silga Sviķe

**SPECIAL LEXIS IN GENERAL BILINGUAL
DICTIONARIES: PLANT NAMES**

Summary of Promotional Paper

Scientific advisor
Professor Dr. philol. Juris Baldunčiks

Ventspils 2016

Tables and Pictures

Tables

Table 1. The number of plant names included in the dictionaries in percentage comparing to the total number of the entry words in the dictionary 67

Table 2. The average number of plants in percentage represented in the analysed dictionaries in comparison with the basic list of plant names 81

Table 3. The compliance of plant groups in bilingual dictionaries to the basic list of plant names in percentage 82

Table 4. The compliance of largest herbaceous subgroups of the analysed dictionaries with the basic list of plant names in percentage 83

Table 5. The synonymous English, Russian, and German plant names against the total amount of plant names included in the analysed dictionaries 83

Pictures

Picture 1. Marking plant names in dictionaries: graphic symbols (herbaceous plants, bushes, lianas, trees: broadleaved, conifer) (Neilande 2008) 64

Picture 2. The horizontal division of plant names into groups according to their life-forms and usage 70

General Overview of the Promotional Paper

Special lexis⁶ is an essential part of the lexis included in general bilingual dictionaries. The selection of special lexis, its lexicographic processing, and choosing the equivalents in the target languages require special knowledge in a specific field, so often domain specialists' assistance is needed. Stefan Politov (Politov 2005, 164), when analysing German-Bulgarian dictionaries, emphasizes that they lack special lexis in different fields, therefore the users of general bilingual dictionaries do not receive an adequate informative support when dealing with domain-specific text translation.

As special lexis is very broad and diverse, lexicographical studies dealing with this part of vocabulary should focus on separate domains, preferably sufficiently significant and extensive. For the purposes of the study, special lexis can be divided into relatively simple, for instance, in chemical discourse because it is rather universal, and more complex, like in botany or zoology (plant and animal names are frequently characterized by regional specificities). Thus, the lexicographic research of special lexis would be more convincing within a complex area, e.g. botany; however, due to the above-mentioned constraints of complexity, not all but only one part of the domain-specific lexis – plant names – is studied in the Promotional Paper. Plants are the main category of botany, and its optimal representation in general bilingual dictionaries raises a lot of concerns to the dictionary compilers. The problems are connected with a great variety of plant names, wide synonymy, differences between scientific names and vernaculars, as well as dialectisms, which sometimes do not comply with the principle of monosemy in scientific classification when a precise usage of plant names is essential. This research is basically carried out as a dictionary study, reflecting that the complexity of the topic is largely based on the unity of both objective and subjective factors; the group of plant names is characterised by internal diversity.

The main emphasis within the Promotional Paper is laid on plant names selection for a medium-sized general dictionary. As general bilingual dictionaries have a limited volume, only a part of the wide variety of plant names can be included, therefore the selection principle is one of the greatest lexicographers' concerns (Baldunčiks 2012, 115; Brjuhovecka, Rozenberga 2015, 97; Denisov 1982, 89; Priedīte 1990, 63; Veisbergs 2015, 156). The problem of selecting plant names encompasses a multitude of intertwined issues like assertion of problematic aspects in the selection, lexicographical processing of these names and their consistent

⁶ *special lexis* is discussed in more detail in the subchapter “Summary of the Content of the Promotional Paper” (see p. 60)

representation, as well as formation of the basic list of plant names (optimum selection of plants, i.e. plant names) for a medium-sized general dictionary. The above-mentioned issues are important in the empirical lexicography that is closely related to translation, as dictionaries are one of the basic tools in the translators' work.

The questions of including special lexis in general bilingual dictionaries and the principles of selection as well as lexicographical interpretation have not been extensively discussed in the course of meta-lexicographical discussions. But the dictionary reviews show that the selection of entry words is one of the main criteria for a positive or negative evaluation. Henning Bergenholtz (Bergenholtz 2001, 12–14) analysed 252 dictionary reviews and educed that 22% of all the remarks are connected with the selection of entry words. He admits that there are no theoretical and methodological approaches that would give ground for different solutions related to functions of the dictionaries of different types, however, a so-called external selection (of entry words) and internal selection (of information types) can be distinguished. Bergenholtz emphasizes that there is a lack of studies about external selection, i.e. the selection of entry words. On the other hand, there are so many researches on the internal selection that no lexicographer would be capable to get acquainted with all of them. Wim Honselaar (Honselaar 2003, 325) emphasizes that in the process of development the dictionary's micro-structure, a special attention should be paid to thematic word groups. These are the groups of words thematically and linguistically related to one specific field, for example, outer space, flora, fauna (Cyvin 1982, 116) which are selected and processed differently.

The question concerning the principles of choosing and representing equivalents of English, Russian, and German plant names is also of great topicality, as it is important to make the information on the Latvian equivalents (including marking and forms) useful for the needs of dictionary users. Considering this need, the lexis and its lexicographical processing are characterised and analysed taking into account changes in Latvian plant names equivalents and observable tendencies in six general bilingual dictionaries published during the half-century period.

This Promotional Paper includes a research in the applied linguistics – an interdisciplinary field of linguistics – providing the discussion of lexicographical, terminological, and lexicological questions. The theoretical part is based on lexicographical theories and concepts connected with monolingual and bilingual dictionaries. It is mostly based on the conclusions made in the studies, monographs and scientific papers by such lexicographers as Beryl T. Sue Atkins, Juris Baldunčiks, Ineta Balode, Andrejs Bankavs, Henning Bergenholtz, Valeriy Berkov (*Валерий Берков*),

Günther Drosdowski, Reinhard Rudolf Karl Hartmann, Regina Hessky, Heming Yong, Laura Karpinska, Sandro Nielsen, Tamas Magay, Joachim Mugdan, Jing Peng, Liene Roze, Heinrich Petermann, Alberts Sarkanis, Martin Stark, Lev Scherba (*Лев Шерба*), Gottfried Spies, Sven Tarp, Māra Soikane-Trapāne, Marie Vachková, Andrejs Veisbergs, Herbert Ernst Wiegand and Ladislav Zgusta. On more specific issues, the contributions of Māris Baltiņš, Inese Ēdelmane, Ilga Jansone, Benita Laumane, Linda Piete, Valentīna Skujiņa and other linguists have been used. The theoretical part of the research summarises information given by leading lexicographers about the selection, lexicographic processing, as well as representing general and specialized lexis, including botanical lexis and plant names, in general bilingual dictionaries.

The practical part of the Paper is based on the language material excerpted from English-Latvian, Russian-Latvian, and German-Latvian general dictionaries. The excerpts from the dictionaries are English, Russian, and German plant names with their Latvian equivalents. This Promotional Paper is the first research analysing an important part of special lexis – plant names – excerpted from six medium-sized bilingual dictionaries. The research has shown that the theoretical conclusions correspond to empirical results received after the analysis of the subject matter.

The underlying intention of the research is to study and ascertain what part of special domain lexis (i.e. plant names) is included in the contemporary medium-sized general bilingual dictionaries, inquiring into inclusion or not inclusion of particular items: what plant names denoting some specific plants and plant groups are included in the dictionaries, and what groups of plants are not represented in the dictionaries, as well as what is the proportion of plant names compared to the overall word number included in the dictionaries. This study is intended to invite attention to the topical yet not enough researched from metalexicographical aspect theme – selection of special lexis. Therefore, the study summarizes theoretical conclusions about selection of general and special lexis for a general bilingual dictionary, addresses the issue of conducting lexicographical processing of special lexical units, and discusses the principles of selecting Latvian equivalents of plant names when compiling a dictionary.

To accomplish the aim of the research, the author, in collaboration with specialists in the field of botany, compiled the basic list of optimum plant names (meaning the optimum selection of plants as the representatives of botany and flora) for a medium-sized dictionary. To undertake the study of the plant names' body, as well as to detect changes in using Latvian plant names during the specific period of time (from 1950s to 2000s), two

medium-sized bilingual dictionaries were chosen in three pairs of most common contact languages in Latvia (English-Latvian, Russian-Latvian, German-Latvian) published with an interval of approximately 50 years. English-Latvian, Russian-Latvian, and German-Latvian dictionaries were chosen, as in the metalexicographical studies it is often stated that the body of entries in these source languages is elaborated better than in the Latvian language. The deficiency of Latvian corpus has been repeatedly emphasised by A. Veisbergs (2003, 169; 2007, 71; 2012, 105). Although work on the creation of modern and balanced corpus of the Latvian language continues, the lexicographical experience forces to introduce additional corrections when overviewing different systems and microsystems.

Moreover, the choice of two dictionary editions is a sort of guarantee against random errors within one edition, as well as it helps to record changes and corrections of selection. The older dictionaries chosen for the research, which were published approximately in 1950s, can be taken as the “1st generation” dictionaries, but more recent, published around 2000, can be taken as the “2nd generation” medium-sized dictionaries. Dictionaries published in the 19th century and the first half of the 20th century were not used due to several reasons, e.g., during this period an active standardisation of plant names took place, which finished in the middle of the 20th century. Beginning with 1950s the dictionaries were published by using contemporary methods, i.e. a group of authors, editors, consultants and others were involved in the process of compilation. Therefore, the dictionaries chosen for the research are methodologically comparable.

In the group of English-Latvian dictionaries the “English-Latvian Dictionary” compiled by a team of authors under the editorship of M. Stradiņa in 1957 (ELD 1957 (in the list of sources ALV 1957)), that includes 45,000 entry words, was chosen. As to the newer edition in this language pair, the “English-Latvian Dictionary” (ELD 2000 (in the list of sources ALV 2000)) compiled by a team of authors under the editorship of I. Birzvalka and published in 2000, also including 45,000 entry words, was used for the research.

In the group of Russian-Latvian dictionaries the “Russian-Latvian Dictionary” published in 1950 (RLD 1950 (in the list of sources KLV 1950)) was chosen. The manuscript was written by Ed. Ozoliņš and E. Ozoliņa, and supplemented by A. Feldhūns, A. Gūtmanis, I. Melbārde et al. This RLD includes 42,000 entry words. The second dictionary is “Russian-Latvian Dictionary” with 40,000 entry words published in 1997 by a team of authors (RLD 1997 (in the list of sources KLV 1997)).

In the group of German-Latvian dictionaries the edition published by K. Granta and E. Pampe in 1954 (GLD 1954 (in the list of sources VLV 1954)) was chosen (this “German-Latvian Dictionary” includes

46,000 entry words), as well as the dictionary by L. Vjaterė compiled in 2002 – “German-Latvian Dictionary” (GLD 2002 (in the list of sources VLV 2002)) with 42,000 entry words.

From all the above-mentioned dictionaries selected for the research, English, Russian, and German plant names with their Latvian equivalents were excerpted. The excerpted material is presented in a *Microsoft Word* table attached to the Promotional Paper in the Appendix 3.

The novelty and topicality of the Promotional Paper lies in the fact that there was no detailed research undertaken in Latvia before concerning a separate part of special lexis in general dictionaries. The topicality of the research is also supported by the bilingual dictionaries selected and analysed, as they are less studied than monolingual ones (Hartmann 2001, 132). This is the first study on plant names taken as a special vocabulary of a general bilingual dictionary, in which a wide range of plant names is excerpted from six medium-sized bilingual dictionaries and analysed. The study provides suggestions on how to improve plant names’ selection and lexicographical processing based on the facts provided by the case study conducted in the form of selecting plant names.

The aim of the Promotional Paper is to analyse the principles of selecting and lexicographic processing of special lexis, as well as to create an opportunity to compile an optimum selection of lexis representing one field for the general bilingual dictionaries by taking as a basic research material one of the large parts of the special lexis – plant names.

In order to reach the aim the following **objectives** have been set:

1) to organize and discuss theoretical conclusions on the principles and methods of selecting special lexis and choosing equivalents in the target languages in general bilingual dictionaries;

2) to provide a brief overview of the botanical terminology development, the history of forming plant names and the synonymy of plant names;

3) to excerpt plant names from contemporary general medium-sized English-Latvian, Russian-Latvian, and German-Latvian dictionaries published with an interval of about 50 years (1950s and apprx. 2000s);

4) to analyse the principles of selection of the excerpted material in each dictionary, as well as to analyse Latvian plant names in the lexicographical and lexical aspects in the process of change;

5) to summarise the results discussed and analysed in the Promotional Paper in order to give recommendations on selection of plant names and

their lexicographical processing in general medium-sized bilingual dictionaries.

Research Methods

Data collection methods used in the Promotional Paper:

- **term excerption** – used for selection of English, Russian, German plant names and their Latvian equivalents from the dictionaries chosen for the research (the excerpted material is presented in the Appendix 3),
- **interview** – used as a proof of the information provided in the description of words selection by A. Sarkanis (Subchapter 2.3; a CD with an audio recording is attached to the Promotional Paper).

The theoretical part is mostly represented in Chapter 1, Subchapters 1.1–1.3, Chapters 2 and 3, where for the research of theoretical material the **descriptive** and **content analysis methods** are used. The descriptive method and content analysis are also used for studying the information presented in the introductory parts of the dictionaries chosen for the research (Subchapter 1.4).

- For compiling the basic list of plant names the **combined list-compiling method** was used; mostly it was applied for the excerption of plant names from the lists presented in special literature, complimenting the basic list alongside with cooperation with field specialists, as well as including additional plant names in the result of the actual research of the content and translation of plant names from the lists in English, Russian, and German. The process of compiling the basic list of plant names is described in Subchapter 4.2 (the basic list is attached as the Appendix 2).

The research methods used in the analysis of the excerpted material:

- **statistical** (Subchapters 4.1 and 4.4),
- **comparative** – mostly used for the analysis of the selection of Latvian plant names and lexicographical processing in the time period of about 50 years (Subchapters 4.5, 4.6, 4.7).

The object of the research is special lexis of medium-sized general bilingual dictionaries, and **the subject of the research** are plant names in medium-sized general English-Latvian, Russian-Latvian, and German-Latvian dictionaries. The number of plant names excerpted from English-Latvian dictionaries (ELDs) is 453 in English with Latvian equivalents from the ELD 1957 and 579 plant names in English with Latvian equivalents from the ELD 2000. As to the Russian-Latvian dictionaries (RLDs), 398 plant names in Russian with Latvian equivalents were excerpted from the RLD 1950, and 429 plant names in Russian with Latvian equivalents – from the RLD 1997. In the pair of German-Latvian dictionaries (GLDs), 436 plant names in German with Latvian equivalents

were excerpted from the GLD 1954, and 408 plant names in German with Latvian equivalents – from the GLD 2002. Plant names excerpted from the dictionaries were both entries, or main words, and subentries. The term “subentry” should be understood as a word or a collocation (plant name) connected with the entry word and included in the group of words within the same net.

Theoretical Significance of the Promotional Paper

The conclusions discussed in the Promotional Paper provide an insight into a metalexigraphic theme that has not been enough researched yet – selection of special lexis and lexicographical processing. A detailed review of the theoretical research supplements the studies conducted in Latvian lexicography on special lexis of botany, going deeper into the selection of plant names and their representation in general bilingual dictionaries. Within the research an optimum list of plant names (an optimum selection of plants) was compiled, that can be used for selection of plant names to be included in the general medium-sized English-Latvian, Russian-Latvian, and German-Latvian dictionaries. The process of compiling the basic list of plant names (optimum selection of plants) is described in Subchapter 4.2. The lexicographical approaches and principles of selecting special lexis discussed in the Promotional Paper allow comparing them with traditions and principles of selecting and representing lexis in general medium-sized bilingual dictionaries used by the compilers of the dictionaries published in Latvia.

Practical Significance of the Promotional Paper

The analysed material including the special lexis in botany represents one specific part of this field – plant names selected for general bilingual dictionaries. In the process of writing the Promotional Paper the basic list of plant names was compiled (optimum selection of plants) for a medium-sized general dictionary; the description of the process of compiling the basic list can serve as a model for compiling other similar lists, for instance, of animal names. Paul Kostera (Kostera 2001, 296) emphasises that only through the practical use of a dictionary for translation purposes one can discover which words are not included in the dictionary. Thus, systematic selection of special lexical units and compilation of a basic list are essential for the analysis of the plant names included in six general bilingual dictionaries chosen for this research. In the practical part of the Promotional Paper (mostly Chapter 4), the results obtained after the analysis of the material and drawing conclusions can serve as a basis for decision-making on selection and lexicographical processing of plant names in general bilingual dictionaries. The lexical material discussed and analysed allows

following the changes of the Latvian equivalents given in the dictionaries and the development of processing principles, as the material was excerpted from the dictionaries published within a 50 years' interval.

The Volume and the Structure of the Promotional Paper

The Promotional Paper consists of the introduction, 4 chapters, conclusions, theses put forward for the defence, lists of sources (107 units) and literature (206 units). The Promotional Paper includes 24 tables, 4 diagrams and 7 pictures. In the end of each chapter and in some other cases, i.e. in the end of subchapters, the conclusions are also given about the issues discussed. The dictionaries chosen for the research and language material excerpted are analysed in the alphabetical order within different language pairs (mostly in Subchapters 1.4 and 4.4).

Summary of the Content of the Promotional Paper

The present study is conducted in the context of a dictionary research, and the first chapter of the Promotional Paper describes the theoretical guidelines on dictionary research, gives an insight into its topicality and essence, as well as discusses the varied typology of dictionaries. This chapter specifies the definition of a *translating dictionary*, that is “a dictionary containing words or other lexical units in one language with their equivalents in one or several other languages” (VPSV 2007, 411), and a *bilingual dictionary* is normally understood as a two-language dictionary where a word in the source language is given with its equivalent in the target language (Kromann, Riiber, Rosbach 1991, 2712).

The first chapter also describes general dictionaries according to the arrangement of entries. Mostly, in general dictionaries the entries are arranged in alphabetical order, but the structure of dictionaries can be also formed according to thematic, or systemic principle (Hartmann 2001, 58) called a semantic field principle (McArthur 1986, 145). The “semantic approach” (Yong, Peng 2007 97–99) is used by dictionary compilers in order to discover whatever is missing in the dictionary arranged in the alphabetical order. The volume of the dictionary is one of the aspects affecting selection of entry words for a respective edition, and, as to volume, dictionaries are divided into three groups: large (with more than 80,000 entry words), medium-sized (with 20,000–80,000 entry words) and small (with less than 20,000 entry words) (Roze 1982, 94–95). All the dictionaries selected and analysed for this research are medium-sized.

The chapter analyses information about the selection of entry words which the compilers of the selected dictionaries provide in the introductory parts of their dictionaries, and, for the purpose of comparison, some introductions of freely selected dictionaries are viewed alongside with the basic material of the research. In order to clarify the principles declared by the authors of the bilingual dictionaries, the following information provided in the introductory parts was analysed: 1) information given by dictionary compilers about the target audience; 2) summary of the principles of word selection, or the list of field experts’ names involved in the selection and processing of special lexis; 3) lexicographic sources used in the process of dictionary compilation; 4) inclusion or non-inclusion of a reference to the domain of using specific botanical lexicology included in the dictionary – botany (bot.) – in the list of abbreviations.

After summarizing and evaluating the introductions to the dictionaries analysed, it has been concluded that information about the target audience, or users of modern bilingual dictionaries is rather general. The introductory parts of all six dictionaries do not discuss the ways of selecting general words or words of a special field. However, none of the dictionaries

indicate that a specific dictionary issued before has been used as a basis for compiling a new edition. That means that the selection of words has been carried out in the process of compiling all the dictionaries. As a positive example the German-Russian dictionary issued by “Langenscheidt” in 2001 “Langenscheidts Grosswörterbuch Deutsch-Russisch” (LGDR 2001) should be mentioned, where the criteria for word selection are mentioned alongside with specific dictionary compilation principles. The compilers of medium-sized general dictionaries should follow the example of a good practice of the above-mentioned dictionary. One more dictionary should be mentioned in the positive way – “Latviešu valodas pamata un tematisks vārdu krājums” (“Basic and Thematical Vocabulary of the Latvian Language”, Soikane-Trapāne 1985). Although this is a small dictionary, the introduction includes detailed information about word selection.

In the process of dictionary compilation lexicographers always use other dictionaries or the dictionaries of previous editions, unless a completely new dictionary is being compiled (Čermák 2003, 19), therefore information about lexicographic sources used in the process of dictionary compilation provided in the introductory part is of vital importance when compiling, improving and supplementing future dictionaries. There is no information given for the lexicographic sources in the two newest dictionaries analysed within the present Paper – the ELD 2000 and the RLD 1997, showing the tendency of not indicating the lexicographic sources used in a dictionary compilation. In this sense, the RLD 1950 should be marked out – a botanical expert has been involved in the compilation of this dictionary. However, a broad involvement of field experts in dictionary development is not common. The abbreviations of field denominations are indicated in all selected dictionaries. There is a tendency observed in the newest dictionaries to include more field abbreviations that mark a specific lexis included in the edition.

The second chapter considers a problem of separating general and special lexis. According to the theme of the Promotional Paper, where the special lexis is analysed in the context of general dictionaries, the terms *special lexis* and *general lexis* are specified in more detail. In “Valodniecības pamatterminu skaidrojošajā vārdnīca” (“The Explanatory Dictionary of Basic Linguistic Terms”, VPSV) there is the following definition of the term *special lexis* given: “Words of limited use that are thematically connected with some scientific, technical, artistic, or economic fields, or with peoples’ occupation in a specific field. Scientific terms as well as professionalisms are parts of special lexis. One part of special lexis is used in general language” (VPSV 2007, 370). The *general lexis* means: “Words that are used (can be used) in any functional style different from

words that are used within the margins of a separate functional style [...]” (VPSV 2007, 456). There is a common connection and interaction between general and special lexis as well. “General lexis may become terms, and terms, on the contrary, – general lexis” (LPE9 1987, 606). This chapter discusses the correspondence of plant names to the characteristics of special lexis. Plant names as representatives of special lexis have a split “personality”, as general and special dimensions come into contact. For example, the words *ābele* (*apple-tree*), *egle* (*spruce*) and *roze* (*rose*) are plant names often used in speech, however, they are looked upon as terms. Thus, the duality of plant names can be seen: 1) in a general aspect, as these words are generally known plant names by using which people do not think in the categories of plant taxonomy, and 2) in a special aspect, as these words have a terminological function in the field of botany as a science and denote plants with definite characteristics.

The exposition of word selection methods is described in a few lexicographic surveys. There are some traditions in the lexicography of different nations, as well as a lot of common things. In order to get a full view, the second chapter includes the description of methods that represent both universal approach and diverse aspects.

In the compilation of the dictionaries of the 21st century, if the language has a corpus, priority is given to the dictionary based on the corpus (Atkins, Rundell 2008, 3). If the compilation of the dictionary does not have an access to the corpus data base then the basic method for word selection is to use a previously issued dictionary (Bergenholtz 1992, 52; Landau 2001, 193; Цыренов 2013, 18); the entries of this dictionary are supplemented with word forms, word formation elements, as well as words from closed semantic fields that are not present in the corpus (Bergenholtz 1992, 52–53, Hinton, Weigel 2002, 165; Mosel, 2004).

In connection with the selection of specific lexis for bilingual dictionaries, H. Bergenholtz suggests to apply criteria of most frequent usage and lists of special entry words in broadly used educational literature (Bergenholtz 1992, 53). T. Magay (Magay 1984, 221–225) particularly stresses another aspect in the selection of special lexis – the significance of lexical units of the specific field. In order to indicate the significance of the field terms, T. Magay suggests addressing field experts (Magay 1984, 221–225). A very significant role in the selection of special lexis for a medium-sized dictionary also plays a so-called updated context: these are mass media, fiction, modern specific and education literature, advertisements, etc. The task of a lexicographer is to be familiar with the lexis of the news, to follow the changes and developments in terminology, as well as to record new words from the mentioned sources in order to supplement future dictionaries with new entries (Baldunčiks 2012, 134).

The instructions for the selection of German-Madagascar dictionary entries, where the corpus data is used, are described by H. Bergenholtz (1992, 49–59). In its turn, the work without having access to the language corpus is analysed by R. Hessky (Hessky 1996, 5–20). The latter describes the selection of words for a German-Hungarian dictionary, where a general monolingual dictionary “Deutsches Universalwörterbuch” is taken as a basis that is of a larger volume than a bilingual dictionary, and is reduced in conceptual circles in direction from outside to the centre according to the hierarchic criteria.

Among the newest Latvian editions, one should pay attention to the Latvian-Polish dictionary of 2011, because there are Latin names given after the names of the plants. In order to compare the experience of foreign lexicographers with the Latvian ones, the interview with A. Sarkanis has been carried out and recorded (Sarkanis 2014 [intervija]), who managed the compilation and publishing of a new Latvian-Polish dictionary in 2011. As A. Sarkanis indicates, for processing new plant names a lot of explanatory dictionaries both in Latvian and Polish were used, as well as a number of scientists were involved, and encyclopaedias were studied, including the work by I. Ēdelmane and Ā. Ozola “Latviešu valodas augu nosaukumi” (“Plant Names in Latvian”, LVAN 2003).

“Latviešu valodas pamata un tematisks vārdu krājums” (“Basic and Thematical Vocabulary of Latvian Language”) is a dictionary compiled by M. Soikane-Trapāne. As the compiler indicates, she took as a basis the series of dictionaries “Grund- und Aufbauwortschatz” issued in Eastern Germany, but the choice of topics to be included in the dictionary depended on the local Latvian society needs (Soikane-Trapāne 1985, 389). In the Soikane-Trapāne’s dictionary the thematic groups of the words selected by the frequency criteria are supplemented by the principle of logics and some entries are included, firstly that refer to the centre of the word, not its periphery (Soikane-Trapāne 1985, 390–392).

A Czech linguist M. Vachkova (Vachkova 2011, 31–33) describes the selection of entries for the large academic German-Czech “Großes Akademisches Wörterbuch Deutsch-Tschechisch” by using different tools. The author says the source dictionary for her work was the universal German dictionary “Deutsches Universalwörterbuch”, the entries of which were supplemented by using the corpus and Internet sources. The lists of special parts of the lexis – terms – were processed separately from the general list of vocabulary used in the dictionary, and in the process of compiling some experts of particular fields were involved. For the search of Czech equivalents the native language sources were used, as well as other modern German-Czech dictionaries. The selection of specific vocabulary was based on the theory of centre–periphery developed by J. Filipec, also

the experts of the specific fields have been involved and additional terminological sources were studied. M. Vachkova emphasises that special lexis was selected by taking into account the needs of Czech addressee (Vachkova 2011, 90).

After summarizing the previously described word selection methods, one must conclude that the selection of general and specific lexis is a topical issue which, unfortunately, has not received enough attention from metalexicographical researchers. In the same way, there are not enough detailed metalexicographical studies on general lexis, as well as on selection of special lexis for bilingual dictionaries issued in Latvia. When selecting the words to be included in the Bergenholtz's dictionary, the corpus was used, from which – according to the frequency criteria – the basic material of words to be included in the dictionary was selected and supplemented with field terminology from textbooks. R. Hessky uses a general monolingual dictionary for the selection of words for a small-sized dictionary. As to the selection of special lexis, R. Hessky uses a specialised literature and consultations with field experts. Accordingly, A. Sarkanis adds Latin names to the plant definitions in his dictionary, which, in his opinion, is important for users. The description of word selection for the Soikane-Trapāne's dictionary is particularly given in the dictionary itself. The thematic groups of words suitable for the reader are of great importance in the compilation of the dictionary. M. Vachkova uses corpus data for the selection of words for larger academic bilingual dictionaries, but special terms are processed separately from the general lexis. M. Vachkova stresses the importance of involving field experts in the compilation of the dictionary, and also the opinion of the end user of the dictionary must be taken into account. The significance of the lists of special lexis in the process of dictionary compilation is of great importance as they complement general lexical material selected for the dictionary.

Subchapter 2.4 gives an insight into the microstructure of the dictionaries, paying more attention to marking special lexis. From the perspective of a dictionary user, it is very important to diminish the time needed for getting the right meaning of the word after reading the full information about the entry. As to the plant names, they might be Latin names. The author of the Promotional Paper suggests using graphic symbols – so popular in the beginning of the 20th century – for marking special lexis. Marking plant names in general bilingual dictionaries can be done by using graphic symbols for herbaceous plants, bushes, trees (broadleaved, conifer) or lianas (see Picture 1).

Marking plant names in dictionaries: graphic symbols (herbaceous plants, bushes, lianas, trees, broadleaved, conifer) (Neilande 2008)

These symbols would be simplify the subsequent computer processing, supplementation and correction of the dictionary material, as it is easier to view all the plant names in smaller groups where grouping is done according to a life-form, that is “an organism classification unit acquired by grouping organisms according to their specific external features” (LPE2 1982, 716). The grouping offered is done within the plant science, and in the information technology age, graphic symbols could be more attractive and understandable for the new 21st century generation.

The third chapter discusses plant names as a part of botanical lexis. Botany is one of the fields that has always played a comparatively important role for various communities and societies. Both experts and non-experts, like translators or simply plant lovers, use botanical terms. Botany is a highly-organised field, and plant names should be processed taking into account the broad spectrum of synonymy, Latin names, variable plant terminology and other aspects that are discussed in the given chapter. This chapter also slightly touches upon the standardisation of plants names in Latvian, as well as discusses the meaning of a term *plant name*: a *plant* is “An organism that develops, without changing the original place, and nurtures with the substances taken from the soil, air, water, or other organisms” (LVV 2006, 141), and in the research by plant one shall understand “pteridophytes or seeds” (Priedītis 2009, 6). It should be noted that the Latvian word *augš* (*plant*) is derived from a Latvian verb *augt* meaning *to grow, vegetate* and this is a relatively new word created by Johann Heinrich Karl Kavall in 1860 and popularised by Atis Kronvalds (Karulis 2001, 86). In its turn, the word *name* in the research means “A word, collocation, longer combination of words by which an object or thing is called to distinguish from other things or objects” (VPSV 2007, 261).

The problem of the plant and animal names included in general dictionaries has been also analysed by G. Spies (Spies 1982, 221–235), who stresses that the names of plants in the field of special lexis have “a specific status” that should be taken into account in lexicography and that is described further.

1. Plant names as compound terms and their Latvian equivalents. Speaking about plant names in German, G. Spies indicates that here a different principle applies comparing to other sciences, where from

relatively known units new compounds can be formed and only the knowledge of basic principles of word-formation is required. It is not advisable to adhere to this principle when dealing with so-called “common” German names of plants and animals formed after the binomial nomenclature sample, since they can be misleading; and it is not always possible to distinguish the denotation from those “common names”.

2. Vast diversity of plant names, synonymy, and parallel forms. Vast synonymy of plant names is characteristic to many languages; in addition, synonymic plant names are typical not only to the national terminological and so-called “common” plant names, but also to scientific Latin names. For processing and analysing a particularly synonymous plant name an official term should be chosen and a Latin equivalent should be indicated.

3. Taxonomic categories. A lexicographer should take into account taxonomic categories which are the basis of the vertical division of plant name list within the present research. In case there is no name for the plant in the target language, the solution should be found in combining different types of consistent description in the whole dictionary, correspondingly searching for the next highest taxonomic unit (i.e. genus or family) the name of which can be found in the target language (Spies 1982, 228).

4. Plant names as a collocation of two components made after binomial nomenclature principle. Mostly species names are formed by a so-called binomial nomenclature principle where the plant name consists of two words, one of which indicates the origin and the other – family, that more closely describes the specific plant. This aspect should be taken into account in situations when the plant name is taking a position in the dictionary as an entry in the source language, the terminological meaning of which is formed by two words, for example, the RLD 1950 comprises a plant name *василёк*, the English equivalent of which is *knapweed* (Latin *Centaurea*), but *синий василёк* is a knapweed family plant – a *cornflower*.

5. The deliberate choice of a plant name in the target language (Latvian). A lexicographer must include Latvian references to the non-terminological or “commonly” used plant names thoughtfully indicating, if possible, additional information. Often some plants have different names in different regions, but one and the same non-terminological or “commonly” used name may indicate two different plants. Since one of the peculiarities of non-terminological names of the plants is their non-ambiguity, the compromise lies in adding specific references in the dictionary. Besides the aspects analysed by G. Spies, when dealing with plant names to be included in Chinese-German dictionary, the aspects mentioned below should be considered as well.

6. One plant name might indicate several plants or plant groups. Sometimes a name of a plant in the source language might indicate two

different plants or plants of different origins, for example, a term included in the ELD 2000 is *marigold*, that according to Robert Zander's handbook "Handwörterbuch der Pflanzennamen" (Zander 2008) means plants *Calendula* (Zander 2008, 2009) and *Tagetes* (Zander 2008, 788), these two are of different genus. In such occasions a dictionary must include Latin names for the terms.

7. The problem of mixing similar plants names. There are plants that look similar and their distinction is a hard task even for the experts, for example, *balandas* (Latin *Chenopodium*) and *balodenes* (Latin *Atriplex*) – *goosefoot* and *orache* in English. In addition, "commonly" used plant names sound similarly but need to be distinguished (LVAN 2003, X–XI). In such occasions a lexicographer should consult with the expert of a specific field, as well as give explanations and descriptions of the terms in both languages used for the processing.

8. False friends. One should take into account that there might be so-called false friends among the names of the plants in both source and target languages, which according to the official plant name in Latin might mean a completely different thing in the target – Latvian – language. Such an example can be found in the GLD 1954 and the GLD 2002: German *Nachtviole* in Latin is *Hesperis* (Zander 2008, 451), but in Latvian it should be *vakarenes* (*dame's rocket*, also *dame's violett* in English), however the equivalent in Latvian language given in the dictionary is *naktsvijole* (*butterfly-orchid* in English) which is another plant – *Platanthera* in Latin. This example proves the necessity of providing more detailed description.

9. "Incorrect" or "false" plant names. Separate analysis is needed for the so-called "commonly" used names which might be considered as "incorrect" or "false" terms and whose official and terminological terms are different. For example, a plant under a terminological name of *filadelfs* (*mock orange* in English, Latin *Philadelphus*) has a second designation in official lexis *neīstais* (false) *jasmīns*, but commonly is called simply *jasmīns* (*jasmine* in English), not *neīstais jasmīns* or *filadelfs*. In this case the term should include additional definitions and explanations, as well as references to the terminological and non-terminological usage in order to avoid misunderstanding.

In the previous paragraphs an insight has been given into the problems of distinguishing different plant names in lexicography, although one should acknowledge that all the problems cannot be viewed and solved within a framework of one Paper. The names of plants in different languages also characterise the specifics of the language and more thorough immersion into subject might be a new field for further investigations.

The fourth chapter provides the quantitative description of the excerpted plant names. Table 1 shows the number of plant names included in the dictionaries (in %) as compared to the number of all entries in the editions. The largest number of plant names in all the dictionaries analysed within the Paper was found in the ELD 2000, the smallest – in the RLD 1950.

Table 1

The number of plant names included in the dictionaries in percentage comparing to the total number of the entry words in the dictionary

Dictionary	The number of plant names comparing to the total number of the entry words included in the dictionary	The number of plant names comparing to the total number of the entry words included in the dictionary %
ELD 1957	453 from 45000	1%
ELD 2000	579 from 45000	1,29%
RLD 1950	398 from 42000	0,95%
RLD 1997	429 from 40000	1,06%
GLD 1954	436 from 46000	0,95%
GLD 2002	408 from 42000	0,97%

Considering data used in the bilingual dictionaries analysed, the average dictionary includes 450–500 plant names. In this Summary, the process of compiling the basic list of plant names is explained only briefly, but a more detailed description is given in Subchapter 4.2. The fourth chapter deals with the process of creating the basic list of plant names (optimum selection of plants, i.e. plant names). In the selection of plant names one should act the same as when compiling a general glossary and orientate oneself to what might be common plant names that are used and known by the largest number of targeted people (Spies 1982, 229). In developing the basic list of plant names a suggested frequency criteria by H. Bergenholtz (Bergenholtz 1992, 53) have been used, as well as the lists in the special literature and interviewing field experts suggested by T. Magay (Magay 1984, 221–225). The frequency in compiling the basic list should be understood as the usage, appliance, and appearance of the plants, thus considering that the names of these plants are also frequently used.

An encyclopaedic principle, as well as a combined method of compiling a list of the plant names has been used in the given Promotional Paper: the excerption of most common and important plant names from the lists in encyclopaedias, dictionaries, special literature, textbooks and internet sources, as well as consulting field experts (Baldunčiks 1982, 98).

In lexicography, the selection of representatives of plants as a special botanical lexis and their names to be included in the bilingual dictionary has a three-stage structure:

- 1) selection of plants (referents⁷);
- 2) selection of plant names denoting the referents;
- 3) selection of equivalents in the target language.

In the process of compiling the basic list, the selection was mostly conducted without a direct reference to one language, thus it can be relatively divided into two actions: 1) selection of plants to be represented in the optimum list of plants, i.e. plant names and 2) selection on the right side of the dictionary, focusing on plant names in the Latvian language that mostly are terminological. Therefore, first and foremost is the representation of plants, next is the selection of equivalents in Latvian.

An index of the taxonomic Latvian wild-life names (further in the text – TNR 1998) in the encyclopaedia “Latvijas daba” (“The Nature of Latvia”), 6th edition (LD6 1998), has been used as a basic source for plant names selection. The names of the genus and species have also been selected, and, according to Latvian grammar rules, the genus names are written in the plural form, but the species – in singular. The basic list also contains plants more frequently used in pharmacy, as well as seeds, plants, nuts and other parts available in the supermarkets or used by people daily. Initially, the general plant names have been excerpted, after that the TNR 1998 has been reviewed for the second time and less popular plant names have been excerpted as well.

In order to supplement the list with the names of the plants from vegetable gardening, fruit growing, decorative gardening and grassland management, “Agronomijas terminu vārdnīca” (“Dictionary of Agronomy Terms”) published in 1973 (Term9 1973) has been used, adding such names of the plants that are cultivated in allotments and city green areas, as well as which are used for food. The names of cereals have also been excerpted from the Term9 1973, such as rice, lentils, names of vegetables and cucurbitaceous plants. The reason for such selection is the importance of these plants in daily life: the produce of household goods, like corks, sorgo brushes, jute cords, etc. In the process of selecting plant names a method of environmental research has been used and more plant names were added to the list, which haven't been included before: these are the names of plants, seeds, fruits, etc. available in the supermarkets – oranges, grapefruits, tangerines – exotic but so well-known fruits.

To supplement the basic list some periodical publications were used (Blūma-Kauliņa, Grava, Zītara 2011; Langenfelds, Ozoliņa, Ābele 1973;

⁷ a definition of the term *referent* will be given in the paragraph about Subchapter 4.4 herein (see p. 72)

Nereta 2007; Nereta 2013; Purne 2012; Rožkalne 2003; Rukšāns 2011; Strautiņa 2005; Zītara 2012), and for the selection of foreign plant names – the encyclopaedia “Augu ģeogrāfija un daudzveidība” (“The Geography and Variety of Plants”) by Normunds Priedītis (Priedītis 2009).

Ideally, a lexicographer should cooperate with experts who are the native speakers of English, Russian, and German; therefore, in the process of compiling the basic list, the names of the plants are used in the mentioned languages thus supplementing the basic material with additional information about the plants. The selected material for the plant names is compared with the list of their equivalents in source languages (i.e., Dornseiff 2004, 16–16). Additional plant names have been added to the list of plant names provided by F. Dornseiff. Also a Russian alphabetical index of plant names has been used – a Russian website of gardening, floriculture and landscape design www.greeninfo.ru (see AKANR_e) – and P. M. Roget’s “Thesaurus of English Words and Phrases” (Roget’s Thesaurus 1992, 215–216). The basic list has been supplemented with such terms as *kaktuss* (*cactus*), *orhideja* (*orchid*) and *palma* (*palm*), as well as *paparde* (*fern*), which is included in the list as a subdivision *pteridophytes* (Latin *Polypodiophyta*). These taxonomic categories include the families of palms and cactuses, as well as pteridophytes.

A sample optimum list of plant names is provided in the Appendix 2 of the Promotional Paper. The plant names included in this list should be understood as attributes to the concept. Therefore, there are more language units or plant names in Latvian than denotation realia – taxonomic phylums. The Latvian names have their equivalents in Latin thus enabling to work with the terms not only in Latvian and also ensuring undisputable identification of the plant name. The sample list may be complimented (e.g. with the names of plant species or varieties) if the volume of the dictionary compiled allows.

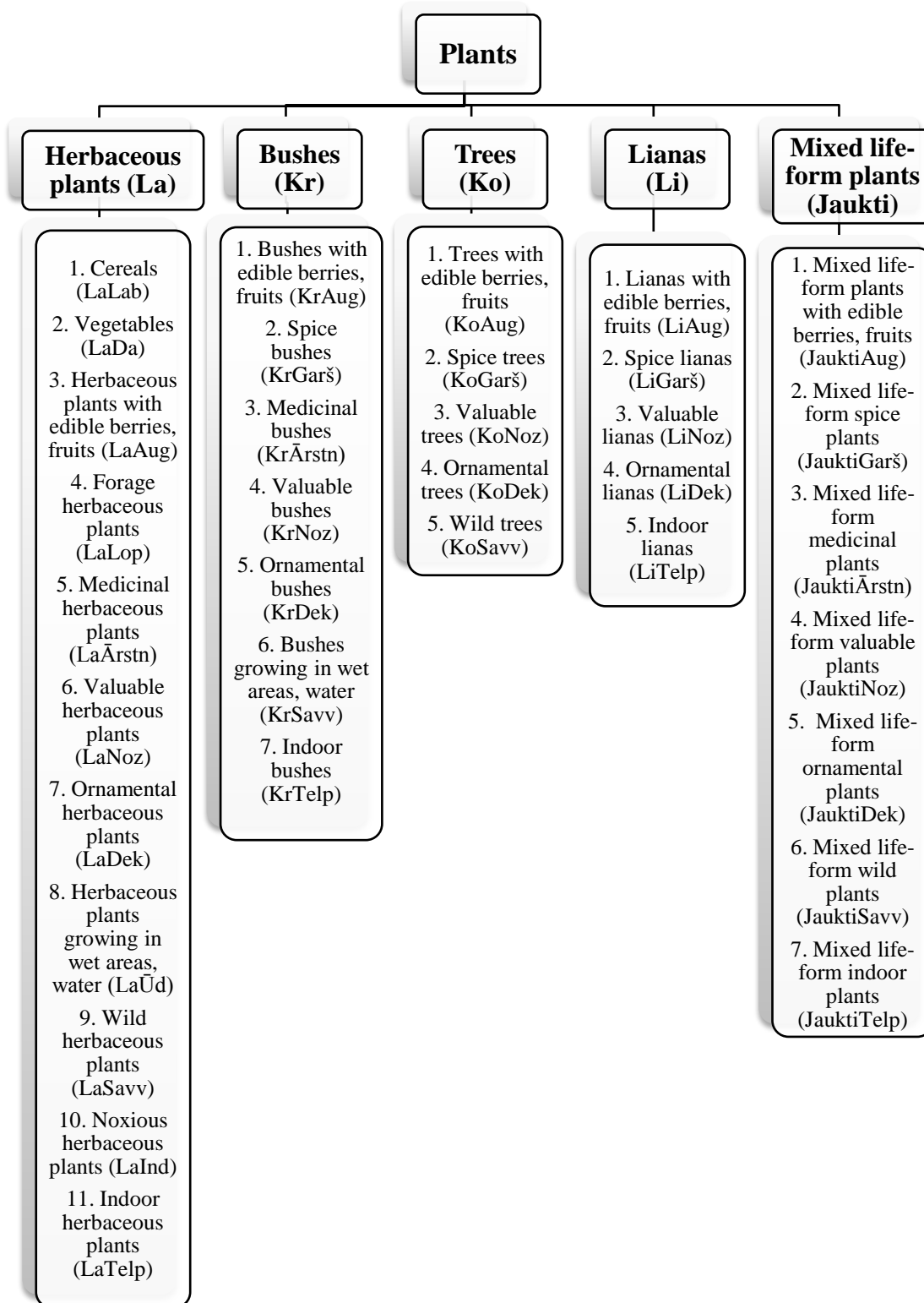
The basic list, in which the plant names in English, Russian, and German languages are included, is an optimum selection of plants, i.e. plant names, and it can be also used in case of dictionary reversion (that is, excluding a variable peripheral part). The variable part of the basic list is mostly formed by the names of specific floral forms and wildlife plants, as well as a large part of ornamental plant names due to the connection with the dynamics of commercial gardening development. The variability of the basic list is influenced also by the aspect of time, since the development of a specific field as well as the content of relevant topics may be different as well.

One of the stages of terminological work is mapping and describing the conceptual term structure of a respective field that is based on onomasiological approach (Bowker 2003, 155). Subchapter 4.3 of the

research shows vertical and horizontal division (see Picture 2) of plant names that simplifies the overview, increases the level of analysis accuracy, as well as provides the comparison of the material in smaller groups.

Picture 2

The horizontal division of plant names into groups according to their life-forms and usage

The basis of vertical division of plant names is taxonomy: division, class, order, family, genus, species. A horizontal division of plant names is necessary for separating definite plant groups according to the criteria defined and for providing selection analysis of plant names in the chosen dictionaries. The horizontal division has been carried out according to the principle “a labelled plant and its life-form”. All the plant names included in the basic list are divided into five groups: herbaceous, bushes, trees, lianas, and mixed life-form plants. The group of herbaceous plants (La) is the most multitudinous and includes 320 plants, that is 63% of the total number of the plants represented in the basic list. In the group of bushes (Kr) there are 54 plants or 11% from the whole list. The group of trees (Ko) includes 72 plants or 14% of the basic list respectfully, but the group of lianas (Li) consists of 15 units or 3% of the plants represented in the basic list. The group of plants of mixed life forms (Jaukti) contains such plants, the family or species of which can be both bushes and trees – these are 43 units or 8% of the plants represented in the basic list.

The second division level shown in Picture 2 is based on the usage of plants: for food, ornamental purposes, as medical plants, forage, spices, indoor plant, plants growing in water, etc. This division is of great importance for evaluating the significance of plants. In all five groups formed according to their life-forms, a group has been separated with such plant names that label plants grown basically indoors – in the list there are 26 of them. The herbaceous plant group includes the most of vegetables, medical plants, ornamental plants, and wild plants. These subgroups are the four largest ones that include 17% to 23% of all the units comprised in the given group.

The next stage is a division according to central–peripheral theory. It is described by a Czech linguist J. Filipec who distinguishes five groups for a central–peripheral division of lexical units: centre, transition period group, periphery, a group of integral margins, as well as an outside system that already has other systems (Filipec 1996, 23–42; see also Filipec 1966, 81–95 and Daneš 1982, 132–173). The basis of central-peripheral division of basic units is an onomasiologic approach, where the lexical meaning of language units is researched “in the direction from realia to the name” (VPSV 2007, 269), connecting a denoted plant with its description and a set of features, reflected in the Latin name, with its Latvian equivalent.

Plant names are divided into only three groups: centre, transition period, and periphery. The name of each plant is evaluated by adding an indicator from 1 to 3 according to which the respective plant names are divided into above-mentioned groups. Although a subjective factor cannot be excluded in central-peripheral division, the following basic principle is

taken into account – which of the plants and their names might be commonly known.

The indicator 1 is obtained and plant names are placed in a central group if they and their names are generally known or daily used as food (for example, *onion*, *dill*, *beetroot*, *cabbage*), as well as broadly-known wild plants used in medicine, fodder procession or otherwise well-known to general public, or even weeds (for instance, *cowslip*, *clower*, *goutweed*). The indicator 2, in its turn, is given to less popular plant names included in the so-called transition group, like *hemp*, *clematis*, *autumn crocus*. Plant names from a transition group have a reference of affiliation to a specific botanical lexis in the dictionary. The indicator 3 is given to the names included in a peripheral group and known to a limited number of people; such plant names must have a reference of affiliation to botanical field. This group mainly includes plant names representing foreign flora, palm trees family, plant names of less familiar origin, for example *sweet potato*, *sandalwood*, *tulip tree*, *wisteria*.

Plant names, which represent 160 plants (referents) or 32% of a total number of plants included in the basic list, are marked with indicator 1. These plant names are classed into the central group. 288 plants (referents) representing plant names have been allocated indicator 2; that is 57% of the total number of plants in the basic list thus forming the largest group. The ones allocated in the periphery, less popular and having indicator 3, are 56 plant names or 11% of the plants selected for the basic list.

Subchapter 4.4 of the Promotional Paper includes the analysis of selecting plant names excerpted from the dictionaries. Since the compiled basic list of plant names contains the names of plant families, genus, and species with their Latin names, then in the excerpted lists of plant names their Latin names are given as well. According to the Latin name that defines features of plant species or genus in the initial description, a table attached in the Appendix 6 shows whether the corresponding plant, respectively a referent (“a specific realia which in the specific meaning is named by a language unit” (VPSV 2007, 321)), is included in the basic list and also represented in the dictionary. Latin plant names, descriptions of the plants and definitions in the comparison to the plant names equivalents are *tertium comparationis*, or metalanguage, which “is a mediator between the source and target language [...]” (VPSV 2007, 402) and which helps in defining the equivalents of English, Russian, and German plant names for the Latvian names. The material excerpted from the dictionaries has been analysed looking at the period of 50 years in each pair of bilingual dictionaries. In Sub-subchapters 4.4.1, 4.4.2, 4.4.3, in order to coordinate the grammatical number, all the plant names are used in singular, including genus, species and other taxonomic categories.

Analysis of Plant Names Selection Included in the English–Latvian Dictionaries (ELDs)

In the ELD 1957 from the whole basic list of plant names there are 63%, but in the ELD 2000 – 72% (9% more). It can be explained by the fact that also the overall number of plant names in the ELD 2000 is bigger. In the group of herbaceous plants there are 320 plants or referents taken, from which in the ELD 1957 59% are present, but in the ELD 2000 – 67%. There is almost the whole group of forage herbaceous plants represented, the group of herbaceous plants of another importance, and such herbaceous plants, the berries or fruits of which are used in food products. The ELD 1957 does not include only one plant from the above-mentioned groups, but the ELD 2000 has all the plants or referents included. Almost in all subgroups of herbaceous plants the number of plants represented in the ELD 2000 is bigger than in the ELD 1957. From 13 spice plants included in the basic list, in the ELD 1957 there are only five, but in the ELD 2000 – ten. This might be connected with the growing popularity of cookery, for instance, in magazines and on TV there are often different spices mentioned, thus their names are included in the dictionaries. None of the ELDs analysed include such spice plant names as *horseradish*⁸ and *Spanish black radish* which could be used when compiling new ELDs.

The vegetable subgroup is not fully represented neither in the ELD 1957, nor in the ELD 2000, that contains the biggest number of plant names. None of the dictionaries include, for instance, *broccoli*, *Brussels sprouts*, *courgette* or *vegetable marrow* and *pattypan squash* or *custard marrow* – widely known and often used as food products (the English *broccoli*, *Brussels sprouts* and *courgette* are included in the COED 1990 and Roget's Thesaurus 1992, 180–181). These English plant names could have been included in the new ELD 2000. Both ELDs also do not include leaf vegetables *Swiss chard* and *garden cress*.

In both ELDs the least represented is the group of indoor, ornamental and wild plants. In the ELD 1957 there are only two outdoor plants or referents included in the basic list, but in the ELD 2000 this group is more numerous, however, it could be larger and include, for instance, *peace lily* and *poinsettia*.

In the subgroup of ornamental plants from 73 herbaceous plants included in the basic list there are 41 represented in the ELD 1957, but in the ELD 2000 – 54. Positively, the list of entries in the ELD 2000 includes some names of the ornamental herbaceous plants that are not present in the ELD 1957. None of the ELDs analysed contain, for instance, *baby's breath*, known as a plant and sold at the places trading cut flowers, thus this plant name can be included in new ELDs. Neither ELD includes wild herbaceous

⁸ English plant names for the dictionary analysis are mostly excerpted from Zander 2008

plants that might be connected with different flora; however, future ELDs could include such English names as *cocksfoot* and *horsetail*.

As to the group of bushes, the basic list includes 54 plants, from which in the ELD 1957 there are 33 names, or 61%, but in the ELD 2000 – 41 (76%). When comparing the material on the bushes according to the usage of plants, it appears that three subgroups – spice bushes, ornamental bushes, and indoor bushes – in the ELD 2000 are represented more widely. However, none of the ELDs include English names of important bushes, the berries of which are used as food products – *chokeberry* (included in the COED 1990) and *sea buckthorn* (included in the COED 1990). Both ELDs do not include the English name *hyssop* that could be taken into account when compiling new ELDs.

In the group of trees the basic list contains 72 plants, resp. referents, from which in the ELD 1957 there are 55 or 76%, but in the ELD – 61 or 85%. There is also a positive tendency observed – the number of plants included in the ELD 2000 is bigger than in the ELD 1957. However, none of the ELDs analysed include such trees as *persimmon*, *douglas fir*, *cork oak* and *blue spruce*. The English names of these trees could be included in the future ELDs.

As to the group of lianas, the basic list includes 15 representatives, from which in ELD 1957 there are 8, or 53%, but in the ELD 2000 – 10, or 67%. None of the ELDs include indoor lianas. In future, the ELDs could be supplemented by, for instance, such names of indoor lianas as *philodendron* and *Swiss cheese plant*. None of the dictionaries include *Chinese gooseberry* or *kiwi fruit*.

In the group of mixed life-form plants the basic list includes 43 plants or referents, some of which are present also in the ELD 1957 – 30 or 70% – and the ELD 2000 – 37 or 86% from the material included in the basic list. The ELD 2000 has more plant names comparing with the ELD 1957, however, none of the ELDs analysed include, for instance, *papaya*, *bigarade* and an indoor plant *dracaena*.

When analysing the material excerpted from the English-Latvian dictionaries in the groups according to the centre–periphery theory, one can see that the central group in the ELD 1957 includes 83%, but in the ELD 2000 – 85%. The transition group in the ELD 1957 is represented by 49%, but the ELD 2000 includes 67% of English names for the representatives of this group. The periphery group in both ELDs is represented as follows: the ELD 1957 has 50%, but the ELD 2000 includes 68% of English names for the representatives of this group.

Tables 3.1.3 and 3.1.4 in the Appendix 3 of this Promotional Paper include the plant names excerpted from both English-Latvian dictionaries, which are not present in the basic list. In the ELD 1957 there are 9 such

names, but in the ELD 2000 – 31. A big part of the names included in the tables refers to herbaceous plants that appear in each of the dictionary only once. There is also one plant name that is included in both ELDs, but the plant denoted is not included in the basic list. This is *myrrh* mentioned in the Bible and met in Latvia only in the University of Latvia Botanical Garden. When dealing with the name of this plant, the historical factor should be taken into account, as usually, when compiling the list of plant names, mostly modern special literature is used, however, the basic list of plant names could be supplemented by this plant name, too. The ELD 2000 includes also such highly-specific English plant names as *loganberry*, *tangelo*, *potato* which according to the centre–periphery division should be included in the periphery group.

To conclude, in the ELD 2000, there is a large part of plant names included in the basic list. That might be explained by the fact that the dictionary comprises more plant names and, possibly, plants are included in the dictionary in a greater proportion than the lexis of other fields. In the process of compiling and selecting plant names one can evaluate another content of actualising contexts not discussed in the introductory part of the dictionary, however, this information about selecting material to be included in the dictionary is of great importance. The ELD 2000 includes a wide list of plant names; however, there are some groups, which could be enhanced (for instance, vegetables and indoor plants).

Analysis of Plant Names Selection Included in the Russian–Latvian Dictionaries (RLDs)

In the RLD 1950 there is 61%, but in the RLD 1997 – 65% from the plants included in the basic list represented. In the subgroup of herbaceous plants, in the RLD 1950, there are 182 plants or 57%, but in the RLD 1997 – 197 plants or 62% of the basic list material. The vegetable subgroup in the RLD 1997 has three more plant names than the RLD 1950, but none of the RLDs include, for instance, *chive* (*лук-скорода*⁹ in Russian), *ramsons* or *wood garlic* (*медвежий лук* in Russian). Both RLDs analysed do not include also *broccoli* (*спаржевая капуста* in Russian, included in the KVV 1978), *Swiss chard* (*листовая свекла* in Russian), as well as *girasol* or *Jerusalem artichoke* (*топинамбур* in Russian). The inclusion of Russian names of these plants should be considered when compiling new RLDs. Both RLDs do not also include spice plants, for instance, *fennel* (*фенхель* in Russian) and *estragon* (*эстрагон* in Russian), and these names of plants could be also included in the future RLDs, as their names can be found, for example, in recipes.

⁹ Russian plant names for the RLD analysis are mostly excerpted from AKANR._e and Term9 1973

In the RLD 1997, there is a tendency to include more medicinal, ornamental, and wild herbaceous plants. There are a few names of indoor and poisonous plants, which in the basic list are represented by 13 and 8 plants respectively, from which the RLDs includes only three indoor plants, resp. referents, i.e. 23% of all indoor plants, and four poisonous plants, i.e. 50% of poisonous plants. In future, the RLDs could also include, for instance, such Russian names as of an indoor plant *clivia* (кливия in Russian) and *umbrella plant* (очередолистная сывь in Russian). Moreover, none of the RLDs include such important names of herbaceous plants as, for instance, *lady's mantle* (манжетка in Russian), *marigold* (календула in Russian), *purple coneflower* (эхинацея in Russian), *marjoram* (душица in Russian), *evening primrose* (ослиник in Russian) and *mullein* (коровяк in Russian), which in this Promotional Paper are included in the medicinal plants subgroup. In the RLD 1997 a part of Russian names for these plants could have been already included, because their names are used in the basic consumer drug information, so there is the need for translation equivalents.

In the subgroup of ornamental herbaceous plants both RLDs do not include *freesia* (фрезия in Russian) and *monk's hood* (аконит in Russian). Also, both RLDs do not include, for instance, such wild herbaceous plants as *goutweed* (сныть in Russian), as well as *bent grass* (полевица in Russian) that might be explained with a culture-specific difference, as bent grass is a known plant for Russians, but the Russian name *полевица* does not have the same functional yield as Latvian *smilga* (*bent grass* in English).

As to the group of bushes, the basic list includes 54 names, from which the RLD 1950 has 35, or 65%, but the RLD 1997 – 38, or 70% of the material. The RLD 1997 includes all bushes from the basic list with edible berries in Russian, but none of the RLDs analysed include *hyssop* (лекарственный иссоп in Russian). In future, both RLDs could be supplemented with such Russian plant names as, for instance, *common laburnum* or *bean tree* (золотой дождь in Russian), *holly grape* or *oregon grape* (магония in Russian), as well as *forsythia* (форсиция in Russian). Both RLDs do not include indoor bushes *Chinese hibiscus* or *China rose* (китайский хибискус or китайская роза in Russian) and *azalea* (in Russian – азалія, included in the KVV 1978).

In the group of trees, the basic list consists of 72 plants. The RLD 1950 and the RLD 1997 include 51 or 71% of the material. The group of trees with edible fruits was not considered by the compilers, as both RLDs do not include Russian names, for instance, for *avocado* (авокадо or персея in Russian) and *nectarine* (нектарин in Russian), however, in the newer edition of the RLDs these name could have been included. Both

RLDs do not include important woody plants, for instance, *ginkgo* (*гинкго* in Russian), *douglas fir* (*лжетсуга* in Russian), *blue spruce* (*колючая ель* in Russian), *Siberian pine* (*сибирская кедровая сосна* in Russian), and the Russian names of these trees can be included in the future editions of RLDs.

From 15 lianas the RLD 1950 includes seven or 47%, but the RLD 1997 – ten or 67%. In the newer RLD, there are more liana names present. Both dictionaries do not include such popular lianas as *clematis* (*ломонос* in Russian), *waxplant* (*мясистая хойя* in Russian), as well as *Swiss cheese plant* (*привлекательная монстера* in Russian), which could be included in the future editions.

Both RLDs represent 32 or 74% from 43 mixed life-form plants selected for the basic list. Both RLDs do not include, for instance, *flowering quince* (*хеномелес* in Russian). It is difficult to explain the absence of the Russian name for a *holly* (in Russian – *остролист* or *надыб*, included in the KVV 1978) in the RLD 1997, as the RLD 1950 includes the name of this mixed life-form plant.

When analysing the material excerpted from the Russian-Latvian dictionaries in the groups according to the centre–periphery theory, one can see that a central group in the RLD 1950 includes 81%, but in the RLD 1997 there are 86% of this material. In this language pair, the newer edition of the RLD 1997 has less non-represented plants from the central group; however, the material that is not included in the dictionaries is different. The transition group in the RLD 1950 is represented by 52%, but in the RLD 1997 – by 57% from the whole group's material. As to the periphery names, both RLDs include 46% of the material. The central group has a prior significance in comparison with periphery, so this material should be included in the dictionaries first.

Tables 3.2.3 and 3.2.4 in the Appendix 3 of this Promotional Paper include the plant names excerpted from both Russian-Latvian dictionaries, which are not present in the basic list. In the RLD 1950 there are ten such words, but in the RLD 1997 – nine. The material included in these tables shows that one part of the plant names is present only in one of the dictionaries analysed. There are also such names that are included in both RLDs, but these plants are not represented in the basic list: *ladybell* (*бубенчик* in Russian), *myrrh* (*мирра* in Russian) as well as *saxaul* (*саксаул* in Russian). The author of the research believes that some of these plant names represent a peripheral group. It means that the dictionaries include plant names from periphery, and lack plant names from the central group.

Analysis of Plant Names Selection Included in the German-Latvian Dictionaries (GLDs)

The GLD 1954 represents 60%, but the GLD 2002 – 59% from the plants included in the basic list. The newer edition has by 1% less plant names than the GLD 1954. It means that in the group of the German-Latvian dictionaries as distinguished from the English-Latvian and the Russian-Latvian dictionaries analysed above, the newer edition does not represent more plant names than the older one in terms of the compiled basic list.

In the group of herbaceous plants the GLDs include 56% (GLD 1954) and 58% (GLD 2002). The compiled basic list contains 67 vegetables, and both dictionaries include German names of those 46 plants, resp. referents. In the vegetable subgroup none of the GLDs analysed have *courgette* or *vegetable marrow* (*Gemüse Kürbis*¹⁰ in German), *pattypan squash* or *custard marrow* (*Patisson* in German), *parsnip* (*Pastinak* in German), *girasole* or *Jerusalem artichoke* (*Erdbirne* or *Topinambur* in German), *broccoli* (*Brokkoli* in German), as well as *Savoy cabbage* (*Welschkohl* or *Wirsing* in German) – well-known vegetables used on a daily basis.

Most poorly represented part of the vegetable group is spice plants. The basic list of plant names includes 13 spice plants, from which the GLD 1954 has five, but GLD 2002 – only four. None of the GLDs analysed herein do not include such spice plants as *estragon* or *tarragon* (*Estragon* in German), *basil* (*Basilikum* in German), *anise* (in German – *Anis*, included in Dornseiff 2004, 15–16), *cardamom* (in German – *Kardamom*, included in Dornseiff 2004, 15–16), as well as *coriander* (in German – *Koriander*, included in Dornseiff 2004, 15–16). The GLD 2002 also does not include *fennel* (in German – *Fenchel*, included in the IVKV 2004 and Welle 1994), *globe artichoke* (*Artischocke* in German), as well as the name of commonly-used *dill* (*Dill* in German), which according to the centre-periphery theory should be included in the central group and must appear in a medium-sized dictionary. The analysis shows that the subgroup of spice plants in both GLDs was not thoroughly studied and supplemented. The GLD 2002 does not include *banana* (*Banane* in German), as, probably, the compiler decided that the translation of this word does not involve any difficulties.

The herbaceous plants not included in any of the GLDs should be analysed separately. Both dictionaries do not include a German plant name for *cloudberry* (*Moltebeere* in German), which is an important plant with edible berries. The GLDs also ignore medicinal herbaceous plants *lady's mantle* (*Frauenmantel* in German), *purple coneflower* (*Igelkopf* in

¹⁰ German plant names for the GLD analysis are mostly excerpted from BW 2000 and Zander 2008

German), *meadowsweet* (*Mädesüß* in German), *Saint-John's-wort* (*Johanniskraut* in German) and *evening primrose* (*Nachtkerze* in German). As to the wild herbaceous plants, both GLDs do not include, for instance, *goutweed* (*Giersch* in German) and *chervil* (*Kerbel* in German), although these plant names are one of the most popular in the German language (Dornseiff 2004, 15–16). The list of German plant names was published only in 2004, so the compiler of the GLD 2002 could not use it, but the above-mentioned plants are widely known, and their names have been used for a rather long time.

The least represented groups are ornamental and wild herbaceous plants. The names of ornamental plants to be included in both GLDs, most probably, were selected on a casual basis, as some of the ornamental plants are present only in one of the dictionaries, for example, the German equivalent of *dahlia* (*Dahlie* in German) is present in the GLD 1954, but is not included in the GLD 2002, or, for instance, *coneflower* is not present in the GLD 1954, however, the name of this plant – *Sonnenhut* in German – appears in the GLD 2002. What is important, both names are included in the list of most popular German plant names (Dornseiff 2004, 15–16). None of the GLDs have such ornamental herbaceous plants as *begonia* (in German – *Begonie* or *Schiefblatt*, included in the IVKV 2004), *cineraria* (*Zinerarie* in German), *sweet pea* (*duftende Platterbse* in German), *freesia* (*Freesia* in German) and *baby's breath* (in German – *Gipskraut* or *Schleierkraut*, included in Dornseiff 2004, 15–16). The same as in the English-Latvian and the Russian-Latvian dictionaries analysed above, less represented is the group of indoor herbaceous plants.

As to the group of bushes, the basic list includes 54 plants, from which the GLD 1954 has 35 or 65%, but the GLD 2002 – 32 or 59% of the material. Both GLDs do not have a full representation of bushes with edible berries and fruits, as they do not include German names for *serviceberry* (*Felsenbirne* in German), as well as *chokeberry* (*Apfelbeere* in German). Both GLDs also do not include *caper* (*Kapernstrauch* in German) and *hyssop* (in German – *gewöhnlicher Ysop*, included in the IVKV 2004).

There is also a small number of words in the subgroup of ornamental plants: GLD 1954 has ten of them, but GLD 2002 includes only seven from all the ornamental bushes included in the basic list. It is difficult to explain non-inclusion of German names for *dewberry* or *bramble* (in German – *Brombeere*, included in Welle 1994), *bearberry* (in German – *echte Bärentraube*, included in Welle 1994), as well as *southernwood* or *lad's-love* (*Eberraute* in German) in the GLD 2000, as in the GLD 1950 these plants are present. Probably, another special lexis material was considered to be more important.

In the group of trees the basic list contains 72 entries, from which the GLD 1954 includes 44 or 61%, but the GLD 2002 – 50 or 69%. In the group of trees, the GLD 2002 has slightly more plant names, or referents in comparison with the GLD 1954. However, both GLDs do not include trees, the fruits of which are used as food products, for instance, *avocado* (*Avocado* in German), *grapefruit* (*Grapefruit* in German), *persimmon* (*Lotuspflaume* in German), *pomelo* (in German – *Pampelmuse*, included in the IVKV 2004), *lime* (*Römische Limette* in German). If at the times of compiling the GLD 1954 these plants were not so popular, then when compiling the GLD 2002 the inclusion of German names of these plants could have been considered. Both GLDs do not include *douglas fir* (*Douglasie* in German) and *blue spruce* (*Blaufichte* in German), so future GLDs should include these names, as they are present in the list of most used plant names in German (Dornseiff 2004, 15–16).

There are 15 lianas in the basic list, from which each GLD includes eight, or 53%. None of the GLDs analysed includes *Chinese gooseberry* or *kiwi fruit* (*Chinesische Stachelbeere* or *Kiwipflanze* in German) and *passionflower* (*Passionsblume* in German). These plants might not be actual when compiling the older GLD, but inclusion of their German names into the newer dictionary could have been considered.

There are 43 mixed life-form plants, whose names are included in the plant names list. The GLD 1954 includes 33, or 77%, which is the greatest number of represented plant names in GLDs, but the GLD 2002 – 20, or 47% from this group's material. In the GLDs, there are less represented nine plants selected for the basic list, the fruits of which are edible (the GLD 1954 includes five names, but the GLD 2002 – only two). None of GLDs include *flowering quince* (*Scheinquitte* in German). The GLD 2002 could consider the inclusion of *cornel* (in German – *Hartriegel*, included in Welle 1994), as well as *date-palm* (in German – *Dattelpalme*, included in the IVKV 2004) and *blackthorn* (in German – *gewöhnliche Schlehe*, included in the IVKV 2004). The material selected in the group of mixed life-form plants shows that the selection was not conducted systematically, as the GLD 1954 includes *cypress* (*Zypresse* in German) and *holly* (*Stechpalme* in German), but the GLD 2002 does not include the German names of these plants, however, both are included in the list of most commonly used plant names in German (Dornseiff 2004, 15–16).

When analysing the material in the groups according to the centre–periphery theory, one can see that the central group in the GLD 1954 includes 86% of German names from the material, but the GLD 2002 – 89%, however, the words not included in both dictionaries are different. The transition group in the GLD 1954 is represented by 49%, but in GLD 2002 – by 48% from the whole group's material. The periphery group

is represented in the GLD 1954 by including 38%, but GLD 2002 – by 30% of the group’s material. The central group should be definitely more multitudinous, and it is not advisable to omit plant names included in the central group in favour of the periphery group, explaining this decision with the presumption that a plant name from the central group might be known to the dictionary users. Dictionaries are used also by, for instance, students or people without any background knowledge, so the central group is very important.

Tables 3.3.3 and 3.3.4 in the Appendix 3 of the Promotional Paper include plant names excerpted from both German-Latvian dictionaries, which are not represented in the basic list. The GLD 1954 includes four such names, but the GLD 2002 – ten. Obviously, the compilers had their own reasons why to include them in the dictionaries, as plant names put in the above mentioned tables are not included in the list of most commonly used plant names in German (Dornseiff 2004, 15–16).

The Results and Conclusions

Table 2 shows data in percentage on how much of the material included in the basic list is represented in each of the dictionaries analysed.

Table 2

The average number of plants in percentage represented in the analysed dictionaries in comparison with the basic list of plant names

Dictionary	Represented plants (%) in comparison with the basic list of plant names
ELD 1957	63%
ELD 2000	72%
RLD 1950	61%
RLD 1997	65%
GLD 1954	60%
GLD 2002	59%

The largest amount of plants, resp. referents is represented in the ELD 2000 (72%), in its turn, the least compliance to the basic list has been established in the GLD 2002 (59%). The best compliance by percentage has been shown by two more modern bilingual dictionaries – the ELDs and the RLDs, the opposite tendency is seen in the GLDs. Statistical data about the groups of horizontal division in all six dictionaries analysed is shown in Table 3.

Table 3

The compliance of plant groups in bilingual dictionaries to the basic list of plant names in percentage

Dictionary	Herbaceous plants (La)	Bushes (Kr)	Trees (Ko)	Lianas (Li)	Mixed (Jaukti)
ELD 1957	59%	61%	76%	53%	70%
ELD 2000	68%	76%	85%	67%	86%
RLD 1950	57%	65%	71%	47%	74%
RLD 1997	62%	70%	71%	67%	74%
GLD 1954	56%	65%	61%	53%	77%
GLD 2002	58%	59%	69%	53%	47%

In the subgroup of herbaceous plants, trees and lianas, the number of plants resp. referents in the newer editions has stayed either the same or has increased. The percentage data on bushes and mixed life-form groups shows that in the GLD 2002 the represented number of plants is considerably smaller. The ELD 2000 represents the biggest number of horizontal group plants, resp. referents, since the dictionary includes the largest number of plant names compared to other dictionaries. One may conclude that the complex of plant names included in each dictionary separately differs, and the content of the dictionaries of a similar volume may differ considerably as well.

Hereby the biggest herbaceous plant subgroups are viewed according to the usage of plants denoted in each dictionary: the subgroup of ornamental (LaDek), mainly growing in wildlife (LaSavv), vegetables (LaDa), and mainly medicinal herbaceous plants (LaĀrstn) – see Table 4. The basic list represents 73 ornamental herbaceous plants, 67 vegetables, 58 wild plants, and 55 medicinal herbaceous plants. Table 4 shows that the smallest number of represented plants, resp. referents is in the wild herbaceous plant group that is explainable by differences in flora. Although the number of vegetables represented in the newest dictionaries analysed, in comparison with the older dictionaries in a corresponding language pair, has not changed (GLDs) or has increased (ELDs and RLDs), it should be suggested to include more of this group's plant names in English, Russian, and German. The importance of ornamental herbaceous group should be emphasized, for they represent the range offered in commercial gardening that is rapidly taking over the market, therefore it is important to provide Latvian translation for these plant names. Also the group of wild plants and medicinal herbaceous plants is important, since the names of such plants are found in translation practice, for example in the descriptions of cereal grains for livestock.

Table 4

The compliance of largest herbaceous subgroups of the analysed dictionaries with the basic list of plant names in percentage

Division of herbaceous plants into subgroups	ELD 1957	ELD 2000	RLD 1950	RLD 1997	GLD 1954	GLD 2002
LaDek	56%	74%	49%	62%	55%	53%
LaDa	66%	70%	66%	70%	69%	69%
LaSavv	43%	52%	40%	48%	41%	53%
LaĀrstn	56%	65%	65%	55%	51%	53%

It can be concluded that all the dictionaries analysed within the given Promotional Paper contain a few names of indoor plants. That might be explained by inconsistency in selecting plant names since the usage of those plants in connection with their names has not been evaluated. Another horizontal division groups also have not been fully represented. Once again, it is connected with inconsistent selection of plant names, differences in flora, usage of different lexicographic sources, as well as subjectivity in selection of plant names. Such groups that include plants, or their fruits, seeds, berries used for food or other definite purposes, are of great importance.

One of the fields for future researches is a study of synonymous English, Russian, German, and Latvian plant names (see Table 5).

Table 5

The synonymous English, Russian, and German plant names against the total amount of plant names included in the analysed dictionaries

Dictionary	The total number of plant names in the dictionary	The number of synonymic plant names (as well as identic names mentioned in the dictionary for several times) in relation to the whole number of plant names in the dictionary
ELD 1957	453	203 or 45%
ELD 2000	579	259 or 45%
RLD 1950	398	110 or 28%
RLD 1997	429	105 or 24%
GLD 1954	436	187 or 43%
GLD 2002	408	123 or 30%

The smallest number of synonymous Russian plant names, that makes 24% of all plant names in the source language, is in the RLD 1997. On the contrary, the largest number of synonymous plant names in source languages (English and German correspondingly) are in both ELDs – 45%

and in the GLD 1954 – 43% from the total number of plant names. The broad synonymy of plant names is explained by their popularity in English, Russian, and German, since these languages are in the Top 10 list of most widespread languages according to the data from a statistics portal (see Statista.e), where the leading position is taken by the English language. Therefore, the same plants are defined with different names in different places, having different background, and these names are subsequently included in the dictionaries. The further research should be carried out in the vertical division levels in comparison with the material included in the basic list: the dictionaries contain the names of plant species if a corresponding plant genus is represented in the basic list.

The material under investigation shows that not always the division according to central-periphery theory carried out in the Promotional Paper is taken into account. In the central-periphery division, an aspect of time should be considered, therefore, it allows concluding that many plant names included in the centre of the basic list could not be classed in a central division in the dictionaries issued around 1950s; the analysis of group material according to the theory of central-periphery division allows concluding that the principles of such selection were followed only partly.

As to the horizontal division, one should pay special attention to the plants in English, Russian, German, and Latvian that are not included in any of the analysed dictionaries. There are 43 such plant names in total, representing 11 plant groups according to their way of usage. Table 3.4.2 in the Appendix 3 of the Promotional Paper comprises the equivalents of these plant names in English, Russian, and German, in brackets indicating the frequency of their usage in the *Google* browser. The data taken from this search engine is one of the ways that helps lexicographers in making a decision when choosing a corresponding plant name for the dictionary compilation. However, the frequency of such data appearance should not be the main trust point since the search words may indicate other objects, not only plants.

The culture-specific aspects of different countries should also be considered when dealing with plant names, since the plant itself might be well-known in the corresponding culture, but its name is not widely used. The subject of the following research is an investigation of previously mentioned plant names in English, Russian, and German considering the specifics of each culture. Herein the plant groups are basically described as the optimum plant representations in the dictionary by analysing them without a direct link to the language.

Non-inclusion of plant names in the dictionary is connected with methodological, cultural, linguistic aspects, and the reasons for not including are as follows:

- 1) the dictionary compilers deliberately have not created an optimum plant names list (have not studied potentially selectable units) and the complex of plant names has not been verified separately from other entry words (no verification of the thematically connected word set has been carried out and no verification of the common meaning of the plants, their usage (i.e. only quite a few names of vegetables, indoor plants, and herbs are included));
- 2) no updating contexts are used in the selection;
- 3) a large number of synonymic meanings of one plant name does not allow including more different names for the plant genus or species;
- 4) there are different floras in English, Russian, and German-speaking countries, for example, in the group of wild plants;
- 5) another special lexis material has outrivalled some plant names in the dictionary;
- 6) a plant name in each language differs morphologically (i.e. it may be formed as a collocation of two words or a compound and its correspondence to the target language is a separate translation of the parts), and the compilers did not consider that translation could create any problems;
- 7) a plant name is considered to be internationalism and due to its identical form does not create problems in translation;
- 8) the subjective opinion of compilers in plant names selection;
- 9) a time factor, since in different historical periods of dictionary compilation there is a varied development of the field that influences the context (i.e. the differences in the ornamental plant groups in older and newer editions);
- 10) inconstancy in the system of plants in botanic field (for instance, often the names of subspecies and varieties of plants are not included in the medium-sized dictionaries);
- 11) other aspects: diverse language contacts (i.e. a change of dominant contact language), linguistic and cultural traditions.

The material about plant names described in the Appendix 3, Tables 3.1.3, 3.1.4, 3.2.3, 3.2.4, 3.3.3 and 3.3.4, shows that the analysed dictionaries have 4–10 plant names which are not included in the basic list. In the ELD 2000, there are 31 such entries, as the mentioned dictionary contains the largest number of plant names compared to the rest of the dictionaries analysed. A plant that is not included in the basic list, but the corresponding equivalents of which in English and Russian appear in four of the analysed dictionaries (both the ELDs and the RLDs), is *myrrh* (Latin *Commiphora*). The basic list should be supplemented by this plant name.

The plant *Russian dandelion* (Latin *Taraxacum kok-saghyz*) is found in three dictionaries: the ELD 1957, the RLD 1997 and the GLD 1954, but it is also not included in the basic list. Russian dandelions were broadly cultivated after the Second World War, a rubber was made out of the roots, however, the importance of this plant and, subsequently, its name disappeared from the dictionaries issued around 2000. The rest of the plant names listed in the tables of the Appendix 3 are found in one or two of all six dictionaries selected and analysed for the purposes of the given research.

The analysed material shows that the lists of plant names excerpted from the chosen dictionaries may be compared to the plant names of the basic list and examined through horizontal division, as well as in accordance with the centre-periphery theory. Thus it is much easier to supplement the lists of plant names in small groups in comparison with the material grouped in alphabetical order. The possibilities to include one specific lexical item, like plant names, in a medium-sized dictionary are restricted, and selection carried out more or less successfully plays a great role, although it should be done systematically.

Subchapter 4.5 of the Promotional Paper deals with choosing corresponding Latvian equivalents of English, Russian, and German plant names in the English-Latvian, Russian-Latvian, and German-Latvian dictionaries. For this purpose two tables have been drawn up (each containing ten freely chosen generally known and ten less known plant names) and attached in the Appendix 4 of the Promotional Paper. Latvian equivalents of English, Russian, and German plant names have been analysed in this subchapter. Plant names in Latvian have been assessed by comparing Latvian equivalents in the older and modern dictionaries chosen for the research. The material received on generally-known plant names confirms that each dictionary reflects plant names differently. In newer dictionaries, there is a tendency to skip a reference about the word usage area when giving generally-known plant names. Additional references, characterizing or specifying the plant name in a foreign language, are provided in both Russian-Latvian and English-Latvian dictionaries. The material on less known plant names also indicates the absence of definite guidelines followed by the dictionary compilers in adding references to the usage area – botany. For some English, Russian, and German plant names the dictionary compilers offer two or more parallel Latvian equivalents that show the broad plant name synonymy in Latvian. In separate cases, an additional reference is needed when there are two Latvian equivalents given. Several previously analysed examples allow concluding that plant name complexes in the dictionaries have not been edited separately from the rest of lexical material included in the dictionary, since even within the

frame of a dictionary one can witness inconsequent reflection of Latvian equivalents.

One of the lexicographer's tasks is to record and reflect language changes, and Subchapter 4.6 of the research gives an overview of changes in Latvian plant names as to their word-formation. A tendency can be followed in all the dictionaries to combine collocations (in old dictionaries) into compounds (in modern dictionaries). Subchapter 4.7 provides a review of orthographic changes in Latvian plant names related to the decision of the Council of Ministers of Latvian SSR dated December 26, 1957 (see LPSR MP Lēmums Nr. 602 1957) about a partial change of Latvian orthography rules. The excerpted language material shows that all bilingual dictionaries replaced short vowels (old dictionaries) with long vowels (modern ones).

Final Remarks

The research shows the lexicographers' experience in selecting special lexis for general dictionaries, which is one of the most difficult tasks in lexicography. Since there are quite a few such researches, the theoretical meaning of the given Promotional Paper is important for the Latvian language as well as for the lexicography of other languages. For the research the plant names were selected as they form the most complicated part of special lexis which is also regionally-specific. In order to study the practice of selecting special lexis in 50 years' period, six bilingual dictionaries – the English-Latvian, Russian-Latvian, and German-Latvian – have been analysed.

The research of theoretical materials proves the importance of supplementing the entry word list classified in alphabetical order with thematic (semantic) field units. In the process of dictionary compilation a lexicographer should build up a list of specific lexical units, where investigation of active contexts is compulsory: the developed lists must be updated and compared with the novelties from special literature, dictionaries, and periodicals. A lexicographer must consult field experts as well. A dictionary compiler needs to use several lists of thematically related lexical units to supplement the general lexis of the dictionary.

When analysing the dictionaries chosen for the research, it has been concluded that no tradition was formed to give references in the introduction about word selection, although such information would be highly important not only for the users, but also for further metalexicographic researches.

Chapter 3 of the Promotional Paper summarizes the aspects a lexicographer should take into account when working on the selection of plant names to be included in the dictionary. It has been concluded that disregarding previously mentioned aspects related to plant names, a dictionary user is not always capable to find a correct solution in the target language.

The total amount of plant names included in six selected dictionaries has been estimated: 0.95–1.29% of the total number of entry words in the dictionaries. The Paper describes the process of forming an optimum basic list of plants, i.e. plant names that was developed for a medium-sized general dictionary in cooperation with a scientist in the field of botany and a teacher of botany. The basic list is a selection of plant names without any link to a specific language. Latvian and Latin plant names in the basic list should be viewed as identifiers of botanical terms. The lists of plant names excerpted from the dictionaries have been compared with the basic list of plant names according to Latin plant names. This method allows carrying out a selection analysis in the dictionaries with Latvian as the target

language. The basic list of plant names has been created on the so-called encyclopaedic basis using a method of combined list compilation: excerption of plant names from encyclopaedias, special literature, dictionaries, periodicals, and text books; translation of plant names from the lists into English, Russian, and German – the source languages of six dictionaries analysed; decision-making about inclusion of plant names in the basic list with suggestions of the field expert and the teacher of botany. Formation of a basic list is a labour-intensive process; however, this work simplifies the development and supplementation of the next dictionary edition. Mostly the material included in the basic list of plant names is common for all the dictionaries analysed, but there is a so-called specific plant name complex that is characteristic to a culture or flora of each language. Differences in flora form a changeable part of the basic list, mainly consisting of wild plants and, partly, ornamental plants.

The material comprised in the basic list of plant names is grouped into vertical division (according to taxonomical categories of plants), horizontal division (according to the life form of the plants: herbaceous plants, bushes, trees, lianas and mixed life-forms), as well as division according to the centre-periphery theory (centre, transition period, and periphery). A lexicographer should take into account all the mentioned divisions, especially when supplementing and updating the existing basic list.

From the six chosen dictionaries, the material of excerpted plant names has been analysed by comparing it to the basic list. Findings of the analytical part indicate that dictionaries of a similar volume may differ contentwisely, and the comprised plant name complex is not identical due to flora differences in places where all the source languages used in the mentioned bilingual dictionaries are spoken, including the lexicographic rewriting traditions by using different lexicographic sources from the given research, non-systematic approach of dictionary compilers and subjective view of lexicographers about the selection of plant names. The ELDs and RLDs show a tendency to include in the modern dictionary editions more plant names that are represented in the basic list, although the GLDs do not have the same tendency.

The excerpted material analysed shows that in the process of compiling the dictionaries, when working with the plant names list, handling it separately from the rest of entries, the field experts were not always consulted. This conclusion is justified by the results of the analysis that show one and the same plant within one dictionary reflected in different ways. There is no united and consequent system reflecting how dictionary compilers have added a reference to the selected plant names about their use in botany.

The analytical part of the research shows that the plant names complexes in all dictionaries are different, which in separate cases does not allow following the changes in Latvian plant names within a definite period of time. There is a tendency to combine Latvian equivalents into compounds in the new dictionaries, whereas in the old ones Latvian equivalents consist of two-word collocations. Latvian plant names in all bilingual dictionaries carry changes in orthography due to the Decision of the Council of Ministers of Latvian SSR dated December 26, 1957 about partial change of Latvian orthography rules.

Although the criteria for selecting words to be included in the dictionary are not simple, as well as they are rather dependant on the subjective view of dictionary compilers, the author of the given research considers more attention should be paid to the principles and criteria of entry word selection. Considering the *de facto* state of analysed dictionaries, the author is concerned that printed bilingual dictionaries might have more serious rivals – electronic dictionaries of the same form, the supplementation of which with updated plant names can be done faster. The complicity of the basic question of the given research is confirmed by theoretically methodological material covered in it. One Promotional Paper cannot solve all the questions, and this research should be a step towards further investigations and solutions.

Theses

The results of the study allow suggesting the following theses:

- 1. The question about selecting special lexis is not studied enough and remains to be one of the main problems in lexicography.** The Promotional Paper studies and promotes the theoretical meaning of selecting special lexis which has a direct link to a lexicographical practice and future dictionary compilation. The plant names analysis in the Promotional Paper should be considered as a sample illustration of selecting special lexis, and might serve as a methodological tool for choosing other large group of special lexis.
- 2. Inclusion of one part of special lexis – plant names – in a medium-sized dictionary is restricted; therefore a successful selection must be based on scientifically justified principles used in the compilation of the basic list of plant names.** Together with field experts, an optimum basic list of plants, i.e. plant names has been developed for the medium-sized English-Latvian, Russian-Latvian, German-Latvian dictionaries, which must be understood as a representation of the selection of a plant names' complex. The majority of the plant names included in the basic list are common for all the dictionaries, however some parts are specific due to differences in culture and flora of the respective language. These differences form a so-called variable part of the basic list to be taken into account while working with the language material. The developed basic list is vital for verification of plant names and their further lexicographical processing. Plant names included in the basic list are grouped vertically (according to the taxonomical categories), horizontally (according to life forms), as well as in terms of the centre-periphery theory. All the groups are important and should be taken into account by dictionary compilers.
- 3. It is not traditional to provide information about principles and proportions of specific or general lexis selection in the introductory parts of the dictionaries.** The analysis of the introductory parts of the dictionaries described in the Promotional Paper confirms that. It is quite common to include rather vague information about selection of general and special lexis in the introductions. This is not a deliberate approach, therefore a detailed investigation of the content is compulsory, since the information provided in introductory parts is essential not only for dictionary users in order to evaluate the convenience of the dictionary in translation, but also for further lexicographical researches and dictionary compilers who use the existing dictionaries for developing new ones. As the question about specific lexis selection is a problematic one, the lexicographers' decision not to elaborate it in the dictionaries is understandable.

4. **Analytical data about plant names selection show that the dictionary compilers' principles are not systematic.** Unfortunately, the involvement of field experts into selection and processing of specific lexis, or consultations with field representatives have not been considered to be important enough, as proves the material excerpted from the dictionaries described within the given Promotional Paper.
5. **The analysis of Latvian equivalents of English, Russian, and German plant names shows that there are no definite guidelines followed by dictionary compilers in their choice made when selecting Latvian equivalents.** Also, within the framework of a single dictionary an inconsequent reflection of Latvian equivalents has been observed, as well as the choice of Latvian equivalents has not been justified by special literature.
6. The research indicates one more problem – synonymic plant names in the Latvian, English, Russian, and German languages. Dictionary compilers should decide which of the Latvian synonyms should come first to give the plant name equivalent of the source language. Sometimes the decision should be made in each case individually providing additional references in order to help a dictionary user to make the correct choice. **In perspective, synonymic plant names should be studied in Latvian, English, Russian, and German languages individually. The percentage-based division of special lexis of other fields in medium-sized dictionaries has also not been studied yet, and that should be done in future for a more balanced compilation of dictionaries.** Keeping feedback with dictionary compilers is important for future lexicographical researches in order to improve the use of the basic list developed within the Paper, as well as to better verify plant names' complexes and supplement dictionaries.

Approbation of the Promotional Paper

The Promotional Paper has been approbated in 12 reports at the international and state-level conferences in Latvia and abroad.

The results of the research are given in 10 articles published in different reviewed scientific editions and in one collection of summaries and annotations.

Promocijas darba kopsavilkumā citētie avoti un literatūra / List of Sources and Literature Cited in the Summary of the Promotional Paper

Avoti / Sources

AKANR_e – Alfabētisks krievisko augu nosaukumu rādītājs. *Энциклопедия комнатных и садовых растений* [tiešsaiste]. [skatīts 2015. g. 3. febr.]. Pieejams: <http://www.greeninfo.ru/alphabet.html>

ALV 1957 – *Angļu-latviešu vārdnīca*. Sast. Z. Belzēja, J. Curiks, J. Grīnblats u.c.; red. M. Stradiņa. Rīga : Latvijas Valsts izdevniecība, 1957.

ALV 2000 – *Angļu-latviešu vārdnīca*. Sast. Z. Belzēja, I. Birzvalka, I. Jurka u.c.; red. I. Birzvalka. Rīga : Jāņa sēta, 2000.

Blūma-Kauliņa, Grava, Zītara 2011 – Blūma-Kauliņa, M., Grava, O., Zītara, L. *Augu maģija : koki un puķes cilvēka draugi, sargi, palīgi*, 4 (193), 2011. AS „Lauku Avīze” tematiskā avīze. Rīga : Lauku Avīze, 2011.

COED 1990 – *The Concise Oxford Dictionary of Current English*. 8. ed. Ed. by R. E. Allen. Oxford : Clarendon Press, 1990.

Dornseiff 2004 – Dornseiff, F. *Der deutsche Wortschatz nach Sachgruppen*. 8. völlig neu bearb. Aufl. von Uwe Quasthoff. Berlin; New York : de Gruyter, 2004.

IVKV 2004 – *Иллюстрированный словарь немецкого и русского языка с указателями*. Москва : Живой язык, 2004.

Karulis 2001 – Karulis, K. *Latviešu etimoloģijas vārdnīca*. Rīga : Avots, 2001.

Kavals 1860 – Kavall, H. *Dieva radījumi pasaulē*. Jelgava : G. A. Reyhers, 1860.

KLV 1950 – *Krievu-latviešu vārdnīca*. Pēc Ed. Ozoliņa, E. Ozoliņas manuskripta, ko papildinājuši A. Feldhūns, A. Gūtmanis, I. Melbārde u.c. Rīga : Latvijas Valsts izdevniecība, 1950.

KLV 1997 – *Krievu-latviešu vārdnīca*. Sast. A. Darbiņa, A. Gūtmanis, O. Loginova u. c. Rīga : Avots, 1997.

KVV 1978 – *Словарь русского языка*. С. И. Ожегов. Москва : Русский язык, 1978.

Langenfelds, Ozoliņa, Ābele 1973 – Langenfelds, V., Ozoliņa, E., Ābele, G. *Augstāko augu sistematika*. Rīga : Zvaigzne, 1973.

LD6 1998 – *Latvijas daba*. 6. sēj. Atb. red. G. Kavacs. Rīga : Preses nams, 1998.

LGDR 2001 – *Langenscheidts Grosswörterbuch : Deutsch-Russisch*. 1. Bd. A-K. H. H. Bielfeld, R. Lötsch (Hrsg.). Berlin : Langenscheidt, 2001.

LVAN 2003 – Ēdelmane, I., Ozola, Ā. *Latviešu valodas augu nosaukumi*. Rīga : Augsbugas Institūts, 2003.

Neilande 2008 – Neilande, A. (sast.). *Apstādījumu veidotāju ceļvedis Latvijas stādaudzētavu sortimentā 2008–2010*. Izd. Omorika, Stādu audzētāju biedrība. Talsi : Talsu tipogrāfija, 2008.

Nereta 2007 – Nereta, I. *Dārza krāšņā rota*. 4 (162). AS „Lauku Avīze” tematiskā avīze. Rīga : Lauku Avīze, 2007.

Nereta 2013 – Nereta, I. *Mīlākās dārza puķes*. 8 (222). AS „Lauku Avīze” tematiskā avīze. Rīga : Lauku Avīze, 2013.

Priedītis 2009 – Priedītis, N. *Augu ģeogrāfija un daudzveidība*. Rīga : Zvaigzne ABC, 2009.

Purne 2012 – Purne, Z. *Puķes istabā*. 2 (204). AS „Lauku Avīze” tematiskā avīze. Rīga : Lauku Avīze, 2012.

Roget's Thesaurus 1992 – *Roget's Thesaurus of English Words and Phrases*. Ed. by B. Kirpatrick. London; New York; Sydney a. o. : Longman, 1992.

Rožkalne 2003 – Rožkalne, R. *Augļi veselībai*. 6 (84). AS „Lauku Avīze” tematiskā avīze. Rīga : Lauku Avīze, 2003.

Rukšāns 2011 – Rukšāns, J. *Pirmās pavasara puķes*. 1 (189). AS „Lauku Avīze” tematiskā avīze. Rīga : Lauku Avīze, 2011.

Strautiņa 2005. Strautiņa, S. *Dārza ogas*, 7 (111), 2005. AS „Lauku Avīze” tematiskā avīze. Rīga : Lauku Avīze, 2005.

Term9 1973 – *Agronomijas terminu vārdnīca*. Sast. aut. kol. K. Bamberga vad. Rīga : Zinātne, 1973.

TNR 1998 – Dzīvās dabas taksonu latvisko nosaukumu rādītājs. *Latvijas daba*. 6. sēj. Atb. red. G. Kavacs. Rīga : Preses nams, 1998, 187.–245. lpp.

VLV 1954 – *Vācu-latviešu vārdnīca*. Sast. K. Granta, E. Pampe. Rīga : Latvijas Valsts izdevniecība, 1954.

VLV 2002 – *Vācu-latviešu vārdnīca*. Sast. L. Vjaterē. Rīga : Avots, 2002.

Welle 1994 – Welle, E. F. *Kleines Repetitorium der Botanik*. 10. Aufl. Koeln : [o. v.], 1994.

Zander 2008 – Zander. *Handwörterbuch der Pflanzennamen*. W. Erhardt, E. Götz, N. Bödeker u. a. 18. Aufl. Stuttgart : Eugen Ulmer, 2008.

Zītara 2012 – Zītara, L. *Ķirbjaugi*: 8 (210). AS „Lauku Avīze” tematiskā avīze. Rīga : Lauku Avīze, 2012.

Literatūra / Literature

Andronovs 2002 – Andronovs, A. Latviešu-krievu vārdnīca. *Linguistica Lettica*. 10. Rīga : LU Latviešu valodas institūts, 2002, 205.–210. lpp.

Atkins, Rundell 2008 – Atkins, B.T.S., Rundell, M. *The Oxford Guide to Practical Lexicography*. Oxford : Oxford University Press, 2008.

Baldunčiks 1982 – Baldunčiks, J. Anglicismi angļu-latviešu vārdnīcās. *Latviešu valodas kultūras jautājumi*. 17. laid. Sast. S. Lagzdiņa. Rīga : Avots, 1982, 96.–100. lpp.

Baldunčiks 2012 – Baldunčiks, J. Pārskats par nozīmīgākajām vienvalodas vārdnīcām: skaidrojošās vārdnīcas, svešvārdu vārdnīcas, etimoloģijas vārdnīca, slenga vārdnīca. *Vārdnīcu izstrāde Latvijā: 1991–2010*. Pētījums J. Baldunčika vadībā; atb. red. A. Lauzis. Rīga : Latviešu valodas aģentūra, 2012, 108.–187. lpp.

Bergenholtz 1992 – Bergenholtz, H. Lemmaselektion in zweisprachigen Wörterbüchern. G. Meder, A. Dörner (Hrsg.). *Worte, Wörter, Wörterbücher. Lexikographische Beiträge zum Essener Linguistischen Kolloquium*. Tübingen : Niemeyer, 1992, S. 49–65.

Bergenholtz 2001 – Bergenholtz, H. Lexikografie ist Selektion ist Selektion ist Selektion. J. Korhonen (Hrsg.) *Von der mono- zur bilingualen Lexikografie Für das Deutsche*. Frankfurt am Main u.a. : Peter Lang, 2001, S. 11–30.

Bowker 2003 – Bowker, L. Specialized Lexicography and Specialized Dictionaries. Ed. by P. van Sterkenburg *A Practical Guide to Lexicography*. Amsterdam; Philadelphia : John Benjamin, 2003, pp. 154–164.

Brjuhovecka, Rozenberga 2015 – Brjuhovecka, G., Rozenberga, M. Spāņu valodas leksikogrāfijas vēsture un tās attīstības perspektīvas Latvijā. *Vārdnīcas un valoda : Valsts valodas komisijas raksti*. 7. sēj. Red. J. Baldunčiks, A. Veisbergs. Rīga : Zinātne, 2015, 81.–99. lpp.

Cyvin 1982 – Cyvin, A. M. Zur Klassifikation russischer Wörterbücher. W. Wolski (Hrsg.). *Aspekte der sowjetrussischen Lexikographie. Übersetzungen, Abstracts, bibliographische Angaben*. Tübingen : Niemeyer, 1982, S. 112–126.

Čermák 2003 – Čermák, F. Source materials for dictionaries. Ed. by P. van Sterkenburg. *A Practical Guide to Lexicography*. Amsterdam; Philadelphia : John Benjamins, 2003, pp. 18–25.

Daneš 1982 – Daneš, F. Zur Theorie des sprachlichen Zeichensystems. J. Scharnhorst, E. Ising (Hrsg.). *Grundlagen der Sprachkultur : Beiträge der Prager Linguistik zur Sprachtheorie und Sprachpflege*. Teil 2. Berlin : Akademie-Verlag, 1982, S. 132–173.

Denisov 1982 – Denisov, P. N. Über die universelle Struktur des Wörterbuchs. W. Wolski (Hrsg.). *Aspekte der sowjetrussischen Lexikographie. Übersetzungen, Abstracts, bibliographische Angaben*. Tübingen : Niemeyer, 1982, S. 89–111.

Filipec 1966 – Filipec, J. Probleme des Sprachzentrums und der Sprachperipherie im System des Wortschatzes. *Travaux Linguistiques de Prague*. Nr. 2. Prague : Academia, 1966, S. 81–95.

Filipec 1996 – Filipec, J. Probleme des Sprachzentrums und der Sprachperipherie im System des Wortschatzes. J. Filipec. *Studia lexicologica*. München : Otto Sagner, 1996, S. 23–42.

Hartmann 2001 – Hartmann, R. R. K. *Teaching and Researching Lexicography*. Harlow : Longman-Pearson Education, 2001.

Hessky 1996 – Hessky, R. Das deutsch-ungarische Wörterbuchprojekt. R. Hessky (Hrsg.). *Lexikographie zwischen Theorie und Praxis*. Tübingen : Niemeyer, S. 5–20.

Hinton, Weigel 2002 – Hinton, L., Weigel, W. F. A Dictionary for Whom? Tension between Academic and Nonacademic Functions of Bilingual Dictionaries. Ed. by W. Frawley, K. C. Hill, P. Munro. *Making Dictionaries. Preserving indigenous languages of the Americas*. Berkeley : University of California Press, 2002, pp. 155–170.

Honselaar 2003 – Honselaar, W. Examples of design and production criteria for major dictionaries. Ed. by P. van Sterkenburg. *A Practical Guide to Lexicography*. Amsterdam; Philadelphia : John Benjamin, 2003, pp. 232–332.

Kostera 2001 – Kostera, P. Lemmaselektion des Deutsch-Finnisch-Deutschen Wirtschaftswörterbuchs – ein interaktiv-kybernetisches Kontinuum. J. Korhonen (Hrsg.). *Von der mono- zur bilingualen Lexikografie für das Deutsche*. Frankfurt am Main u. a. : Peter Lang, 2001, S. 283–302.

Kromann, Riiber, Rosbach 1991 – Kromann, H.-P., Riiber, T., Rosbach, P. Principles of Bilingual Lexicography. *Wörterbücher. Dictionaries. Dictionnaires. Ein internationales Handbuch zur Lexikographie. Handbücher zur Sprach- und Kommunikationswissenschaft* Bd. 5.3. F. J. Hausmann, O. Reichmann, H. E. Wiegand u.a. (Hrsg.). Berlin; New York : de Gruyter, 1991, S. 2711–2728.

Landau 2001 – Landau, I. S. *Dictionaries: The Art and Craft of Lexicography*. Cambridge : Cambridge University Press, 2001.

LPE2 1982 – *Latvijas padomju enciklopēdija*. 2. sēj. Bi-Dža. Atb. red. P. Jērāns. Rīga : Galvenā enciklopēdiju redakcija, 1982.

LPE9 1987 – *Latvijas padomju enciklopēdija*. 9. sēj. Singo-Trien. Atb. red. P. Jērāns. Rīga : Galvenā enciklopēdiju redakcija, 1987.

LPSR MP lēmums Nr. 602, 1957 – Latvijas PSR Ministru Padomes lēmums Nr. 602 par Latvijas PSR Ministru Padomes 1946. gada 5. jūnija lēmuma Nr. 480 daļēju grozīšanu. *Cīņa*, 1957, Nr. 306, 29. dec., 1. lpp.

LVV 2006 – *Latviešu valodas vārdnīca*: 30 000 pamatvārdu un to skaidrojumu. Atb. red. D. Guļevska, I. Rozenštrauha, D. Šnē. Rīga : Avots, 2006.

Magay 1984 – Magay, T. Technical or General: Problems of Vocabulary Selection in a Medium-Size Bilingual Dictionary. R. R. K. Hartmann (Hrsg.). *LEXeter'83 Proceedings. Paper from the international Conference on Lexicography at Exeter, 9-12 September 1983*. Tübingen : Niemeyer, 1984, S. 221–225.

McArthur 1986 – McArthur, T. *Worlds of Reference: Lexicography, Learning and Language from the Clay Tablet to the Computer*. Cambridge : Cambridge University Press, 1986.

Mosel_e 2004 – Mosel, U. Dictionary making in endangered speech communities [tiešsaiste]. Ed. by P. K. Austin. *Language Documentation and Description*. Vol. 2. London : School of Oriental and African Studies, 2005. [skatīts 2014. g. 3. maijā]. Pieejams: http://www.mpi.nl/lrec/2002/papers/lrec-pap-07-Dictionary_Endangered_SpComm.pdf

Politov 2005 – Politov, S. Terminologischer Wortschatz in standardsprachlichen Wörterbüchern mit Deutsch und Bulgarisch. B. Iglă, P. Petkov, H. E. Wiegand (Hrsg.). *Kontrastive Lexikologie und zweisprachige Lexikographie. 2. Internationales Kolloquium zur Wörterbuchforschung St. Kliment Oridsvi-Universität Sofia 18. bis 19. Oktober 2002*. Hildesheim : Georg Olms, 2005, S. 157–165.

Priedīte 1990 – Priedīte, A. Kritiskas piezīmes par ļoti noderīgu vārdnīcu. *Jaunā Gaita*. Nr. 177, 1990, 62.–64.lpp.

Roze 1982 – Roze, L. *Pasaule vārdnīcas skatījumā*. Rīga : Zinātne, 1982.

Soikane-Trapāne 1985 – Soikane-Trapāne, M. *Latviešu valodas pamata un tematisks vārdu krājums*. Lincoln : Augstums Printing Service Inc., 1985.

Spies 1982 – Spies, G. Tier- und Pflanzennamen in der allgemeinsprachlichen Lexikographie. E. Agricola, J. Schildt, D. Viehweger (Hrsg.). *Wortschatzforschung heute: aktuelle Probleme der Lexikologie und Lexikographie*. Leipzig : Enzyklopädie, 1982, S. 221–235.

Statista_e – Visizplatītākās valodas pasaulē. *Statistikas portāls* www.statista.com [tiešsaiste]. [skatīts 2016. g. 26. febr.]. Pieejams: <http://de.statista.com/statistik/daten/studie/150407/umfrage/die-zehn-meistgesprochenen-sprachen-weltweit/>

Vachkova 2011 – Vachkova, M. *Das große akademische Wörterbuch Deutsch-Tschechisch. Ein erster Werkstattbericht*. Frankfurt am Main u.a. : Peter Lang, 2011.

Veisbergs 2003 – Veisbergs, A. Elektroniskās vārdnīcas un datorizētie vārdnīcu resursi. *Linguistica Lettica*. 12. Rīga : LU Latviešu valodas institūts, 2003, 163.–175. lpp.

Veisbergs 2007 – Veisbergs, A. Semantic aspects of reversal of a set of bilingual dictionaries. Ed. by H. Gottlieb, J. E. Mogensen. *Dictionary visions, research and practice: selected papers from the 12th International Symposium on Lexicography, Copenhagen 2004*. Amsterdam; Philadelphia : John Benjamins, 2007, pp. 71–79.

Veisbergs 2012 – Veisbergs, A. Lielās angļu-latviešu vārdnīcas: praktiski vērojumi un jautājumi. *Vārdnīcu izstrāde Latvijā 1991-2010*. Pētījums J. Baldunčika vadībā. Atb. red. A. Lauzis. Rīga : Latviešu valodas aģentūra, 2012, 92.–110. lpp.

Veisbergs 2015 – Veisbergs, A. Latviešu-angļu vārdnīca – vēsture, papildināšana un pārbūve. *Vārdnīcas un valoda : Valsts valodas komisijas raksti*. 7. sēj. Red. J. Baldunčiks, A. Veisbergs. Rīga : Zinātne, 2015, 134.–160.lpp.

VPSV 2007 – LU Latviešu valodas institūts. *Valodniecības pamatterminu skaidrojošā vārdnīca*. Sast. aut. kol. V. Skujiņas vad. Rīga : Valsts valodas aģentūra, LU Latviešu valodas institūts, 2007.

Yong, Peng 2007 – Yong, H., Peng, J. *Bilingual Lexicography from a Communicative Perspective*. Amsterdam : John Benjamins, 2007.

Цыренов 2013 – Цыренов, Б. Д. *Монголызычно-русская лексикография (структура принципы семантизация)*. Улан-Удэ : Бэлиг, 2013.

Nepublicētie materiāli / Unpublished Materials

Sarkanis 2014 [intervija] – intervija ar A. Sarkanis par latviešu-poļu valodas vārdnīcas sastādīšanu [kompaktdisks]. Intervija ierakstīta Ventspilī 19.08.2014. Pieejams: Ventspils Augstskolas bibliotēkā pie S. Sviķes promocijas darba *Speciālā leksika vispārīgajās divvalodu tulkojošajās vārdnīcās: augu nosaukumi*. / **Sarkanis 2014 [interview]** – an interview with A. Sarkanis about the compilation of the Latvian-Polish dictionary [CD] taken in Ventspils on 19.08.2014. Available at the Ventspils University College library as a supplement to the promotional paper *Special Lexis in General Bilingual Dictionaries: Plant Names* by S. Sviķe.